

**T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA
SAVAŞI'NDA GALİÇYA CEPHESİ'NDEKİ
FAALİYETLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa Kemal KAYA

OSMANİYE / 2025

T.C
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA GALİÇYA
CEPHESİ'NDEKİ FAALİYETLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa Kemal KAYA

Danışman: Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Nevzat TOPAL

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Caner ÇATAL

Osmaniye/2025

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'ne

“Osmanlı Devleti’nin Birinci Dünya Savaşı’nda Galiçya Cephesi’ndeki Faaliyetleri”
başlıklı çalışma, jürimiz tarafından Tarih Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. Ümmügülsüm Candegir
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Nevzat TOPAL

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Caner ÇATAL

ONAY

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını
onaylarım. ../../2025

Prof. Dr. Eyyup TEL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI FORMU

FORM
TEZLİ YL-27

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Osmaniye

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım; **Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'ndeki Faaliyetleri Halkevleri** başlıklı Yüksek Lisans Tez çalışmamda;

- Sunulan verilerin; gerekli izinleri alınmış ve denetimli laboratuvar koşullarında tarafımdan veya ilgili görevlilerce elde edildiğini ya da izin belgesine dayalı olarak ve kaynak göstermek suretiyle kullanıldığını,
- Kullanılan veriler üzerinde herhangi bir değişiklik veya eksiltme yapılmaksızın etik kurallara uygun olarak işlenip sunulduğunu,
- Maddi veya manevi destek sağlamış olan Kurum, Kuruluş ve kişilere destek türü de belirtilerek, varsa proje protokol numarası ile yoksa ismen Ön Söz/Teşekkür Bölümlerinde yer verildiğini,
- Yararlanılan kaynaklara Tez metni içinde atıf göstermek suretiyle değinildiğini ve bunların Kaynaklar Bölümüne eklendiğini,
- Teknik/Bilimsel Eser niteliği taşıyan Tezin özgün parçalarının bir başka ortamdan kopyalanarak alınmadığını ve bu parçaların bir başka Kurum/Kuruluş bünyesinde akademik amaç veya unvan almak amacıyla hiçbir suretle kullanılmadığını ve bir başkasının kullanmasına izin verilmediğini,
- Burada belirttiğim hususların aksinin tespit edilmesi halinde tüm yasal sorumluluğun şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

../../2025

İmza

Mustafa Kemal KAYA

(Adı ve Soyadı)
Öğrenci

ÖĞRENCİ NO	2121106112
ANABİLİM/ ANA SANAT DALI	Tarih Anabilim Dalı
PROGRAMI (VARSA)	Tarih
ENSTİTÜ KAYIT TARİHİ	13/09/2021

ÖZET

OSMANLI DEVLETİ'NİN BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA GALİÇYA CEPHESİ'NDEKİ FAALİYETLERİ

Mustafa Kemal KAYA

Yüksek Lisans, Tarih Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER

Ocak 2025, 78 sayfa

1914-1918 yılları arasında gerçekleşen I. Dünya Savaşı sonucunda imparatorluklar yıkılmış yerine ulus devletler kurulmuş ve savaş sonunda imzalanan barış antlaşmalarının ağır şartları nedeniyle dünya, yaklaşık yirmi yıl sonra tekrar bir dünya savaşı yaşamıştır. Osmanlı Devleti; savaşa 30 Ekim 1914 tarihinde Almanya ve Avusturya-Macaristan'ın dahil olduğu İttifak bloğunda katılmıştır. Çanakkale Cephesi'nin 9 Ocak 1916 tarihinde kapanmasının ardından Çanakkale Cephesi'nde görev yapan en seçkin askerlerden oluşturulan 15. Kolordu, Ağustos 1916 tarihinde Galiçya Cephesi'ne gönderilmiştir. 1914 yılı Ağustos ayından beri Avusturya-Macaristan ile Rus birlikleri arasında muharebelerin yaşandığı Galiçya Cephesi'nde 15. Kolordu, yaklaşık bir yıl süreyle görev yapmış ve önemli muharebelere katılmıştır. Bu çalışmada; Osmanlı askerlerinin I. Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'ne gönderilme kararı, Galiçya Cephesi'nde oynadığı rolü, Galiçya Cephesi'nden ayrılma kararı arşiv belgelerinden yararlanarak açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Galiçya, Osmanlı, Avusturya-Macaristan, Rusya

ABSTRACT**ACTIVITIES OF THE OTTOMAN EMPIRE ON THE GALICIA FRONT IN
THE FIRST WORLD WAR****Mustafa Kemal KAYA****Master Thesis, Department of History****Supervisor: Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER****October 2025, 78 pages**

As a result of World War I, which took place between 1914 and 1918, empires collapsed and nation states were established instead, and due to the heavy conditions of the peace treaties signed at the end of the war, the world experienced a world war again after about 20 years. The Ottoman Empire joined the war on October 30, 1914 in the Alliance Bloc, which included Germany and Austria-Hungary. Following the closure of the Çanakkale Front on January 9, 1916, the 15th Corps, which was formed from the most elite soldiers serving on the Çanakkale Front, was sent to the Galician Front in August 1916. The 15th Corps served on the Galicia Front, where battles between Austro-Hungarian and Russian troops had been taking place since August 1914, for about a year and participated in important battles. In this study; the decision to send Ottoman soldiers to the Galician Front in World War I, Galicia the role he played in the Galician Front and his decision to leave the Galician Front are analyzed by using archival documents.

Keywords: Galicia, Ottoman, Austria-Hungary, Russia

ÖNSÖZ

I. Dünya Savaşı ile ilgili yapılan çalışmalar; genellikle Çanakkale, Kafkas ve Filistin cepheleri özelinde toplanmış, Osmanlı Devleti’nin Avrupa’ya yardım gönderdiği cephelerle ilgili çalışmalar daha çok eksik kalmıştır.

Bu çalışma; I. Dünya Savaşı çalışmalarına katkı yapılabilmek amacıyla hazırlanmış, Avrupa cepheleri konusunun eksik olması nedeniyle Galiçya Cephesi’ni temel alarak oluşturulmuştur. Çalışma; iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde savaşın başlaması ve Osmanlı Devleti’nin savaştığı cepheler genel olarak anlatılırken; ikinci bölümde Osmanlı birliklerinin Galiçya Cephesi’ne gitmeden önce cephede yaşananlar ve Osmanlı birliklerinin cephedeki faaliyetleri incelenmiştir.

Tez çalışmasında birinci el kaynak olarak; Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı (ATASE) arşiv belgeleri, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi belgeleri, Avusturya Devlet Arşivi belgeleri; yerli matbuattan İkdâm, ve Takvim-i Vekâyî gazetesi ile Süleyman Nazif tarafından yayına hazırlanan ve şimdiye dek günümüz Türkçesine aktarılmayan “*Anavatandan Selam Galiçya’daki Askerlerimize*” adlı eserden; yabancı matbuattan Daily Telegraph, The New York Times, The Washington Times başta olmak üzere farklı ülkelerde yayın yapan gazetelerden ve Avusturya Savunma Bakanlığı tarafından hazırlanan “*Österreich-Ungarns letzter Krieg 1914-1918*” (*Avusturya-Macaristan’ın Son Savaşı 1914-1918*) adlı eserden yararlanılmıştır. Yine Avusturya Görüntü Arşivi ve Necmettin Özçelik Bey’in arşivindeki görseller sayesinde, I. Dünya Savaşı’nda Galiçya Cephesi’nde daha önce gün yüzüne hiç çıkmamış görseller de kullanılmıştır.

Tez çalışmasında Temmuz Krizi ve Osmanlı’nın Cihat ilanı sonrasında çeşitli İslam beldelerinden gönüllü toplama çalışmaları da arşiv belgeleriyle desteklenerek ifade edilmiştir. Bu iki konu da çalışmayı daha özgün kılmıştır.

Bu araştırma ile 15. Kolordu’nun Galiçya’ya gönderilmesinin yanlış olduğu ve onların savaşta kahramanca mücadele etmesine rağmen oradaki varlıklarının ne yazık ki cephenin seyrini değiştirmedeği fikri arşiv belgeleri, savaşın sonundaki siyasi tablo ve hatıratlar ile kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Tez çalışması sürecinde desteği, emeği ve bana olan sabrı nedeniyle danışman hocam Prof. Dr. Ümmügülsüm Candegir’e, her zaman duası ve varlığıyla en büyük

yardımcım olan canım annem Müzeyyen Ezerer’e, maddi ve manevi anlamda desteğini esirgemeyen bana bir abladan ziyade en iyi arkadaş olan ablam Asiye Yıldız’a, en güçsüz kaldığım anlarda bile bana yeniden çalışma azmi sağlayan yol arkadaşım Zeynep Kaplan’a, değerli fikirleri ile bana yol gösteren dostum Umut Başat’a, yine değerli fikirleriyle yol göstermekle kalmayıp Fransızca arşiv belgelerinin çevirisinde bana yardımcı olan dostum Fatih Selçuk’a, elindeki görselleri benimle paylaşma nezaketi gösteren Necmettin Özçelik Bey’e en kalbi duygularıyla teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez yazım sürecinin ilk döneminin sonunda 6 Şubat Depremi nedeniyle tez yazma sürecim uzun bir süre kesintiye uğramıştı. 6 Şubat Depremi’nde sesini duyuramayıp enkaz altında kalanları rahmetle anıyorum. Hayatın yeniden nasıl inşa edilebileceğini büyük bir özveriyle gösteren Hatay halkına...

Çalışmamızı; Uçurumun kenarındaki yıkık bir ülkeyi, dünyanın başta gelen emperyalist ülkelerine karşı savaşta galip gelmesini sağlayan, ardından da 20. yüzyılın en büyük devrimlerinden birine imza atan, gerçekleştirdiği devrimle üçüncü dünya ülkelerine ilham olan, kurduğu çağdaş ve ulus devlet sayesinde birey olabilmemizi sağlayan Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, Ebedi Başkumandan, babamız Mustafa Kemal Atatürk’e ithaf ediyorum. Yalçın Küçük “*Cumhuriyet evvela yüksek estetik, yüksek ahlak ve yüksek akıl idaresidir*” diyor. Bu çalışma da o yüksek estetik ve yüksek akıl idaresinin bir tezahürüdür.

Yalnız ve güzel ülkeme...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE OSMANLI'NIN SON SAVAŞI

1. 1. Franz Ferdinand'a Suikast, Temmuz Krizi ve Savaşın Başlangıcı	5
1. 2. Osmanlı Devleti'nin İttifak Arayışları ve Karadeniz Baskını	9
1. 3. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda Savaştığı Cepheler	13
1. 3. 1. Kafkas Cephesi	13
1. 3. 2. Çanakkale Cephesi	16
1. 3. 3. Irak Cephesi	18
1. 3. 4. Sina-Filistin Cephesi	19
1. 3. 5. Hicaz-Yemen Cephesi	21
1. 4. Osmanlı Devleti'nin Cihat İlanı, Rusya ve İngiltere'ye Karşı Ayaklanma Girişimleri	22

İKİNCİ BÖLÜM

1914-1917 YILLARI ARASINDA GALİÇYA CEPHESİ

2. 1. Osmanlı Birlikleri Öncesinde Galiçya Cephesi'ndeki Durum	27
2. 2. Osmanlı Birliklerinin Galiçya Cephesi'ne Gönderilmesi Kararı ve Birliklerin Cepheye Sevk Edilmesi	36
2. 3. Osmanlı Birliklerinin 1916'da Galiçya Cephesi'nde Katıldığı Muharebeler	42
2. 4. Rusya'da Şubat Devrimi ve Devrimin Doğu Cephesi'ne Yansıması	47
2. 5. Cepheye Yapılan Ziyaretler	52
2. 6. Galiçya Cephesi Dışında Osmanlı Devleti ile Avusturya-Macaristan Arasındaki İlişkiler	53
2. 7. Galiçya'daki Osmanlı Şehitlikleri	54
Sonuç	55

Kaynakça	58
Ekler	65
Özgeçmiş	79

KISALTMALAR

ATASE	: Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı
BCA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi
BOA	: Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi
DİÖ	: Doğu İstihbarat Ofisi
Ed.	: Editör
I. R.	: İmparatorluk ve Krallık (Imperial and Royal)
OHL	: Oberste Heeresleitung (Alman Yüksek Kumandanlığı)
s	: Sayfa

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Belgrad’a ulaşan Osmanlı Birlikleri	40
Tablo 2. Belgrad’a Ulaşan Osmanlı Birlikleri ve Envanterleri	41
Tablo 3. 18 Haziran 1916 57. Alay Yemek Listesi	42
Tablo 4. 22 Haziran 1916 57. Alay Yemek Listesi	42

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek 1. I. Dünya Savaşı'nda Savaş Muhabirliği Yapan Robert Musil'e Ödül Verileceğine Dair Avusturya-Macaristan Arşivi E-Belgesi	65
Ek 2. Osmanlı Devleti Seferberlik Afişi	66
Ek 3. Avusturya-Macaristan Safında Savaşan Boşnak Askerler	67
Ek 4. Galiçya Cephesi'nde Esir Rus Askerleri	68
Ek 5. Galiçya Cephesi'nde Eğitim Gören Osmanlı Askerleri	69
Ek 6. Harbiye Nazırı Enver Paşa Galiçya Cephesi'nde	70
Ek 7. Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Karl Galiçya Cephesi'nde	71
Ek 8. Harbiye Nazırı Enver Paşa ve Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Karl Galiçya Cephesi'nde	72
Ek 9. Avusturya-Macaristan'a Ait Obüs Topu İstanbul'da	73
Ek 10. Podwiesoky'deki Türk Şehitliği	74
Ek 11. 15. Kolordu Askerleri	75
Ek 12. 15. Kolordu Askerleri Törende	76
Ek 13. Avusturya-Macaristan'a Ait Propaganda Afişi	77
Ek 14. 15. Kolordu'ya Ait Kroki	78

GİRİŞ

19. yüzyılın ikinci yarısında Almanya ve İtalya'nın siyasi birliklerini tamamlamasıyla birlikte Avrupa'daki siyasi yapı yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. 18. yüzyıldan beri Habsburg Monarşisinin güç kaybetmesiyle birlikte Avrupa'daki yegane güç, İngiltere ve Fransa olacaktır. İngiltere ve Fransa'nın koloni ve sömürgeleri ile birçok farklı kıtada toprak sahibi olması, siyasi birliklerini tamamlayan Almanya ve İtalya için de birer örnek olmuştur. Fakat Almanya'nın güçlenip yayılmacı bir politika izlemesi hem Fransa hem de İngiltere için bir tehdit oluşturmuştur.

1871 yılında Prusya önderliğindeki Alman Federasyonu'nun Fransa'yı mağlup etmesi ve Alsace-Lorraine bölgesini işgal etmesi Almanya ve Fransa arasındaki rekabet ve gerginliğin derinleşmesine neden olmuş ve dünyadaki iki kutuplu sistem başlamıştır. Almanya ile Avusturya-Macaristan arasındaki ittifaka, 1882 yılında İtalya'nın da dahil olmasıyla Üçlü İttifak grubu oluşurken; 1904 yılında İngiltere ve Fransa arasındaki ittifak anlaşması ile oluşan Entente Cordiale'e (samimi ittifak), 1907 yılında İngiliz-Rus anlaşması ile Rusya'nın dahil olmasıyla Üçlü İtilaf bloğu oluşmuştur (Armaoğlu, 2019, s. 439-440).

1905-1906 yılları arasındaki Tanca Krizi ile 1911 yılında yaşanan Agadir Krizi, Üçlü İttifak ile Üçlü İtilaf arasındaki gerilimi tırmandırmış ve bu iki kriz, I. Dünya Savaşı öncesinde yaşanan uluslararası anlamdaki en büyük kriz olarak kabul edilmiştir.

Rusya 1905-1906 yılları arasında Japonya ile giriştiği Rus-Japon savaşından mağlup ayrılmıştır. Bu mağlubiyetin ardından Rusya'da meşruti monarşik bir yönetim sistemi başlamıştır. Bu yeni yönetim Japonya yenilgisinden dersini almış ve dış politikada yeniden Balkanlar'da şansını denemek istemiştir. Rusya'nın Slav ırkından olması ve aynı zamanda Ortodoks mezhebinin temsilcisi konumunda olması nedeniyle Balkanlardaki Slav halk üzerinde nüfuz sahibi olmasında etkili olmuştur. Rusya'nın Balkan politikasına tekrardan ağırlık vermesi, Osmanlı Devleti ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda rahatsızlık uyandırmıştır. Hem Osmanlı Devleti'nin hem de Avusturya-Macaristan'ın çok uluslu yapısı ve bünyesinde Slav nüfus bulundurması, Rus yayılmacılığının buralara da sirayet etmesi kuvvetle muhtemeldi (Kon, 2013, s. 26-27).

Almanya'nın siyasi birliğini oluşturması ve daha sonra 1890'larda Bismarck'ın görevi bırakmasının ardından Almanya daha önce uyguladığı denge politikasını terk etmiştir. Almanya'nın dünya politikası olarak adlandırdığı “*weltpolitik*” politikasına

geçmesiyle birlikte İngiltere ile her alanda bir rekabet içine girmiştir. Bu rekabetin belki de en büyüğü denizcilik alanında yaşanmıştır. İngilizlerin denizlerdeki üstünlüğü yıkmak isteyen Almanya, büyük bir donanma inşa etme sürecine girmiştir.

I. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkmasındaki başlıca sebepler bunlardı ve bu sebeplerin eyleme dönüşmesi, 28 Haziran 1914 tarihinde Avusturya-Macaristan Veliahdı Franz Ferdinand'ın öldürülmesiyle gerçekleştirmiştir.

Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'a savaş ilan etmesini, Sırbistan'ın koruyucusu durumunda yer alan Rusya'nın Avusturya-Macaristan'a savaş ilan etmesi izlemiştir. Daha sonrasında Almanya ve İngiltere ile Fransa'nın da savaşa dahil olmasıyla birlikte İttifak ve İtilaf blokları arasındaki savaş başlamıştır.

Osmanlı Devleti savaşın en başında tarafsızlığını ilan etmiş, temmuz ayından itibaren iki tarafla da ittifak görüşmelerinde bulunmuş ve kendine güvenli bir alan inşa etmeye çalışmıştır. Almanya ile 2 Ağustos 1914'te imzalanan antlaşma ve Goeben ile Breslau zırhlılarının Osmanlı karasularına gelmesi, bu gemilere Yavuz ve Midilli adının verilmesi, Osmanlı Devleti'ni I. Dünya Savaşı'na iten adımların ilki olarak yer almıştır (Alkan, 2020, s. 116).

Osmanlı donanmasına ait zırhlıların, 29 Ekim 1914'te Rus limanlarını bombalaması ile Osmanlı Devleti, fiili olarak I. Dünya Savaşı'na girmiştir. Savaşın başlamasıyla birlikte Osmanlı Devleti, birçok farklı cephede Rus-İngiliz-Fransız birlikleri ile mücadele ederek dört yıl boyunca bir ölüm-kalım savaşı vermiştir. Bu ölüm-kalım savaşında, Almanya ile Avusturya-Macaristan'ın hem iktisadi hem de askeri yardımları, Osmanlı Devleti için altın değerinde olmuştur. Aynı şekilde Osmanlı Devleti de Galiçya, Romanya, Makedonya Cephelerine asker göndererek diyetinin bedelini fazlasıyla ödemiştir.

Galiçya Cephesi; Avusturya-Macaristan ile Rus birliklerinin yaklaşık üç buçuk yıl süren muharebelerine sahne olmuştur. Ağustos 1914'te başlayan muharebeler Rusya'da siyasi rejimin değişip Bolşeviklerin iktidara gelmesinden sonra 3 Mart 1918'de barış masasına oturan Brest-Litovsk Antlaşması'na kadar devam etmiştir.

Avusturya-Macaristan, I. Dünya Savaşı boyunca İttifak Devletleri içerisinde askeri başarı açısından en zayıf halkayı oluşturmuştur. 1912 yılında cereyan eden Balkan Savaşı'nda dört Balkan devletine karşı birkaç ayda bozguna uğrayan Osmanlı Devleti bile I. Dünya Savaşı'nda dünyanın en büyük devletlerine karşı cephede dört yıl boyunca karşı koyup Çanakkale ve Kut'ül Amare gibi iki büyük zafere imza atarken; Avusturya-

Macaristan elindeki imkanlara rağmen Sırbistan'ı bile tek başına mağlup edememiş ve Almanya'nın askeri yardımlarına her daim ihtiyaç duymuştur.

Avusturya-Macaristan'ın savaştaki bu pasif durumu nedeniyle Temmuz 1916'da Osmanlı birlikleri, Galiçya Cephesi'ne gitmek üzere yola çıkmıştır. Ağustos ayının sonunda cepheye ulaşan Osmanlı birlikleri, Brusilov kumandasındaki iki büyük taarruza göğüs germiş ve Avusturya-Macaristan'ın belki de daha büyük bir zarara uğramasının önüne geçmiştir.

Rusya'da Mart 1917'de gerçekleşen devrimle birlikte Romanov Hanedanlığı son bulmuş ve Rusya'da cumhuriyet idaresi ilan edilmiştir. Rusya'daki devrimle birlikte Rus askerleri arasında savaşma isteği gittikçe azalmış ve cepheye firarlar gözlemlenmiştir. Rus askerlerindeki savaş bıkkınlığı nedeniyle cephedeki muharebelerin önemsizleşmesi ve Osmanlı Devleti'nin güney cephelerinde İngilizlere karşı gerilemesi nedeniyle Temmuz 1917'den itibaren Galiçya Cephesi'nde görevli 15. Kolordu, yurda dönmüş ve Suriye Cephesi'ne gönderilmiştir.

Galiçya Cephesi ile ilgili şu ana kadar dört lisansüstü tez çalışması yapılmıştır. Bunlardan Veli Vehbi Bardakçı'nın 1998 yılında hazırladığı *“Birinci Dünya Savaşında Galiçya Cephesi'nde Türk kuvvetlerinin faaliyetleri”* yüksek lisans tezi ve Burak Bayazıt'ın 2022 yılında hazırladığı *“Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya, Romanya ve Makedonya Cepheleri”* adlı yüksek lisans tezi cepheyi tam olarak incelerken; diğer iki lisansüstü tezden ilki Çetin Kaplan tarafından 2019 yılında hazırladığı *“Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya cephelerindeki ve Türk istiklal harbindeki faaliyetleri (1915-1922)”* başlıklı doktora tezidir, diğer çalışma ise Onurcan Şar tarafından yine 2019 yılında hazırlanan *“Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nin asker anlatılarıyla değerlendirilmesi”* başlıklı yüksek lisans tezidir.

Bu çalışmayı; Veli Vehbi Bardakçı'nın ve Burak Bayazıt'ın çalışmasından ayıran en önemli faktör, daha zengin bir materyale sahip olması ve cepheye farklı bir perspektiften bakıyor olmasıdır. Veli Vehbi Bardakçı'nın çalışmasında sadece ATASE arşiv belgeleri kullanılırken, Burak Bayazıt'ın çalışmasında yalnızca T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi belgeleri kullanılmıştır. Bu çalışmada ise hem ATASE hem BOA arşiv belgelerinin kullanılmasının yanı sıra Avusturya Devlet Arşivi belgelerinden, dönemin yerli ve yabancı gazetelerinde çıkan haberlerden de faydalanılmıştır. Birinci el kaynaklar dışında, yabancı dilde yayınlanmış ikinci el kaynakların da kullanılması çalışmayı daha özgün kılmıştır. Ayrıca Burak Bayazıt'ın tezi incelendiğinde, *“15. Kolordu artık başka bir yerde*

görev almak için yurda dönüş hazırlıklarını yapmaya başladı.” (Bayazıt, 2022, s. 28) ve *“Türk birlikleri müttefikleri ile beraber yer alarak, katkı sunarak, son görevlerini yerine getirmiştir.”* (Bayazıt, 2022, s. 75) ifadeleri görülmektedir. 15. Kolordu başka bir yerde görev almak için yurda dönüş hazırlıkları yapmıştır ama neden başka bir yerde görev yapma zorunluluğunun ortaya çıktığına değinilmemiştir. Galiçya Cephesi’nde 15. Kolordu’ya gerek mi kalmadı, yoksa yurt içindeki cephelerde yardıma ihtiyaç mı vardı, buna değinilmemiştir. Sonuç bölümünde ise Türk birliklerinin müttefik güçlere katkı sunduğundan bahsedilmiştir ama bu katkının sonucunda cephede değişen bir gelişme olmuş mudur ya da Rusya’nın 3 Mart 1918’de imzaladığı Brest-Litovsk Antlaşması ile savaştan ayrılmasında 15. Kolordu’nun bir dahli var mıdır, bunlara değinilmemiştir.

Veli Vehbi Bardakçı’nın tez çalışmasının sonuç bölümünde 15. Kolordu’nun Galiçya’da katıldığı muharebeler ve yurda dönüşü aktarılmış (Bardakçı, 1998, s. 110-111) fakat cepheye neden katıldığı ya da Osmanlı birliklerinin Galiçya Cephesi’nin seyrini etkilemesine dair yeni bir görüş ortaya konmamıştır

1. BÖLÜM

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE OSMANLI DEVLETİ’NİN SON SAVAŞI

1. 1. Franz Ferdinand’a Suikast, Temmuz Krizi ve Savaşın Başlangıcı

1908 yılında Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer alan Bosna vilayetini ilhak etmiştir (Yılmazata, 2013, 125). Bu dönemde Bosna-Hersek nüfusunun çoğunluğu Müslümanlardan oluşmaktadır. Habsburg yönetiminin Bosna Askeri Valisi General Oskar Potiorek, Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük Franz Ferdinand’ın bölgeye ziyaret gerçekleştirmesi için baskı kurmuştur. Bu ziyaretle birlikte Bosna’nın Habsburg İmparatorluğu’yla bütünleşmesinin gerçekleşeceğini düşünmüştür (Mulligan, 2020, s. 315).

Fakat ziyaret için ilginç bir gün seçilmiştir. Franz Ferdinand ve eşi Sophia, 28 Haziran 1914’te Saraybosna’ya gelmiştir. 28 Haziran 1389 tarihinde, Osmanlı orduları Sırlara karşı Kosova’da büyük bir zafer kazanmış ve bağımsız Sırp Devleti ortadan kaldırılmıştır.

Büyük devletlerin desteğiyle ve gelişen milliyetçilik akımlarıyla birlikte kaynayan kazana dönen Balkanlar’da bu ziyaret, daha sonrasında dünyayı topyekûn bir savaşa götüren sürecin başlangıcı olmuştur. Avusturya-Macaristan veliahdı Franz Ferdinand ve eşi Sophia, Saraybosna’da yaptıkları gezi sırasında, Sırp milliyetçisi bir genç olan Gavrilo Princip tarafından öldürülmüştür. Gavrilo Princip hakkında çeşitli iddialar vardır: kimi tarihçiler Princip’in bir Sırp milliyetçisi olduğunu (Westwell, 2012, s. 12), kimileri ise Sırp milliyetçisi değil büyük Yugoslavya taraftarı olduğunu ileri sürmüştür (Mulligan, 2020, s. 315).

Avusturya-Macaristan’ın gelecekteki varisi Ferdinand ve eşinin öldürülmesi, Viyana’da beklenildiği gibi yasa neden olmamıştır. Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph, kraliyet soyundan gelmeyen biriyle evlendiği için Arşidük Ferdinand’ın ölümünü ilahi bir adalet olarak görmüştür (Joll&Martel, 2018, s. 15). Saray dışı bir evlilik yapması nedeniyle, hanedan tarafından sevilmeyen Ferdinand dış politikadaki barış yanlısı tutumuyla da Viyana sosyetesinde ve siyasi çevrelerde sevilen bir isim değildir (Mulligan, 2020, s. 318).

Başta Avrupa basını olmak üzere birçok gazete, Ferdinand suikastıyla ilgili haberleri sürmanşet olarak yayınlamışlardır. The New York Times, suikasttan bir gün sonra, haberi şu şekilde okurlarına duyurmuştur: (The New York Times, 1914:29 Haziran, s. 1) “*Avusturya varisi ve eşi, Bosnalı bir genç tarafından ülkesinin intikamı için öldürüldü.*” The Washington Times gazetesi ise Saraybosna cinayetini, okurlarına “*Sırp öğrenci, Arşidük ve Düşes’e suikast düzenledi.*” şeklinde duyurmuştur (The Washington Times, 1914:28 Haziran, s. 1). Trieste bölgesinde yayıncılık yapan L’Osservatore Triestino gazetesi ise “*Sabah saat 10 sularında Arşidük, Saraybosna’daki Kolordu Karargâhı önünde meydana gelen ve çok sayıda insanın ağır yaralandığı ve çocukların öldüğü bombalı saldırıdan kurtuldu. Yaralıları ziyaret etmek için hastaneye gittiği sırada Laiten köprüsünde bir Sırp öğrenci tarafından Arşidük ve eşi öldürüldü.*” haberini paylaşmıştır (L’Osservatore Triestino, 1914:29 Haziran, s. 1).

Konuyla ilgili olarak Osmanlı basını da sessiz kalmamış ve suikast ile ilgili “*Talebeden biri Avusturya ve Macaristan veliahdı Arşidük Fransuva Ferdinand ile refikası üzerine iki el revolver atmıştır. Gerek veliaht gerek refikası gayet vahim surette mecruh olmuşlar, biraz sonra terk-i hayat etmişlerdir.*” haberini paylaşmıştır (Peyam, 1914:29 Haziran, s. 1.).

1 Temmuz 1914 tarihinde Berlin Sefareti, Hariciye Nezareti’ne yolladığı raporda Arşidük Ferdinand’ın kişiliği, düşünceleri ve Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde yaşayan Slav kökenli halklar hakkında ayrıntılı bir şekilde bilgi vermiştir: Arşidük Franz Ferdinand enerjik ve otoriter bir yapıda olduğundan, İkili Monarşi’yi üçlü bir monarşiye döndürmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde olursa hem Macaristan’ın baskınlığı hem de Slavların ayrılıkçı fikirleri azalacaktır. Devrimci Slav komiteler ise milliyetçi fikirlerinden ötürü Ferdinand’dan nefret etmektedirler. Rus diplomasisinin tavsiye ve vaatleri ile aynı zamanda hazine yardımıyla fonlanan Sırbistan ve Karadağ, imparatorluk içindeki Slav ve Hırvat nüfus arasında ciddi bir propaganda faaliyeti yürütüyordu (BOA, HR.SYS., 2919/97).

Suikast ve sonrasındaki gelişmeler hakkında 9 Temmuz 1914 tarihli Viyana Sefareti raporunda; suikastın ülke genelinde bir öfke uyandırdığı, Sırp irredantist bir örgüt tarafından düzenlendiği ve Sırp subayların da bu işin içinde olduğu, soruşturmanın devam ettiği ve bundan sonra Bosna-Hersek’te sıkı denetimlerin daha da artacağı ifade edilmiştir (BOA, HR.SYS., 2919/108).

Viyana Sefareti’nin raporundaki en ilginç kısım ise; Monarşi ile Sırbistan arasındaki gelecekteki ilişkilerin bir müddet daha bu olayın izlerini taşıyacağını,

Belgrad'a karşı zorlayıcı, belki de cezalandırıcı bir tutum takınılabileceği, Petersburg'un¹ da eski bir hükümdarlık hanedanının üyelerine karşı yapılan saldırıyı onaylamayacağı aktarılmıştır (BOA, HR.SYS., 2919/108).

Viyana Sefareti raporundan da anlaşılacağı üzere değil bir genel savaş, Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasında bir savaşın cereyan edileceğine dair bir fikir bulunmamaktadır. Raporda Rusya'nın saldırıyı onaylamayacağı aktarılsa da Rusya, Temmuz Krizi'nde tamamen Sırbistan'ı desteklemiş ve savaşın çıkmasında rol oynamıştır. Berlin Sefareti raporu ise daha derli toplu ve olaylarla ilgili kapsamlı ve gerçekçi bilgiler içermektedir.

14 Temmuz 1914'te, Avusturya-Macaristan yetkilileri, Franz Ferdinand suikastında Sırbistan'ın parmağı olduğu gerekçesiyle Sırbistan'a ultimatoma verilmesi konusunda toplantı düzenlemiştir. Yaklaşık beş gün süren görüşmeler sonucunda 19 Temmuz'da Sırbistan'a verilecek ultimatoma üzerinde anlaşmaya varılmış (Joll&Martel, 2018, s. 17-18) fakat ultimatoma Sırbistan'a iletilmesi için 23 Temmuz tarihine kadar beklenmiştir (Mulligan, 2020, s. 325).

24 Temmuz 1914 günü Avusturya-Macaristan tarafından Sırbistan'a ultimatoma verilmiştir. Ultimatoma maddeleri şu şekildedir (BOA, HR.SYS., 2919/116):

1. *Monarşiye karşı nefret ve aşağılama uyandıran ve genel eğilimi toprak bütünlüğüne karşı olan tüm yayınların önüne geçmek.*
2. *"Narodna Odbrana" olarak bilinen örgütün derhal feshedilmesi, tüm propaganda araçlarına el konulması ve Sırbistan'da Avusturya-Macaristan Monarşisi aleyhinde propaganda yapan diğer cemiyet ve derneklere karşı da aynı şekilde hareket edilmesi; Kraliyet Hükûmeti, feshedilen cemiyetlerin faaliyetlerine başka bir isim altında ve başka bir biçimde devam edememelerini sağlamak için gerekli tedbirleri alacaktır.*
3. *Avusturya-Macaristan aleyhinde propaganda yapılmasına hizmet eden ya da edebilecek olan her şeyin gerek öğretim kadrosu gerekse eğitim araçları bakımından, Sırbistan'daki halk eğitiminden gecikmeksizin çıkarılması.*
4. *Avusturya-Macaristan Monarşisi aleyhine propaganda yapmaktan suçlu bulunan ve I.R. Hükûmeti'nin isimlerini ve gerçekleri Kraliyet Hükûmeti'ne bildirme hakkını saklı tuttuğu tüm subayları ve memurları askerlik hizmetinden ve genel olarak yönetimden uzaklaştırmak.*
5. *Monarşinin toprak bütünlüğüne yönelik yıkıcı hareketin bastırılmasında I.R. Hükûmeti organlarının Sırbistan'daki işbirliğini kabul etmek.*
6. *Sırbistan topraklarında bulunan 28 Haziran komplosunun destekçilerine karşı adli soruşturma açılması; I.R. Hükûmeti tarafından görevlendirilen organlar ilgili soruşturmalarda yer alacaktır.*
7. *Komutan Voija Tankosic ve Sırp Devleti çalışanı Milan Ciganovic'in Saraybosna soruşturmasının sonuçlarına göre tutuklanmasına acilen devam edilmesi.*
8. *Sırp makamlarının sınır ötesi yasadışı silah ve patlayıcı trafiğine katılımını etkili tedbirlerle önlemek; Saraybosna suçunun faillerine sınırı*

¹ Rus Çarlığı kastedilmektedir.

geçmelerini kolaylaştırarak yardım etmekten suçlu bulunan Schabatz ve Loznica sınır hizmetleri görevlilerini görevden almak ve ağır şekilde cezalandırmak.

9. *Resmi konumlarına rağmen 28 Haziran'daki saldırıdan sonra röportajlarında Avusturya-Macaristan Monarşisi'ne düşmanca bir tavır sergilemekten çekinmeyen Sırbistan'daki ve yurtdışındaki üst düzey Sırp yetkililerin haksız açıklamalarına ilişkin olarak I.R. Hükümeti'ne açıklama sağlamak.*
10. *Yukarıdaki hususlarda yer alan tedbirlerin uygulanmasına ilişkin olarak I.R. Hükümeti'ni gecikmeksizin bilgilendirmek.*

Sırbistan'ın ultimatoma 48 saat içerisinde cevap vermesi gerektiği bildirilmiştir (BOA, HR.SYS., 2919/116). Sırbistan notada yer alan Franz Ferdinand soruşturmasına Avusturya-Macaristan yetkililerinin müdahil olmasına itiraz etmiş, kalan maddeler içinse uzlaşmacı bir dil kullanmıştır. Verilen cevabı tatmin edici bulmayan Belgrad Büyükelçisi General Baron Wladimir Giesl von Gieslingen, Viyana'ya doğru harekete geçmiş (Joll&Martel, 2018, s. 21-22) ve Avrupa için geri dönüşü olmayan bir yola girilmiştir.

28 Temmuz 1914'te, Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanı Kont Berchtold, Sırbistan'a savaş açıldığına dair metni ilan etmiştir (Österreichisches Staatsarchiv, HHSTA, MDÄ PA:1092):

"Sırbistan Kraliyet Hükümeti, Avusturya-Macaristan temsilcisi tarafından 23 Temmuz 1914'te Belgrad'da verilen Nota'ya tatmin edici bir şekilde yanıt vermediği için, İmparatorluk ve Kraliyet Hükümeti, kendisini haklarını ve çıkarlarını korumak ve bu amaç doğrultusunda silaha başvurmak zorunluluğu içinde bulur ve bu, Sırp birliklerinin Temes-Kubing yakınlarında İmparatorluk ve Kraliyet Ordusu'nun birliklerine saldırmış olmasıyla da haklı çıkmaktadır. Bu nedenle Avusturya-Macaristan şu andan itibaren kendisini Sırbistan ile bir savaş durumunda görmektedir."

*Avusturya-Macaristan Dışişleri Bakanı
Kont Berchtold*

Yukarıda yer alan savaş ilanı ile beraber, Avrupa siyaseti için yeni bir döneme girilmiştir. Avusturya-Macaristan 28 Temmuz'da Sırbistan'a savaş ilan etmiştir. Bu savaş ilanının ardından Almanya 1 Ağustos'ta Rusya'ya, 3 Ağustos'ta Fransa'ya savaş ilan etmiştir. İngiltere'nin 4 Ağustos'ta, Rusya'nın ise 6 Ağustos'ta Almanya'ya savaş ilan etmesiyle (Westwell, 2012, s. 15) birlikte I. Dünya Savaşı – Büyük Paylaşım ya da Büyük Savaş denen süreç başlamıştır.

Avusturya-Macaristan'ın, Ferdinand'a yapılan suikasttan yaklaşık bir ay sonra ultimatomu vermesi ve ultimatoma yer alan birçok maddenin Sırbistan tarafından kabul edilmesine rağmen savaş ilanı kafalarda hâlâ bir soru işareti yaratmaktadır. Suikasttan birkaç gün sonra ilan edilmesi gereken ultimatoma için neden 23 Temmuz tarihine kadar beklenmiştir? Franz Ferdinand'ın soylu bir kadınla evli olmayışı, ultimatoma için bu kadar

beklenmesi Franz Joseph'in Franz Ferdinand'ın ölümünden memnun olduğu iddialarını doğrular nitelikte sayılabilir. Ayrıca, Rus Dışişleri Bakanı Sergey Sazonov'un, Ferdinand suikastından yaklaşık iki hafta öncesinde Romanya Başbakanı Ionel Bratianu'ya Balkanlar'da çıkacak bir çatışmanın Avusturya-Macaristan ve Rusya'yı da içine alacağını (Aksakal, 2018, s. 98) söylemiştir. Savaşın başlangıcı üzerinden çok uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen savaşın çıkış sebepleriyle ilgili çelişkiler tam olarak netliğe kavuşmamıştır.

Savaş ilanı Avrupa'daki milliyetçilik ve militarizm düşüncelerini zirveye ulaştırmıştır. Savaş ilanlarını insanlar büyük bir coşkuyla karşılamış ve büyük gösteriler düzenlemiştir. Avrupalı tarihçiler savaş ilanlarının insanlar üzerinde yarattığı etkiler konusunda da fikir ayrılığına düşmüşlerdir: Tarihçi Jeffrey Verhey, savaş coşkusunun ancak sınırlı bir toplumsal karakteri olduğunu (Beşikçi, 2015, s. 43) ileri sürerken; Keith Robbins ise Ağustos 1914'te 1,5 milyon savaş şiirinin yazıldığını ve bunun da yaklaşık günde 50 bin şiire denk geldiğini belirterek (Robbins, 2015, s. 28) insanların savaşı büyük bir coşkuyla karşıladığını söylemiştir.

Sadece halk arasında değil Viyana'daki yazarlar arasında da savaş sevinçle karşılanmıştır. Daha sonra *"Niteliksiz Adam"* eserini yazarak modern edebiyata damgasını vuracak Robert Musil ve Stefan Zweig gönüllü olarak orduya katılmış, ileri yaşımdan ötürü orduya katılamayan Sigmund Freud ise *"İlk defa kendimi bu kadar Avusturyalı hissediyorum. Tüm libidomu Avusturya-Macaristan'a adadım."* (Howard, 2012, s. 23) diyerek Avusturya-Macaristan'a hizmetini bu şekilde sunmaya çalışmıştır.

1. 2. Osmanlı Devleti'nin İttifak Arayışları ve Karadeniz Baskını

Osmanlı Devleti, büyük bir savaşın kapıda olduğunu görmüş, büyük devletlerle ittifak girişimlerine başlamıştır. Cemal Paşa, 13 Temmuz 1914 tarihinde, Fransız Hariciye Nezareti Siyasi İşler Müdürü Pierre de Margarie ile yaptığı görüşmede, Osmanlı Devleti ile Fransa arasında bir ittifak yapılmasını teklif etmiş, fakat bu teklif Fransız temsilci tarafından reddedilmiştir (Alkan, 2020, s. 99). Osmanlı Devleti yöneticileri, Üçlü İtilaf'tan herhangi bir olumlu dönüş alamaması nedeniyle yönünü, Üçlü İttifak grubuna yöneltmiştir. Harbiye Nazırı Enver Paşa, 22 Temmuz 1914'te, Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Baron von Wangenheim ile yaptığı görüşmede, Osmanlı'nın Devleti'nin

Almanya ile ittifak yapmak istediğini belirtmiştir. Bu teklif Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm tarafından da onaylanmıştır (Aksakal, 2018, s. 113-114). Kayzer Wilhelm, Osmanlı Devleti'nin neden İttifak Devletleri safında savaşa girmesi gerektiğini “*Şimdi yapılması gereken şey, Balkanlar'daki her tüfeği Avusturya için ateş etmeye hazır etmek. Bu yüzden de Avusturya ile bağlantılı bir Türk-Bulgar ittifakı pekâlâ kabul edilebilir!.. Her halükârda bu durum, Türkiye'yi kuramsal tereddütlerle Üçlü İtilaf'ın kollarına itmekten iyidir.*” (Karbi, 2021, s. 71) sözleriyle özetlemiştir.

Almanya ile ittifak görüşmeleri devam ederken, Osmanlı Devleti için hayli çarpıcı bir gelişme yaşanmıştır. İngiliz tersanelerinde Osmanlı donanması için imal edilen Sultan Osman ve Reşadiye zırhlılarına, 28 Temmuz 1914'te, İngiltere Donanma Bakanı Winston Churchill tarafından, Osmanlı Devleti tarafından bedeli ödenen bu iki dretnota el konduğu açıklanmıştır. 31 Temmuz günü, İngiliz Hükümeti'nin de Churchill'i destekleyen açıklama yapması (Cengizer, 2017, s. 319) üzerine, Osmanlı Devleti yöneticilerinin yeni dretnot hayalleri de suya düşmüştür.

İngilizlerin, daha Osmanlı-Alman ittifakından önce Osmanlı Devleti'ne karşı olan bu tutumu, Osmanlı'yla ittifak yapmaktan uzaktır. Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda tarafsız bir konumda olduğu bu tarihte gemilere el koyma kararı, Osmanlı Devleti'nin karasularında güçlenmesini istememek olarak görülebilir.

2 Ağustos 1914'te, Sadrazam Said Halim Paşa ile Almanya'nın İstanbul Büyükelçisi Wangenheim arasında Osmanlı-Alman İttifakı imzalanmıştır. İttifaktan bir gün sonra ise Osmanlı Devleti, “*tarafsız seferberlik*” ilanında bulunmuştur (Reynolds, 2016, s. 114). Bu seferberlik ile 20 ila 45 yaş arasındaki Osmanlı vatandaşı erkekler, silahlı altına alınmıştır (Beşikçi, 2015, s. 179). Tarafsız seferberlik ilanının ardından valilik ve mutasarrıflıklara gönderilen telgrafta da Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da vuku bulan savaşta muhafaza-i bî tarafça (BOA, DH.ŞFR., 44/29) kalınacağı ifade edilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye sipariş ettiği Sultan Osman ve Reşadiye dretnotlarını teslim alamamasının ardından, Alman savaş gemileri Goeben ve Breslau, 10 Ağustos 1914'te, boğazlardan geçiş yaparak İstanbul'a ulaşmıştır (Aksakal, 2018, s. 130). Gemilerin boğazlardan geçiş yapmasının ertesi günü düzenlenen Heyet-i Vükela toplantısında Enver Paşa “*Bir oğlumuz dünyaya geldi.*” (Talat, 2015, s. 26) diyerek Goeben ve Breslau'nun gelişini bakanlar kuruluna ilan etmiştir. Talat Paşa anılarında, gemilerin gelişinden sadece Enver Paşa'nın haberdar olduğunu söylemiştir (Talat, 2015, s. 26-27). Osmanlı Devleti'nin önünde iki seçenek vardır: Gemiler ya 48 saat içerisinde Osmanlı karasuları dışına çıkarılacak ya da satın alınacaktır. Goeben ve Breslau'nun,

Almanya'dan satın alındığı duyurularak, gemilere Osmanlı bayrağı asılmıştır. Talat Paşa hatıratında, gemilerinin satışının gösteriş değil gerçek (Talat, 2015, s. 29), olduğunu söylerken; Cemal Paşa'nın hatıratında ise, satışın gerçek değil görünürde olduğundan bahsedip gemilerin ancak Reichstag² onayıyla satın alabileceğini belirtmiştir (Cemal, 2021, s. 146).

Goeben ve Breslau zırhlılarının, İstanbul'a gelişlerini, İtilaf zırhlılarından kaçmak olarak göstermek çok basite indirgemektir. 4 Ağustos 1914'te Goeben zırhlısına, "*en yüksek merciden*" acilen İstanbul'a gitmeleri emri gelmiştir (Kolektif, 2011, s. 15). Ayrıca aynı gün, Messina Boğazı civarında, Goeben ve Breslau; İngiliz ve Fransız zırhlıları ile karşılaşmıştır. Fakat bu karşılaşmada İngiliz kruvazörlerinin, Goeben ve Breslau'ya ateş açmamaları; ayrıca, kazan sıkıntısı yaşayan Goeben'in saatte 23 deniz mili hızını geçememesine rağmen, 26 deniz mili hızı yapabilen İngiliz zırhlılarının, nasıl olur da Goeben ve Breslau'ya yetişemedikleri merak konusudur. İngiliz ve Fransız zırhlılarının, Almanya ile savaşta bulunduğu bir tarihte, Goeben ve Breslau'yu batırmayı tercih etmeyip sadece telsiz sistemlerini karıştırması, *Goeben ve Breslau'dan daha süratli olmalarına rağmen bu gemileri, Boğazların girişine kadar takip etmeleri, Osmanlı'nın savaşa girmesi için bir neden olarak mı kullanıldı?* sorusunu akıllara getirmektedir. Çünkü İngiliz Kralı ve Rus Çarı, 1908 yılında Reval'de yaptıkları görüşmede, Osmanlı topraklarının aralarında taksim edilmesini konuşmuşlar; bu görüşme II. Meşrutiyet'e giden yolun taşlarını da döşemiştir.

Osmanlı Devleti'nin Almanya ile ittifak hâlinde olduğu ve tarafsız seferberliğin devam ettiği 1 Ekim 1914 tarihinde, Daily Telegraph gazetesi, İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ne yönelik tehdidini gazetesine taşımıştır. Haberde "*Türkiye savaşı seçerse, bunun sadece Avrupa Türkiye'sinin değil, Asya Türkiye'sinin de sonu anlamına geleceğini ve Müttefik Güçler tarafından en ağır şekilde cezalandıracaklarını açıkça anlatsın.*" (Daily Telegraph, 1914:1 Ekim, s. 9) ifadeleri yer almıştır.

Goeben ve Breslau zırhlılarına "Yavuz" ve "Midilli" adı verilerek, zırhlılara Osmanlı bayrağı çekilmişse de gemilerin komutasında hâlâ Amiral Souchon bulunmaktaydı (Alkan, 2020, s. 160). Gemilerin gelişinden 29 Ekim 1914 tarihine kadar geçen sürede, Amiral Souchon birçok kez Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombalamak istediye de bu olayın gerçekleşmesi Osmanlı Hükûmeti üyelerince bir şekilde engellenebilmiştir. Fakat Enver Paşa, 22 Ekim 1914 tarihinde Donanma

² Alman Parlamentosu.

Kumandanı Amiral Souchon'a "*Donanmay-ı Hümayun Karadeniz'de hakimiyet-i bahriyeyi kazanacaktır. Bunun için Rus filosunu arayarak nerede bulur iseniz ilan-ı harp etmeden ona hücum ediniz.*" (Kaşıyugun, 2015, s. 539) emriyle Goeben ve Breslau'nun liderlik ettiği Osmanlı zırhlılarının Karadeniz'e açılması önündeki engelleri kaldırmıştır.

29 Ekim 1914 tarihinde Breslau, Gayret-i Vataniye ve Muavenet-i Milliye zırhlıları Odessa'ya; Goeben, Taşöz ve Samsun zırhlıları ise Sivastopol'a saldırmıştır. Bu saldırı sonucunda Rus tarafındaki kayıp: bir mayın dökme gemisi ve bir gambot ile sekiz ticaret gemisi ve bir kömür gemisinden ibarettir (Kozlov, 2021, s. 93-130). Bu saldırının ardından Rus Çarı II. Nikola, 31 Ekim 1914 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmiştir; Rusya'nın savaş ilanını, 4 Kasım 1914'te Fransa ve İngiltere izlemiştir (Reynolds, 2016, s. 118; Said Halim, 2019, s. 39).

Saldırı, Osmanlı basınında "*Rusya, Fransa ve İngiltere devletleriyle harp ilanı*" (Takvim-i Vekayi, 1914:12 Kasım, s. 1) şeklinde yer bulurken yabancı basında ise "*Türkler Odesa'yı bombaladı*" (The Washington Times, 1914:30 Ekim, s. 1) şeklinde haberleştirilmiştir.

Enver Paşa'nın emriyle, Karadeniz'de üstünlük sağlamak amacıyla yapılan bu saldırının tam olarak başarıya ulaştığını söyleyemeyiz. 1918 yılı başlarına kadar Karadeniz'de büyük bir Rus tehdidi olmakla birlikte Karadeniz hakimiyeti de tam olarak Osmanlı Devleti elinde değildir.

Her devlet, her siyasi örgüt ve grup; kendisine siyasi bir meşruiyet aramıştır. Goeben ve Breslau'nun da Rus limanlarını bombalamasının ardından Osmanlı Hükûmeti kendisine meşru bir zemin yaratmaya çalışmıştır. 1 Kasım 1914 tarihinde yayımlanan İkdâm gazetesinde, Karadeniz'de vuku bulan olayın sebebinin, Rusların Osmanlı donanmasına saldırma girişimi olduğu belirtilerek; bu sayede Osmanlı lehine bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılmıştır (Alkan, 2020, s. 223). Cemal Paşa, Karadeniz Baskını sırasında ele geçirilen Rus esirleri tam bir tecrit altına alarak; Rusların Osmanlı donanmasına saldırı iddiasının çürümesinin önüne geçmiştir (Aksakal, 2018, s. 207).

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle birlikte, halkın manevi duygularını güçlendirebilmek adına 14 Kasım 1914 günü, İstanbul Fatih Camii'nde toplanılan kalabalığa hitap eden Ali Haydar Efendi, Cihat Fetvasını ilan etmiştir (Aksakal, 2019, s. 47). Bu fetva; Arapça, Farsça, Urduca, Tatarca ve Hintçe dillerine çevrilerek İslam dünyasının birçok bölgesinde dağıtılmış (Meriç, 2018, 1011); İslam toplumlarının Osmanlılar tarafında savaşa girmesi ve İtilaf devletlerinin propagandalarına alet olmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1. 3. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda Savaştığı Cepheler

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Kafkas, Sina-Filistin, Irak, İran, Hicaz-Yemen, Galiçya, Romanya ve Makedonya cephelerinde savaşmıştır. Bu cephelerden Kafkas, Galiçya, Romanya cephelerinde Rusya'yla; Makedonya Cephesi'nde Sırbistan'la, Çanakkale Cephesi'nde başta İngiltere olmak üzere İtilaf Devletleriyle ve Sina-Filistin, Irak, İran ve Hicaz- Yemen cephelerinde İngiltere ile mücadele etmiştir. Osmanlı Devleti; Irak, Çanakkale, Hicaz-Yemen cephelerinde savunmada kalmış; Kafkas, İran ve Sina-Filistin cephelerinde ise taarruz savaşı yapmıştır. Galiçya, Romanya ve Makedonya cepheleri ise Bulgaristan ve Avusturya-Macaristan'a yardım cepheleridir.

1. 3. 1. Kafkas Cephesi

Rus Çarı II. Nikola'nın, 31 Ekim 1914 tarihinde Osmanlı'ya savaş ilanının ardından, 1 Kasım 1914 günü Rus birlikleri beş koldan Osmanlı sınırlarını geçmiş (Öğün, 2015, s. 768) ve böylece Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı-Rus muharebeleri başlamıştır. Bu muharebeler, Çarlık Rusya'nın yıkılıp yerine Sovyet Rusya'nın kurulması ve Sovyet Rusya ile İttifak Devletleri arasında, 3 Mart 1918 tarihinde imzalanan Brest-Litovsk Antlaşması'na kadar devam etmiştir.

Osmanlı kuvvetleri, ilk başta Rus saldırısına karşı savunmada kalmayı tercih etmiştir (Öğün, 2018, s. 768). Fakat Enver Paşa, Ruslara karşı savunmada kalma fikri yerine taarruza geçilmesini desteklemiştir. Enver Paşa'ya göre; Ruslara Kafkas Cephesi'nde ağır bir darbe vurulmalıydı. Bunun için de aynı Almanların Tannenberg'te³ yaptığı gibi Ruslara karşı taarruza geçilmeliydi (Öğün, 2015, s. 769).

Bu doğrultuda Harbiye Nazırı Enver Paşa, 4 Kasım 1914 günü III. Ordu'ya *"Düşmanın ileri harekâtı lüzumu kadar şiddetli olmadığından vaziyetin müsaade ettiği*

³ Tannenberg Muharebeleri'nde Alman ordusunun saldırısı karşısında Rus birlikleri büyük bir bozguna uğramıştır.

yerlerde Rus arazisine tecavüz edilmesi...” (Öğün, 2015, s. 768) emrini vermesiyle birlikte Kafkas Cephesi’nde Osmanlı birlikleri karşı taarruza geçmiştir.

Kafkas Cephesi’nde taarruza geçilmesinin asıl sebebi: Alman birliklerinin, Batı Cephesi’nde Fransızlarla yaptığı mücadelenin siper savaşına dönmesi ve Almanya’nın coğrafik konumu nedeniyle iki düşman (Batıda Fransa, Doğuda Rusya) ile birden mücadele etmesi Osmanlı’nın zorlu kış şartlarında saldırıya geçmesinin en büyük etkenlerinden biridir. Çünkü Osmanlı’nın Kafkaslardan yapacağı taarruz ile Almanya ve Avusturya-Macaristan ile Doğu Cephesi’nde mücadele eden Rus birliklerinin bir kısmı, Kafkas Cephesi’ne kaydırılacak; böylece Rus birliklerini oyalayan Osmanlı birlikleri, Alman ve Avusturya-Macaristan birliklerinin işlerini kolaylaştırmış olacaktır.

Enver Paşa’nın bu emri ve daha sonrasındaki Sarıkamış Harekâtı planı günümüzde bile hâlâ tartışma konusudur. Enver Paşa’nın emri sonrasında III. Ordu birlikleri, Rus birlikleri üzerine taarruza geçerken aynı anda daha kuzeyde Laz ve Acar başıbozuklardan oluşan Teşkilat-ı Mahsusa birlikleri de Rus birlikleri ile sıcak temas kurmak için harekete geçmişti. Bu beş bin kişilik kuvvet, yaptıkları harekât sonucunda III. Ordu ile birlikte Artvin ve Ardahan’ı geri almayı başarmıştır (Reynolds, 2016, s. 128).

Kafkas Cephesi’ndeki bu başarılar halk ve kamuoyu üzerinde olumlu bir etki yaratmışsa da bu hava kısa süre içinde tersine dönmüştür. 22 Aralık 1914 tarihinde, Enver Paşa’nın emriyle Rus kuvvetlerine karşı Sarıkamış Harekâtı başlamıştır (Öğün, 2015, s. 775; Tekir, 2021, s. 229). 3 Ocak 1915 tarihinde, Osmanlı birlikleri Sarıkamış’ta Rus birlikleri karşısında bozguna uğramıştır ve 1917 yılında Rusya’da gerçekleşecek devrimlere kadar Kafkas Cephesi’nde savunma pozisyonuna geçmiştir.

Kafkas Cephesi’nde Rusya ile yapılan muharebeler dışında önemli bir olay ise, Ermeni Tehciri’dir. 19. yüzyılın ortalarına kadar “*milleti sadıka*” olarak adlandırılan Ermeniler, yükselen milliyetçilik akımı ve Rusya ile İngiltere gibi emperyalist devletlerin kışkırtmaları sonucunda Osmanlı Devleti’ne karşı bağımsızlık mücadelelerine girişmiş ve çeşitli terör eylemlerinde bulunmuşlardır.

1887 yılında İsviçre’nin Cenevre kentinde “*Sosyal Demokrat Hınçak Partisi*”, 1890 yılında ise günümüz Gürcistan sınırları içerisinde yer alan Tiflis’te “*Ermeni Devrimci Federasyonu*” ya da bilinen adıyla *Taşnak/Taşnaksutyun* kurulmuştur (Özder, 2022, s. 17 & Doğan, 2008, s. 312). Hınçak ve Taşnak örgütleri arasında bazı farklar vardır: Sosyal Demokrat Hınçak Partisi Marksizmi benimserken; Ermeni Devrimci Federasyonu “*Marksizmin Türkiye Ermenilerini ürkütmesi*” ihtimali nedeniyle Ermeni milliyetçiliğine daha yakın bir çizgideydiler (Doğan, 2008, s. 316).

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Ermeni Devrimci Federasyonu'na bağlı örgüt üyeleri, cephe gerisindeki asayiş eksikliğinden faydalanarak işgal, katliam ve yağma harekâtlarını girişmiştir. Zeytun⁴, Van, Urfa, Adana, Bursa, Boğazlıyan gibi bölgelerde isyan girişiminde (Talat, 2015, s. 63-70) bulunmuşlardır.

Ermenilerin isyan faaliyetlerinin önüne geçebilmek için bazı önlemler alınmaya çalışılmıştır. İstanbul'da bulunan 235 Ermeni komitacı lider tutuklanmış (Atnur, 2019, s. 25); İngilizlerin İskenderun Körfezi'ne çıkarma yapma ihtimaline karşı bölgenin asayişini sağlayabilmek amacıyla Zeytun ve Maraş bölgesindeki Ermenilerin, Konya'ya sevk edilmesi düşünülmüş, daha sonra bu bölgedeki Ermeniler, Deyr-i Zor bölgesine gönderilmiştir (Atnur, 2019, s. 25). Ermeni diasporasının, Ermeni katliamı olarak 24 Nisan tarihini seçmesi de şaşırtıcıdır. Çünkü Ermeni Tehciri kararı 24 Nisan'da değil, aşağıda açıklandığı üzere 27 Mayıs tarihinde alınmıştır.

27 Mayıs 1915 tarihinde Dahiliye Nazırı Talât Bey, *"Vakt-i Seferde İcraat-ı Hükümete Karşı Gelenler İçin Cihet-i Askeriyece İttihaz Olunacak Tedâbir Hakkında Kanun-ı Mukavvat"* (Atnur, 2019, s. 26) adlı kanun maddesi çıkarılmıştır. Böylece Adana vilayeti ile Mersin, Kozan ve Cebel-i Bereket sancakları; Maraş sancağı ile İskenderun, Beylan, Cisir-i Şu'ür ve Antakya sancaklarında yaşayan Ermeniler, Musul vilayeti, Zor sancağı, Urfa'nın şehir merkezi hariç, güneydeki kesimler, Halep vilayetinin doğu ve güneydoğu kesimleri, Suriye vilayetinin doğu kesimlerine gönderilmesi kararı alınmıştır (Babacan, 2014, s. 120-121).

Sarıkamış bozgununun ardından Rus birlikleri Kafkas Cephesi'nde taarruza geçmiş ve 1916 Şubat'ında Erzurum'u; daha sonra da Rize, Trabzon, Bayburt ve Erzincan'ı işgal etmiştir (Reynolds, 2016, s. 140).

1917 yılında Rusya'da önce Şubat Devrimi ardından da Ekim Devrimi gerçekleşmiş; Bolşeviklerin iktidara gelmesiyle birlikte Çarlık Rusya rejimi yıkılmış ve Rusya savaştan çekilmiştir. Lenin'in savaşın kaynağını kapitalizmin kaynağı ve emperyalist rekabet kaynağı (Mulligan, 2020, s. 21) olarak görmesi nedeniyle Bolşevikler savaş öncesinde ve sırasında imzalanan gizli antlaşmaları yayımlamıştır.

Brest-Litovsk Antlaşması, Sovyet Rusya ile İttifak Devletleri arasında 3 Mart 1918'de imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Kafkas Cephesi kapanmıştır. Osmanlı Devleti, 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi öncesindeki sınırlara yeniden ulaşmıştır.

⁴ Günümüzde Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesine bağlı Süleymanlı Mahallesi.

Brest-Litovsk Antlaşması sonrasında Osmanlı Devleti, Kafkaslarda ileri harekâta girişmiştir. 1918 yılının Haziran ayında Osmanlı birlikleri; Ahılkelek ve Ahıska'yı, Eylül ayında ise Bakü'yü ele geçirmiştir (Sarı, 2017, s. 479). Kafkasya'da Rusya'nın konjonktür boşluğundan faydalanarak önce Transkafkasya Demokratik Cumhuriyeti; ardından da bağımsız Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan devletleri kurulmuşsa da bu devletlerin ömrü kısa süreli olmuştur.

1. 3. 2. Çanakkale Cephesi

Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesiyle birlikte, savaşta birçok farklı cephe açılmıştır. İngiltere, Osmanlı Devleti'ni savaşta saf dışı bırakabilmek amacıyla Çanakkale'ye bir saldırı düzenleyerek, İstanbul'u işgal etmek istemiştir. Böylece, Almanya'nın Rusya'ya denizden uyguladığı ambargo kırılacak ve Rusya'ya yardım gönderilecektir.

Çanakkale Cephesi'ndeki ilk sıcak temas, 3 Kasım 1914 tarihinde, İtilaf kuvvetleri zırhlılarının, Çanakkale'yi abluka altına almasından sonra Çanakkale'ye top atışlarıyla birlikte olmuştur. Bu saldırıda, beş Osmanlı subayı ile 81 asker şehit düşmüştür (Cengizer, 2017, s. 183).

2-19 Şubat tarihleri arasında İtilaf zırhlıları, Çanakkale Boğazı'ndaki Osmanlı tahkimatlarını topa tutmuş ve 18 Mart 1915 günü, Çanakkale Boğazı'nı geçebilmek için büyük bir deniz harekâtı başlamıştır (Wolf, 2014, s. 186-197). İngiliz ve Fransızların bu girişimi başarıya ulaşmamış; Nusret mayın gemisi tarafından boğaza yerleştirilen mayınlara çarpan HMS Ocean, Irresistible ve Bouvet zırhlıları batmış (Aldoğan & Bayrak Özçelik, 2022, s. 43-44), diğer birçok zırhlı ağır hasar alarak çekilmek durumunda kalmıştır. Böylece İtilaf Devletleri'nin Çanakkale'yi denizden geçme planları suya düşmüştür. Deniz harekâtı Osmanlı basınında geniş yankı bulmuştur. İkdâm gazetesini, 20 Mart 1915 tarihli sayısında, *“Hiç şüphe yok ki bugün İngiltere ve Fransa matem, Rusya derin bir yeis ve nevmîdî içinde bulunuyor.”* ve *“Bugün boğazlar dehşetli bir harbe ve harpten daha müthiş olan Türk kahramanlığına şahit olmuştur.”* (İkdâm, 1915: 20 Mart, s. 1) ifadeleri yer almıştır.

Denizden Çanakkale'yi geçemeyeceğini anlayan İtilaf kuvvetleri, Çanakkale'yi karadan geçerek İstanbul'a ulaşmayı hedeflemiştir. Bu nedenle 25 Nisan 1915 günü, İtilaf

topçuları, Çanakkale’de bulunan Osmanlı tahkimatlarını bombalamaya başlamış ve ardından da çıkarma harekâtı başlamıştır (Wolf, 2014, s. 230).

5. Ordu Kumandanı Otto Liman von Sanders’e göre İtilaf çıkarması, Bolayır mevkiine gerçekleşecekti; fakat 19. Tümen Kumandanı Mustafa Kemal Bey (Atatürk), çıkarmanın Arıburnu’na yapılacağını belirtmişse de Liman Paşa tarafından önerisi dikkate alınmamıştır. Anzak kuvvetlerinin⁵ Arıburnu’na çıkarma yaptığı sırada karşılarına Mustafa Kemal Bey komutasında bulunan 57. Alay ve 77. Alay (Wolf, 2014, s. 249) askerleri çıkmıştır. 57. Alay ve 77. Alay’ın Anzak kuvvetlerine karşı girdiği savunma muharebesiyle beraber Anzak birliklerinin ilerlemesi durdurulmuş belki de Gelibolu Yarımadası’nın kaderi o gün değişmiştir.

25 Nisan’da beklediği ilerlemeye ulaşamayan İtilaf birlikleri, 28 Nisan’da ve 6 Mayıs’ta iki farklı taarruz girişiminde daha bulunmuştur. I. ve II. Kirte Muharebeleri olarak tarihe geçen bu taarruzlarda İtilaf birlikleri, Türk savunma hatlarını yaramamışlar ve böylece taarruz girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Westwell, 2012, s. 97).

6 Ağustos 1915’te Anzak kuvvetleri, Kirte’de Osmanlı birliklerine karşı taarruza geçmiştir (Wolf, 2014, s. 340). Yaklaşık beş gün boyunca çok büyük çarpışmalar yaşanacak ve bu çarpışmalar tarihe “*Anafartalar-Conkbayırı-Kocaçimen Muharebeleri*” olarak geçmiştir.

Anzak ve İngiliz saldırısı karşısında, Osmanlı birliklerinin başında 5. Ordu Kumandanı Liman von Sanders Paşa bulunmaktaydı; fakat savaşın başından itibaren Osmanlı subayları ile Alman subayları arasında yaşanan krizler burada da ortaya çıkmıştır. 7. ve 12. Tümenlerden oluşan “*Saros Grubu*” Kumandanı Albay Ahmet Fevzi Bey ile Liman Paşa arasında yaşanan gelişmelerden sonra Liman Paşa görevinden ayrılmıştır. Liman Paşa’ya Çanakkale’deki komutayı Ahmet Fevzi Bey’e bırakması söylene de 8 Ağustos günü Liman Paşa, Çanakkale’deki birliklerin komutasını 19. Tümen Kumandanı Mustafa Kemal Bey’e vermiştir (Wolf, 2014, s. 347).

Anzak ve İngilizler, beş tümenle gerçekleştirdikleri Anafartalar-Conkbayırı-Kocaçimen Muharebeleri’nde başarıya ulaşamamışlardır (Wolf, 2014, s. 356). Bu muharebeyle birlikte Anzak ve İngiliz kuvvetlerinin, Gelibolu Yarımadası’nda tutunamayacakları anlaşılmıştır.

10 Ağustos 1915 tarihli Osmanlı Sofya Nezareti raporunda, Kirte Muharebeleri ile ilgili istihbarat bilgileri paylaşılmıştır (BOA, HR.SFR.04., 893/61):

“*Osmanlı Konsolosluğu Sofya.*

⁵ İngiliz sömürgesi olan Yeni Zelanda ve Avustralya’dan gelen birliklere verilen isim.

10 Ağustos tarihli İngiliz bildirisinde, Kirte'ye doğru yapılan çatışmalarda İngilizlerin 650 esir aldığı, 200 metre ilerleyerek Conkbayırı'nı ele geçirdiği ve makineli tüfekleri ele geçirdiği bildiriliyor Aynı günkü Fransız bildirisinde, Avustralya birliklerinin 500 esir aldığı ve 9 makineli tüfek ele geçirdiği bildiriliyor Her iki bildiri de herhangi bir dayanaktan yoksundur Düşman Kirte'ye doğru ilerlemedi, Conkbayırı'nı ele geçirmede ve herhangi bir makineli tüfek almadı. 6 Ağustos'tan beri yapılan saldırılar ateşimiz altında çöktü; az sayıda esir almış olmaları muhtemeldir, ancak esir sayısı iddia edilen rakama ulaşmamaktadır.

Fethi Bey”

Aylar süren kanlı muharebelerde, İtilaf kuvvetleri bir başarı elde edememiş; Mustafa Kemal Bey'in üstün başarıları neticesiyle, Çanakkale karadan da geçilememiştir. Bunun üzerine 9 Ocak 1916 günü, İtilaf kuvvetleri Gelibolu yarımadasından çekilmiş (Sarıal&Sarıal, 2020, s. 83) ve Çanakkale Cephesi kapanmıştır.

1. 3. 3. Irak Cephesi

Cephenin açılma sebebi; İngilizlerin Orta Doğu'daki zengin yeraltı kaynaklarına sahip olabilme istekleridir. Osmanlı Devleti, İngiliz birliklerine karşı bu cephede, savunmada kalmayı tercih etmiştir. Irak Cephesi'ndeki muharebeler, İngiliz birliklerinin 23 Kasım 1914 günü Basra limanını ele geçirmesiyle (Westwell, 2012, s. 104) başlamıştır.

12 Nisan 1915'te Osmanlı birlikleri, Basra'yı yeniden ele geçirmek için taarruzlar düzenleseler de bu taarruzlar başarıyla sonuçlanmamıştır. Taarruzun başarısız olması nedeniyle Irak ve Havalisi Kumandanı Süleyman Askerî Bey, 14 Nisan tarihinde intihar etmiştir (Türkmen, 2015, s. 397). Süleyman Askerî Bey'den sonra Irak ve Havalisi Kumandanlığına önce Mehmet Fazıl Paşa atanmışsa da kısa bir süre sonra Nurettin Bey (Sakallı Nurettin Paşa) göreve getirilmiştir (Türkmen, 2015, s. 398). Bağdat'ı ele geçirmek isteyen İngilizler, General Townshed komutasında ilerlemeye başlamıştır. 27 - 28 Eylül 1915 (Westwell, 2012, s. 104) tarihinde I. Kut Muharebesi yaşanmıştır. 27 Eylül sabahı topçu ateşiyle birlikte hücumla geçen İngilizler, Albay Nurettin Bey (Sakallı Nurettin Paşa) komutasındaki Türk birliklerine karşı üstünlük kurmuştur (Ford, 2018, s. 56-58).

Bağdat'a doğru ilerlemeye devam eden İngilizlerle, 22-25 Kasım 1915 tarihleri arasında Selman-ı Pak Muharebesi yaşanmıştır. İngilizler, Bağdat'ın yaklaşık 50 kilometre güneyinde yer alan Taq Kasra bölgesine kadar ilerlemiştir. Bu bölgede mağlup

olan ve ağır kayıplar veren İngilizler, Kut bölgesine doğru çekilmiştir (Westwell, 2012, s. 105). Bu muharebede kazanılan zaferi İkdâm gazetesi, 7 Aralık 1915 tarihli sayısında “İngilizlerden altı uçak ele geçirildiği ve geri çekilen İngilizler kıtalarımız tarafından takip edilmektedir.” (İkdâm, 1915:7 Aralık, s.1) şeklinde duyurmuştur.

3 Aralık 1915’te Kut’ül Amare kalesine sığınan İngiliz birlikleri, 29 Nisan 1916’ya kadar kuşatma altında kalmışlardır. 29 Nisan günü Townshend ve birliklerinin teslim olmasıyla birlikte Halil Paşa (Kut) komutasındaki Osmanlı birlikleri, Irak Cephesi’nde büyük bir zafer elde etmişlerdir.

Osmanlı Devleti’nin kazandığı Kut’ül Amare zaferinden 1916 yılı sonuna kadar geçen sürede Irak Cephesi’nde iki taraf da bulundukları konumu muhafaza etmeyi amaçlamışlardır. Fakat 23 Şubat 1917’de başlayan İngiliz taarruzu, Türk savunma hattını yıkmış ve ilerleyen İngiliz birlikleri, 11 Mart 1917 tarihinde Bağdat’a girmiştir (Türkmen, 2015, s. 429).

Bağdat’ın kaybının ardından Harbiye Nazırı Enver Paşa, Romanya ve Galiçya’dan dönen tümenlerle Kuzey Irak’ta “Yıldırım Ordusu” isimli yeni bir ordu kurmayı (Reynolds, 2016, s. 175) düşünmüşse de bu plan gerçekleşmemiştir. Avrupa’dan dönen birlikler, Filistin Cephesi’ndeki birliklere katılmıştır.

1918 yılında da Irak Cephesi’nde İngiliz taarruzları devam etmiş ve Mondros Ateşkes Antlaşması’nın imzalanmasından tam iki gün sonra İngiliz birlikleri, antlaşma maddelerine aykırı olarak 1 Kasım 1918 günü Musul şehrini işgal etmişlerdir (Larcher, 2018, s. 448).

1. 3. 4. Sina-Filistin Cephesi

Sina-Filistin Cephesi’nde de İngilizlerle mücadele edilmiştir. Bu cephede Osmanlı Devleti’nin amacı: Mısır’a yönelik taarruzlar düzenleyerek Mısır’ı işgal etmek ve İngilizlerin Hindistan yolunu kapatmaktır. Pan-İslamist propagandalar ile Mısır’daki Müslümanlar, İngilizlerin işini zorlaştırmaya çalışacak aynı zamanda Senusi kuvvetleri, Osmanlı birlikleri ile eşzamanlı olarak İngilizlere batıdan saldıracaktır (Trumpener, 2023, s. 132).

Osmanlı birliklerinin bir diğer amacı ise: İngiliz kuvvetlerini olabildiğince Mısır bölgesinde hapsederek, buradaki birliklerin Batı Cephesi’ne kaydırılmasının önüne

geçmektir. Çünkü hem Almanya hem de Osmanlı yöneticileri, savaşın Batı Cephesi'nde kazanılacağını biliyordu ve bunun için Osmanlı savaş planları, Batı Cephesi'nde Almanların elini kolaylaştırmak üzerine kurulmuştur.

Filistin'deki Osmanlı birliklerinin ilk taarruzu, 2-3 Şubat gecesi başlamıştır (Polat, 2021, s. 56). Yoğun İngiliz makineli tüfek ateşi altında Osmanlı birlikleri ilerleyişini sürdürememiş ve I. Kanal Harekâtı başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Cemal Paşa'nın ifadesine göre I. Kanal Harekâtı, sadece bir keşif taarruzudur (Polat, 2021, s. 66).

3-5 Ağustos 1916 tarihleri arasında gerçekleşen Romani Muharebeleri, Kanal Harekâtı'nın ikinci ayağıdır. Muharebelerin ilk günü Osmanlı birlikleri, sürpriz taarruzun etkisiyle ilerlese de ilerlemenin devamı gelmemiş ve Osmanlı birlikleri, Süveyş Kanalı'nın yaklaşık 100 kilometre gerisinde bulunan El-Ariş mevkiine çekilmiştir (Westwell, 2012, s. 103). Bu geri çekilmeyle beraber Osmanlı Devleti'nin Süveyş üzerindeki tehdidi sona ermiştir.

Osmanlı birliklerinin iki kez başarısız Kanal taarruzunun ardından İngiliz birlikleri Sina-Filistin Cephesi'nde taarruza geçmişlerdir. Bu taarruz neticesinde 11 Aralık 1917 tarihinde, üç din tarafından kutsal kabul edilen Kudüs, İngiliz hakimiyetine girmiştir (Westwell, 2012, s. 195).

1918 yılında, İngiliz Mısır Seferi Kuvveti'nin Kumandanı General Allenby, aldığı siyasi destekle birlikte Ortadoğu'da büyük bir saldırı hazırlığına başlamıştır. Bu saldırıda en önemli görev, İngiliz süvari birliklerine düşmüştür. Amaç Osmanlı birliklerinin, iletişim ağına zarar vererek cephe gerisiyle iletişimini keserek hızlı bir galibiyet almaktır (Yılmaz, 2021, s. 45) .

Allenby'nin son taarruzu “*Megiddo Savaşı*” ya da “*Armageddon-Mahşer Günü Savaşı*” olarak adlandırılmıştır. Bunun sebebi, Yahudi ve Hristiyan kaynaklarda, kıyamet savaşının “*Megiddo Dağı*”nda gerçekleşecek olması (Yılmaz, 2021, s. 51) ve Filistin'de konuşlu Osmanlı Yıldırım Orduları Grup Kumandanlığı Karargâhı'nın Nasıra'ya yaklaşık 30 kilometre mesafede olmasıdır. 19 Eylül günü sabah saatlerinde topçu ateşiyle başlayan İngiliz taarruzu süvari desteğiyle birlikte çok kısa süre içerisinde başarıya ulaşmış ve Osmanlı birliklerinin iletişim ağlarının kopmasıyla birlikte büyük bir bozgun yaşanmıştır (Yılmaz, 2021, s. 51 & Rogan, 2018, s. 413). Eylül ayında, Nablus'ta başlayan İngiliz taarruzu, Ekim ayı sonunda Halep önlerinde son bulmuştur. Yaklaşık 1,5 aylık bir süreçte İngiliz birlikleri, 700 kilometrelik bir mesafe ilerlemişlerdir.

1. 3. 5. Hicaz-Yemen Cephesi

Hicaz-Yemen Cephesi'nde İngiliz birlikleri ve İngiliz destekli ayrılıkçı Arap gruplarla mücadele edilmiştir. 9 Kasım 1914'te İngiliz birlikleri, Bâbü'l-Mendeb Boğazı girişinde yer alan Şeyh Said bölgesine çıkarma yapmasıyla (Yeşilyurt, 2018, s. 363) birlikte, Hicaz-Yemen Cephesi'nde Osmanlı-İngiliz muharebeleri başlamıştır.

Savaşın başlamasıyla birlikte İngilizler, yerli Arap aşiretleri ile görüşmeler yaparak, çeşitli vaatlerle bu aşiretleri Osmanlı Devleti'ne karşı ayaklandırmaya çalışmıştır. Şerif Hüseyin ile İngilizler arasında pazarlıklar yapılmıştır. İngilizleri bu pazarlık sırasında Sir Henry McMahon temsil ettiği için Şerif Hüseyin ile İngilizler arasındaki antlaşma, McMahon Antlaşması olarak da bilinir. Mart 1916'da sonuçlanmış ve Arabistan, Irak ve Suriye toprakları içerisinde yer alan bir Arap İmparatorluğu'nun kurulması (Ünal, 2021, s. 131) ve Şerif Hüseyin'in bu imparatorluğun başına geçirilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.

10 Haziran 1916'da Şerif Hüseyin ve beraberindekiler Mekke'de Osmanlı Devleti'ne isyan etmişlerdir (Murphy, 2020, s. 33). Mekke bölgesinde başlayan isyan girişimi, ilk başlarda çok etkili olmasa da 1917 yılından itibaren yapılan demiryolu baskınları ile Osmanlı birliklerine ve ikmal faaliyetlerine büyük zararlar verilmiş, 6 Temmuz 1917'de Akabe'nin isyancı Araplar tarafından ele geçirilmesiyle (Murphy, 2020, s. 53) birlikte isyan Hicaz yarımadasını tehdit eder hâle gelmiştir.

Arap isyanının en önemli bölümlerinden birisi de Medine'de gerçekleşmiştir. 17 Haziran 1916'da Fahrettin Paşa'ya (Türkkan), Medine ve civarının Arap isyancılarından temizlenmesi görevi verilmiştir (Ünal, 2021, s. 137). Haziran 1916'da Hicaz bölgesine destek kuvvetler gönderilmiş, "*Hicaz Kuvve-i Seferiyesi*" kurularak başına Fahrettin Paşa getirilmiştir. Yeni gelen birliklerle beraber sayıca üstün olan Osmanlı birlikleri, Cehennem Dağı ve Avali köyü civarındaki isyancıları temizlemiştir (Ünal, 2021, s. 137).

İsyan girişimlerinin yayılması nedeniyle 1917 Mart'ında, Osmanlı Başkumandanlığı tarafından Medine'nin tahliyesi edilmesi kararı alınmıştır (Ünal, 2021, s. 147). 19 Mart 1917'de başlayan tahliyede hasta ve yaralılar, 3.000 subay-astsubay ve ailesi, 59 subay ve memur, 836 er, bir piyade taburu, sıhhiye birlikleri, Emirlik Karargâhı ve Hücre-i Saadet 97 parça kutsal emanet Medine dışına çıkarılmıştır (Ünal, 2021, s. 148).

Tahliye listesinin bu kadar kısıtlı olması, Medine'nin tamamen tahliye edilmediğini göstermiştir.

Hicaz bölgesine, 1918 yılı Nisan'ından itibaren aksamaya başlayan ikmal faaliyetleri, 1918 Eylül'ünde tamamen son bulmuştur (Ünal, 2021, s. 148). Artık Fahrettin Paşa ve komutasındaki askerler, İngiliz kuvvetleri ve Arap isyancılara karşı tek başına kalmış, herhangi bir yardımın gelme olasılığı ortadan kalkmıştır.

Hicaz'daki Osmanlı Hicaz Kuvve-i Seferiye birlikleri, uzun bir süre Medine'yi müdafaa etmiş, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasına rağmen Medine'yi terk etmemiştir. Bu durumda Fahrettin Paşa'nın Medine'yi terk etmemekte kararlı olması rol oynamıştır.

1919 yılının başına kadar devam eden müdafaa 9 Ocak günü sona ermiştir. Medine'nin teslim edilmesi için İstanbul'dan gelen heyet, Fahrettin Paşa'yı ikna etmiştir (Murphy, 2020, s. 81). Fahrettin Paşa komutasındaki Hicaz Kuvve-i Seferiye birliklerinin teslim olmasıyla birlikte Hicaz bölgesindeki Osmanlı hakimiyeti sona ermiştir.

1. 4. Osmanlı Devleti'nin Cihat İlanı, Rusya ve İngiltere'ye Karşı Ayaklanma Girişimleri

Arapça kökenli olan “*cihat*” kelimesi, sözlük anlamında “*mücadele*” anlamına gelse de İslâm anlayışına göre, kafirlerle savaş ve İslâm inancını yaymak anlamı taşır. Osmanlı Devleti, 14 Kasım 1914'te; İngiltere, Fransa ve Rusya'ya cihat ilanında bulunmuştur. Cihat ilanı Osmanlı basınında geniş yankı uyandırmıştır. İkdâm gazetesinin 13 Kasım 1914 tarihli haberine göre; Halife sıfatına sahip Osmanlı Padişahı V. Mehmed Reşad'ın manevi gücünü kullanarak, dünya üzerinde yaşayan Müslümanların; Osmanlı Devleti safında savaşa girmeleri, İngiltere, Fransa ve Rusya gibi ülkelere karşı çeşitli isyan hareketi başlatmaları, Osmanlı Devleti için maddi ve manevi güç ile yardımda bulunmaları hedeflenmiştir.

1914 yılına gelindiğinde, dünyadaki tek bağımsız Müslüman ülke Osmanlı Devleti'dir. Müslüman bölgelerin büyük kısmı İngiliz; geri kalanlar ise Fransa ve Rusya arasında işgal edilmiştir. V. Mehmed Reşad'ın, Halife sıfatını kullanarak, Osmanlı sınırları dışında yaşayan Müslümanların ayaklanma girişimlerine manevi destek

oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu ayaklanma girişimleri için Kafkasya, İran, Mısır ve Hindistan en önemli merkezler olarak belirlenmiştir.

Savaşın üzerinden bir asır geçmesine rağmen hâlâ cihat ilanı ile ilgili tartışmalar mevcuttur. Osmanlı Devleti'nin ilan ettiği Cihad-ı Ekber'in, Müslümanlar üzerinde nasıl bir tesir uyandırdığı, başarıya ulaşip ulaşamadığına yönelik tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Osmanlı Devleti, cihat ilanında beklediği etkiye ulaşamadığı için bunun başarısız kalmış bir girişim olduğunu söylemek mümkündür. Kafkasya'da Rusya'ya; Hindistan, İran ve Mısır'da İngilizlere karşı hedeflenen ayaklanma girişimleri ya gerçekleşmemiş veya arzu edilen seviyeye ulaşamamıştır. Ayrıca Arapların, I. Dünya Savaşı'nda İngiliz desteğiyle başlattıkları Hicaz isyanı da cihat ilanının başarısız olduğunun bir başka göstergesidir.

Cihat ilanının, başarıya ulaşmamasındaki bir diğer etken ise: cihat ilanının yalnızca İngiltere, Rusya ve Fransa'ya yönelik olmasıdır. Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa ve Rusya'ya cihat ilan ederken; Almanya ve Avusturya-Macaristan ile aynı ittifakta olması, Müslümanlar arasında bir soru işaretinin oluşmasına neden olmuştur. Ayrıca Mısır'da hüküm süren İngiliz egemenliğine karşı ayaklanmayı destekleyen Osmanlı Devleti, Trablusgarp topraklarındaki İtalyanlara yönelik bir cihat fetvasında bulunmaması; Kuzey Afrika'daki Müslüman kabileler tarafında tam anlaşılacak (Karbi, 2021, s. 86) ve böylece cihat fetvasına iştirak edecek Müslümanların sayısının sınırlı kalmasına neden olacaktır.

Cihat ilanı ile ilgili en büyük propaganda faaliyetlerini gerçekleştiren ülke, Almanya İmparatorluğu'dur. Alman ihtilal planlarına göre; Rusya'dan Finlandiya'ya ve oradan Karadeniz'e, Fas'tan İran'a ve Hindistan'a kadarki bölgelerde İslâm dünyasının ayaklandırılması hedeflenmiş ve bu iki bölgenin kesişim noktası, Kafkaslar olarak belirlenmiştir (Kon, 2013, s. 48) .

Almanya'nın, İslâm dünyasının ayaklanması için yapılan propaganda faaliyetlerin hazırlanması hususunda Berlin'de Alman Genelkurmayı ile Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Doğu İstihbarat Ofisi (DİÖ) (Nachrichtenstelle für den Orient - NfO) adlı bir cihat bürosu kurulmuştur (Rogan, 2018, s. 74). DİÖ, Max von Oppenheim tarafından kurulmuş ve yönetilmiştir. Oppenheim liderliğindeki DİÖ, Batı Cephesi'nde Almanlara karşı mücadele eden sömürge ülkelerinden gelen Müslüman İtilaf askerlerine yönelik propaganda faaliyetleri yürütmüştür. Cepheye kurulan büyük hoparlör sayesinde İtilaf kuvvetleri safında çarpışan Müslüman askerlere yönelik vaazlar yayınlanmış; esir alınan Müslüman askerler için “*el-Cihad*” adı verilen bir gazete çıkarılmıştır. Daha sonrasında bu esir

askerler, Osmanlı ordusu içerisinde gönüllü olarak savaşmıştır (Rogan, 2018, s. 101). Batı Cephesi'ndeki esir kamplarını Teşkilat-ı Mahsusa elemanları ile Mehmet Akif (Ersoy) de ziyaret etmiş, esirlere yönelik propagandalar da bulunmuşlardır.

DİÖ ile Alman Genelkurmayı tarafından, Revolutienierungsprogramm⁶ oluşturulmuştur. Bu programa göre oluşturulacak devrimlerle cephede mücadele ettikleri devletler ve ordularla mücadele cephe gerisine taşınacak ve Avrupa Doğu Cephesi'ndeki Rus ordusu ile Batı Cephesi'ndeki İngiliz ve Fransız birlikleri, iç isyanlarla mücadele edebilmek adına cephedeki birlikleri o bölgelere kaydıracaktı (Kon, 2013, s. 48).

Revolutienierungsprogramm sadece Müslümanların çıkaracağı ayaklanmalarla sınırlı kalmamıştır. İlginç olarak Almanya, Bolşeviklere ve Lenin'e destek vermiş, Lenin ve diğer Bolşevik devrimcilerin Almanya ve İskandinavya üzerinden Rusya'ya gönderilmesini sağlamıştır (Kosiarski, 2015, s. 329).

Cihat ilanı, Balkanlarda yaşayan Müslümanlar arasında bir heyecan yaratmış ve Osmanlı ordusuna, gönüllü olarak yazılmalarına neden olmuştur. Romanya'da yaşayan Müslümanlar gizlice Bulgaristan'a geçerek Rusçuk ve Varna'daki Osmanlı konsolosluklarına, gönüllü askerlik için başvuruda bulunmuştur (Saygılı, 2015, s. 236).

Yine aynı şekilde Bulgaristan'daki Müslümanlar da Osmanlı ordusuna gönüllü olarak katılmışlardır. 24 Ekim 1916, 31 Ekim 1916 ve 7 Kasım 1916 tarihli Genelkurmay arşiv belgelerinden görüldüğü üzere, Bulgaristan'da yaşayan Müslümanların büyük kısmı; Galiçya Cephesi'ne gönderilmiş ve 7 Kasım 1916 tarihinde Galiçya Cephesi'ndeki Bulgaristan Müslümanlarının sayısının 5.379 olduğu belirtilmiştir (Saygılı, 2015, s. 239).

5 Ekim 1916 tarihli istihbarat raporuna göre; Makedonya Müslümanlarından 5000 kişinin Galiçya'daki birliklere dahil olduğu kaydedilmiştir (BOA, HR.SFR.04., 284/69):

On Beşinci Kolordu Âliyyi Penahilerin

Teşrin-i Evvel sene 916

Evvelce Osmanlı ordusunda hizmet etmiş yahut etmemiş olan Makedonya Müselmanlarından beş bin neferin Galiçya'da bulunan 15. Kolordu'ya sevki kararlaştırılmış olduğu Osmanlılarca nezâret-i celîlesinden işar buyurulmuştur. Merkûmundan ne kadarının muallim ve ne kadarının gayr-ı muallim olduklarının ve ne vakit sevk olacağının sürat emr u işarı müsterhimdir

Harbiye Nazırı Fahreddin

Evvelce Ordu-yu Osmâni'de hizmet etmiş olanlardandır.

Osmanlı Devleti, Makedonya bölgesindeki Müslümanları silahaltına almak için faaliyetler yürütürken; İtilaf Devletleri'nin de benzer bir faaliyet içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. 23 Şubat 1916 tarihli istihbarat raporuna göre; İtilaf Devletleri'nin

⁶ Devrim Programı

Makedonya ve Drama bölgesi başta olmak üzere Rum, Ermeni, Musevi ve Müslüman ahaliden oluşan bir casusluk teşkilatı kurduğu bilgisi yer almaktadır (BOA, HR.SYS., 2266/89).

Avusturya-Macaristan sınırları içerisinde yaşayan Bosnalı Müslümanlar⁷ da Cihat ilânına iştirak etmişlerdir. Ayrıca Avusturya-Macaristan İstanbul Başkonsolosluğu, Teşkilat-ı Mahsusa ile yaptığı iş birliği ile Balkanlarda jandarma faaliyeti yürütebilmesi için İstanbul'dan yevmiyesi üç krona Balkan muhacirlerinden gönüllü toplamaya çalışmıştır (Saygılı, 2013, s. 245-247).

Savaş sonuna kadar geçen sürede, Balkan Müslümanlarından yaklaşık 50 bin kişinin Osmanlı ordusuna katıldığı tahmin edilmektedir (Saygılı, 2013, s. 248).

Osmanlı'nın Cihat ilanına, Avusturya-Macaristan da Bosnalı Müslümanları dahil edebilmek adına destek vermiştir. Cihat ilanı, Almancaya çevrilmiştir (Österreichisches Staatsarchiv, KA, AOK EVB 3507):

*“Kutsal Savaş'ın Arapça yazılmış Türkçe çevirisini ekte sunuyorum
Üç nüshanın her birinin arkasındaki el yazısıyla yazılmış açıklama Almanca tercümedir:*

Bu mektubun ellerine ulaştığı kardeşlerimize, Müslüman kardeşlerimiz arasında hızlı bir şekilde yayılması için kopyalayarak veya uygun herhangi bir başka yolla gönüllü bir gayretle yayılmasını sağlamanızı rica ediyoruz. Bu, inancın herkese yüklediği bir görevdir. Allah'ın yardımı ve başarısı ile.

Mübarek Muharrem günü

1330 yılı.

Her şeyi bilen hükümdara yalvarıyorum.

Yardım ve başarı

Onun hizmetçisi

Muhammed Tahir Abd Esselam

İslami halîfelik hükümetinden bir yetkili.

Allah onu sonsuza dek affetsin.”

Fakat Avusturya-Macaristan yönetiminde, Cihat ilanına destek verilmesine karşı olanlar da vardı. Avusturya-Macaristan'ın İstanbul Büyükelçisi Pallavicini, Dışişleri Bakanlığı'na fetva ile ilgili düşüncelerini aşağıdaki telgrafta dile getirmiştir (Österreichisches Staatsarchiv, HHSTA, MDÄ PA, 972, KRIEG 31):

“Feldzeugmeister Potiorek tarafından iki ucu keskin bir önlem olarak önerilen fetvanın etkisinin son derece tartışmalı olduğunu düşünüyorum. Bu konudaki talebimiz, Şeyh-ül İslam'ın Müslümanlarımız üzerindeki gerçek gücünün resmi olarak tanınması anlamına gelecektir ki bu da maddi yaşam üzerinde derin bir etkiye sahip olacaktır. Belirli koşullar altında aynı hakkın bize karşı da kullanılabileceğini zımnen kabul etmiş oluruz.

Asıl soru, Bosna-Hersekli gönüllülerin aktif katılımına olan ilgimizin, yukarıda bahsi geçen dezavantaja ağır basacak kadar büyük olup olmadığıdır.”

⁷ Detaylı bilgi için bkz: Ek 3

Avusturya-Macaristan İstanbul Büyükelçisi Pallavicini'nin yukarıda yer alan telgrafından da anlaşılacağı üzere; Avusturya-Macaristan yetkilileri, Cihat ilanına destek vermek konusunda bazı kararsızlıklar yaşamışlardır. Cihat ilanına verilecek desteğin, Bosnalı Müslümanları harekete geçireceği düşünülmüş, fakat Bosnalı Müslümanların daha sonrasında kendilerine yönelik bir ayaklanma girişiminde bulunmalarında da endişe edilmiştir. Çünkü Bosnalı Müslümanların çoğunlukta yaşadığı Yenipazar Sancağı, 1908 tarihinde Avusturya-Macaristan tarafından ilhak edilmiş; aradan geçen altı yıla rağmen Avusturya-Macaristan'a bağlılığın istenilen seviyede olmadığı görülmüş ve Bosnalı Müslümanların hâlen Osmanlı hâkimiyeti altında yaşama isteklerinde bir değişiklik olmamıştır. Bu yüzden Avusturya-Macaristan devlet erkânı, Cihat ilanına destek verilmesine kuşkuyla yaklaşmıştır.

2. BÖLÜM

1914-1917 YILLARI ARASINDA GALIÇYA CEPHESİ

2. 1. Osmanlı Birlikleri Öncesinde Galiçya Cephesi'ndeki Durum

Galiçya Cephesi'nin yer aldığı bölge, günümüzde Ukrayna ile Polonya toprakları üzerinde yer almaktadır. Savaş başladığında Galiçya, Avusturya-Macaristan'ın 15 eyaletinden biri olup başkenti Lviv'dir⁸. Galiçya'nın doğusunda Rusya (Podolya, Beserabya) ve Bukovina eyaleti, kuzeyinde Polonya, batısında Silezya, güneyinde Karpat Dağları ve Macaristan yer almaktadır (Akçakayaoğlu, 1967, s. 17).

Galiçya bölgesindeki nüfusun %52'sini Polonyalılar, %40'ını Rutenyalılar-Ukraynalılar oluşturmaktaydı (Rozenblit, 2001, s. 18-19). Fakat Yidiş diline sahip Yahudi nüfusun da Polonyalı olarak sayılması nedeniyle Polonyalı nüfus bu denli yüksek çıkmaktaydı. Bunun yanı sıra az da olsa Yahudi ve Rus nüfus da bölgede yaşamaktaydı.

Galiçya Cephesi'nin açılma sebebi: Rusya açısından, Aralık 1916'dan itibaren yegâne strateji hâline gelen *“Berlin'e giden yol [Avusturya'ya ait] Galiçya'dan geçer”* (Fuller, 2012, s. 46) düşüncesi ile Avusturya-Macaristan'ı savaşta saf dışı bırakarak Almanya üzerine yürümek; Avusturya-Macaristan açısından ise, Rusların Karadeniz kıyılarına asker çıkararak Balkanlar yoluyla Akdeniz'e inmesini önlemek olmuştur (Dağlar, 2006, s. 50). Avusturya-Macaristan; savaş başladığında 3,5 milyon kişiyi silahaltına alırken; Rusya için bu sayı 14 milyonu buluyordu (Rogan, 2018, s. 74).

Avrupa Doğu Cephesi ile Batı Cephesi'ni birbirinden ayıran temel özellikler vardır. Batı Cephesi toplam 700 kilometrelik bir alandan oluşurken; Doğu Cephesi yaklaşık 1600 kilometre gibi devasa bir alana sahiptir. İngiltere Donanma Bakanı Winston Churchill bu durumu *“Batı'da ordular ülke için fazla büyüktü, Doğu'da ise ülke ordular için fazla büyüktü.”* (Fuller, 2012, s. 52) şeklinde özetlemiştir. Batı Cephesi siper savaşı ile kilitlenmişken; Avrupa Doğu Cephesi'nde büyük araziler nedeniyle taarruzlar çok sık gerçekleşmiş ve bu cephede, süvari birlikleri önemli bir rol oynamıştır (Fuller, 2012, s. 52-53). Batı Cephesi'nde muharebelerin gerçekleştiği yerlerdeki bölgelerde yaşayan sivil

⁸ Eski adıyla Lemberg

halk, bu bölgeleri terk etmiş ve farklı yerlere göç etmişken; Avrupa Doğu Cephesi'ndeki muharebelerin yaşandığı bölgelerde, sivil halk yaşamı devam etmiştir. Sivil halkın bölgede yaşaması, savaşın olumsuz yanlarıyla yüz yüze gelmesi anlamına gelmektedir. Konuya bir örnek vermek gerekirse, Rus ordusuna bağlı Kazak birlikleri, Galiçya'da yaşayan kadınlara tecavüz etmiş, kızını tecavüzden kurtarmaya çalışan bir babayı ise kilise önünde çarmıha germişlerdir (The Seattle Star, 1914:10 Aralık, s. 1).

Savaşta tek olumsuz durum köylerin yakılması, kadınlara tecavüz edilmesiyle sınırlı kalmamış; cephe yakınlarında bulunan hastaneler de savaş hedefi olarak görülmüştür. Avusturya-Macaristan İstanbul Büyükelçisi Pallavicini'nin 23 Eylül 1914 tarihli telgrafına göre; Sırbistan'da faaliyet gösteren Avusturya-Macaristan birliklerinin başkumandanı tarafından yayınlanan bir emir uyarınca, yaralılar için ilk yardım noktalarının ve tıbbi istasyonlar artık bayraklarla işaretlenmeyecektir. Bu önlemin alınmasının nedeni, Sırp'ların bu şekilde belirlenen yerlere tercihli olarak ateş etmeleri ve bu saldırılar sonucunda birçok doktor, hemşire ve yaralının hayatını kaybetmesidir (BOA, HR.SYS., 2403/18).

Rus ordusunun, olası bir savaşta nasıl bir yol izleyeceği, 1912 yılında St. Petersburg'ta yapılan toplantı sonucunda belirlenmiştir. Toplantı sonucunda verilen kararda, Almanya ve Avusturya-Macaristan ile aynı anda savaşa girileceği senaryo üzerinde durulmuş ve "Program 19" adı verilen bir plan ortaya çıkarılmıştır. Program 19'da A ve G olmak üzere iki farklı seçenek mevcuttur. A seçeneğinde, Almanya'nın doğudaki birliklerinin zayıf olduğu varsayılmış ve böyle bir durumda ilk önce Avusturya-Macaristan'a taarruz edilmesi kararı alınmıştır. G seçeneğinde ise Almanya'nın taarruza kalkışması ihtimali üzerinde bulunmuş ve böyle bir durumda ilk önce Rus birliklerinin büyük kısmı Alman güçlerinin üzerine gönderilecektir (Mulligan, 2020, s. 160).

Program 19'un A seçeneği, 1914 yılında uygulamaya konulmuştur. Çünkü Almanya, I. Dünya Savaşı'nın başlangıcında Schlieffen Planı'nı uygulamıştır. Bu plana göre: Alman birlikleri, hızlı bir şekilde Belçika üzerinden Fransa'ya intikal edecek, Fransız birliklere yapılacak kuşatıcı harekât sonucunda yaklaşık 1,5 aylık sürede Paris ele geçirilerek, Fransa savaşta saf dışı kalacaktır. Böylelikle Fransa'daki Alman birlikleri Rusya üzerine gönderilecektir (Candan, 2019, s. 153; Gürboy, 2019, s. 230). Almanya'nın uygulamaya koyduğu Schlieffen Plan başarıya ulaşamayacaktır. Çünkü ne Alman birlikleri kısa sürede Paris'i ele geçirip Fransa'yı savaşın dışına itebilmiş ne de Rusya'nın seferberlik işlemleri beklendiği kadar uzun sürmüştür. Avusturya-Macaristan'ın savaşta planı, savaştan önce 1914 yılında Avusturya-Macaristan Savaş Bakanı Franz Conrad von

Hötzendorf tarafından hazırlanmıştır. Bu plana göre: orduların büyük kısmının (A-Staffel) Galiçya'ya gönderileceği ve iki ordudan daha küçük bir askeri birliğin Sırbistan (Minimalgruppe Balkan) üzerine yollayacaktır. Yaklaşık 12 tümenlik (B-Staffel) bir yedek kuvvet de hazırda bekletilmiştir (Herwig, 2012, s. 275).

Fakat Conrad Hötzendorf, Sırbistan konusundan başka bir şey düşünmüyordu, hatta Galiçya'da Rusların hızla yığılmak yaptığına dair istihbaratlara bile kulak asmamış, Sırbistan takıntısından vazgeçmemiştir (Herwig, 2012, s. 276). Kimi tarihçiler, Conrad'ın öncelikli planının Galiçya olduğunu (Strachan, 2014, s. 51) iddia etse de Avusturya-Macaristan'ın I. Dünya Savaşı başlangıcındaki savaş planları incelendiğinde, önceliğin Galiçya Cephesi'ndeki Rus birlikleri değil Sırbistan üzerine gidildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Conrad, Sırbistan'a yapılacak yıldırım taarruzunun, Rus seferberliğinin tamamlanma süresinin uzun süreceğini ve bu seferberlik sürecinden önce Avusturya-Macaristan'ın Sırbistan'ı saf dışı bıraktıktan sonra Rusya üzerine yürümesi için yaklaşık iki haftası olacağı planlanmıştır (Joll&Martel, 2018, s. 135).

Fakat hem Almanya hem de Avusturya-Macaristan, Rusya'nın seferberlik süresi konusunda yanılmışlardır: Rusya, seferberlik sürecini beklenenden çok daha kısa süre içerisinde tamamlamış ve Eylül ayı olmadan hem Alman Doğu Cephesi'ne hem de Galiçya Cephesi'ne birliklerini sevk etmiştir.

Avusturya-Macaristan için savaş iç açıcı başlamamıştır. Avusturya-Macaristan ordusu içerisinde Osmanlı ordusuna benzer bir şekilde, 1912 yılında bir iyileştirme (Beller, 2023, s. 226) gerçekleştirilmişse de 1914 yılında ordu içerisinde hâlen sorunlar yaşanmaktaydı. Avusturya-Macaristan ordusunun çok etnikli yapısı, birliklerin yeterince eğitilmiş olmaması ve yaşanan teçhizat eksikliği; Avusturya-Macaristan Genelkurmay Başkanı Conrad von Hötzendorf'un aldığı yanlış kararlarla birleşince, büyük bir felakete dönüşmüştür.

Avusturya-Macaristan ordusunun %25'i Alman, %23'ü Macar, %13'ü Çek, %9'u Hırvat-Sırp, %8'i Leh, %8'i Ukraynalı, %7'si Romen, %4'ü Slovak, %2'si Sloven ve %1'i İtalyanlardan oluşmaktaydı (Karbi, 2021, s. 21). Ordunun bu kadar heterojen bir yapıda bulunması iletişim sorunları doğurmuştur; bunun yanı sıra Sırp, Hırvat ve Slovenlerden oluşan Güney Slavlar (Karbi, 2021, s. 20) Rusya yanlısı olup Avusturya-Macaristan aleyhine birlikte hareket ediyorlardı. Alman kökenli ya da Macar kökenli olmayan Avusturya-Macaristan vatandaşları, ya orduya dahil olmak istemiyor; dahil olsalar bile çok çabuk şekilde silah bırakarak esir alınabiliyorlardı. Mehmet Şevki Yazman hatıraları da yukarıda geçen ifadeleri doğrular şekilde, "*Alman soyundan*

olmayanların ölmeye hiç de niyeti yoktu. Çekler Macarları, Macarlar Lehleri, Hırvatları ve hepsi birden Almanları hiç sevmiyor ve Almanlar da dahil olmak üzere tümü müşterek vatan için ölmek istemiyordu.” (Yazman, 2007, s. 60) cümlesini kaleme almıştır. Bu satırların devamında bu nedenlerden ötürü Avusturya ordusundaki esir sayısı birler onlar ile değil; kırk elli altmış binler ile ifade olmasının garip karşılanmadığına da değinmiştir (Yazman, 2007, s. 61).

14 Temmuz 1917 tarihinde Osmanlı Sofya Sefaretinden Hariciye Nezareti'ne iletilen tahrirata göre; Galiçya'daki son Rus taarruzun başarıya ulaşmasında Bohemya alaylarına mensup Çek askerlerin firar etmesi ve esir olması nedeniyle gerçekleştiği Sofya'daki bir Alman askeri tarafından aktarılmıştır (BOA, HR.SFR.04., 286/32). Ayrıca 25 Sırp asıllı Avusturya zabiti firar ederek Sırbistan saflarına katıldığı (BOA, HR.SYS., 2401/36) haberi de yine Hariciye Nezareti'ne iletilmiştir. Bu belgelerden de anlaşılağı üzere, Avusturya-Macaristan ordusunun çok etnikli yapısı ve ordu içerisinde yer alan Slav kökenli kişilerin milliyetçilik akımından etkilenmesi, Avusturya-Macaristan'a savaşın seyri konusunda ciddi sıkıntılar doğurmuştur.

Sorun yalnızca Avusturya-Macaristan ordusunun çok etnikli durumu değildir. Avusturya-Macaristan ordusundaki idari sistem de sorun yaratmıştır. Avusturya-Macaristan'ın ana ordusu üzerinde Savaş Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı yetki sahibiydi. Bir de yedek ordulardan Landwehr⁹ Avusturya Savunma Bakanlığı tarafından yönetilirken; Honved¹⁰ Macaristan Savunma Bakanlığı tarafından yönetilmekteydi (Joll & Martel, 2018, s. 123).

Avusturya-Macaristan, Rusya üzerine 23 Ağustos 1914 tarihinde taarruza geçmiş ve yaklaşık bir ay kadar süren Lemberg Muharebeleri başlamıştır. Avusturya-Macaristan'ın yaklaşık bir milyon askeri bulunuyorken Rusların gücü ise 1 milyon 200 bindir (Turker, 1995, s. 44-45). Güç dengelerinin Avusturya-Macaristan'ın aleyhine olduğu taarruz, başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu başarısızlık, Avusturya-Macaristan'ın savaşdaki gidişatının da habercisi olmuştur. Avusturya-Macaristan; İttifak Devletleri içerisinde çok pasif bir durumda kalmış ve tek başına Sırbistan'ı bile savaşta saf dışı bırakamamış, Almanya'nın desteğiyle bu işi halledebilmiştir.

Lemberg Muharebesi sonunda Avusturya-Macaristan ağır bir bedel ödemiştir. 250 bin asker ölmüş veya yaralanmış, 100 bin asker ise esir düşmüştür (Herwig, 2012, s. 276).

⁹ Avusturya-Macaristan İkili Monarşisinin kara kuvvetlerini oluşturan üç bileşeninden birisi.

¹⁰ Macaristan Krallığı'nın daimi ordusudur.

Kimi Avusturya-Macaristan askerleri, silah bırakarak Rus safına geçmiştir; Lviv¹¹ ve çevresi Rusya kontrolüne geçmiş (The Washington Times, 1914:30 Ağustos, s. 1), Przemysl Kalesi'ne doğru Rus yürüyüşü başlamıştır (Turker, 1995, s. 45).

Rus birlikleri 16 Eylül 1914 tarihinde, Galiçya Cephesi'ndeki stratejik bir nokta olan Przemysl Kalesi'ni kuşatma altına almış, Avusturya-Macaristan birlikleri ise kalede 50 bin kişilik bir kuvvet ve 1000 top ile müdafaaya başlamıştır. (The Washington Times, 1914:18 Eylül, s. 3). Avusturya-Macaristan'ın Doğu Cephesi'ndeki en önemli savunma mevkieilerinden biri olan bu kale, bugün Polonya'nın başkenti olarak kabul edilen Krwakov şehrinin de savunması açısından önem taşımaktaydı. Przemysl Kalesini aylarca savunan Avusturya-Macaristan birliklerinin müdafaası başarısız olmuş ve 22 Mart 1915 tarihinde Rus birlikleri kaleyi ele geçirmiştir. (The Washington Times, 1915:23 Mart, s. 1).

Eylül 1914'te Avusturya-Macaristan için başka bir sorun daha ortaya çıkmıştır. Galiçya Cephesi'nden geri dönen bir askerin taşıdığı Asya kolerası, Viyana'ya yaklaşık bir saatlik mesafede dokuz kişiye bulaşmış; sivil halk ve Avusturya-Macaristan devlet erkanı arasında salgın hastalık korkusu baş göstermiştir (The Seattle Star, 1914:24 Eylül, s. 2).

Galiçya bölgesinde çarpışmalar devam ederken, mücadeleler sadece Avusturya-Macaristan ile Rusya arasında gelişmemiş; Yahudiler için de bir hayat memat mücadelesi yaşanmıştır: 1914 yılının yaz aylarından itibaren Rus askerleri ve Kazaklar; Polonyalı ve Ukraynalı köylüleri, Yahudilerin evlerini ve dükkanlarını yağmalaması için teşvik etmiş ve Yahudilerin ev ve iş yerlerine yönelik büyük bir saldırı girişimi başlamıştır (Prusin, 2015:66).

Yahudilere yönelik pogrom hareketleri¹², Avrupa'nın her noktasında gerçekleşen, dönemin dünyası için alışıl gelmiş bir şeydir. Fakat Rusların bu pogrom¹³ hareketine girişmelerindeki temel sebep, sadece Avrupa'da yükselen anti-semitizm olarak ifade etmek yetersizdir. Osmanlı Devleti ve İttifak Devletleri, bölgede yaşayan Yahudileri - Ukraynalılar ve Polonyalılar ile birlikte- doğal müttefik olarak görmüş ve bu halkları ayaklandırarak Rusların işini zorlaştırmaya çalışmışlardır (Reynolds, 2016, s. 135). Bu

¹¹ Galiçya ve Lodomerya Kraliyeti Eyaleti'nin başkenti.

¹² Avusturya, Almanya ve Rusya başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesinde Yahudilere yönelik nefret hareketleri ve dışlama girişimleri yaşanmıştır. Hatta durum o noktaya varmıştı ki 1880'li yıllarda Avusturya'da Yahudi karşıtı yola başvurmeyen tek siyasi kitle, Marksist Sosyalistler olmuştur. (Beller, 2023, 193)

¹³ Dinsel, etnik ya da siyasi sebeplerle bir gruba karşı yapılan şiddet hareketleri.

nedenle Rusya, Kafkasya'daki Müslümanlara yaptığı gibi Yahudileri de yerlerinden etmiş ve zorla göç etmelerini sağlamışlardır (Reynolds, 2016, s. 154). Ağustos 1915'te, Almanya ve Avusturya-Macaristan ortak operasyonu sonucunda Galiçya'daki Rus birliklerini geri püskürtülmüştür. Ele geçirilen bölge, Yahudi yerleşimi olup Yahudilere Çarlık Rusya'sından daha iyi muamele edileceği garantisi verilmesi üzerine binlerce Yahudi, tekrar Galiçya'daki evlerine dönmüştür (Bisbee Daily Review, 1915:26 Ağustos, s. 1).

Galiçya bölgesindeki Yahudiler, savaşın sonuna doğru Osmanlı Devleti ve Almanya için de önem teşkil etmeye başlamıştır. İngilizlerin Kudüs'ü ele geçirmesiyle beraber başlayan Siyonizm idealine yönelik faaliyetler ve Filistin'e Yahudi göçü, Almanya ve Osmanlı Devleti'ni yakından ilgilendirmiştir. Luteriyan Piskopos Dr. A.S. Pulsen'in Berlinske Tidende'den çıkan "Siyonist Hareketi ve Harbi Umumi" başlıklı makalesi, 31 Mayıs 1918 tarihli Osmanlı arşiv raporlarına girmiştir. Bu makalede Pulsen:

“Romanya, Ukrayna, Galiçya ve Polonya'dan Yahudilerin Filistin'e ilk göç edenler olacağını, yeni Filistin nüfusunun ana unsuru Cermen damgası taşıyacağını ve Siyonist Merkez Komitesi'nin merkezi Berlin'de olup üyelerinin büyük çoğunluğu Alman-Yahudi kökenli olması Filistin'e gidecek olan Yahudiler ile İttifak Devletleri arasındaki ilişkilerin gelişmesine yol açacağını ve Yahudilerin Filistin'e taşınması, Almanya'nın dünya siyasetine hakim olmasını istemeyen herkes tarafından büyük bir tehlike olarak görülmesi gerektiğini” (BOA, HR.SYS., 2453/66) belirtmiştir.

İttifak Devletleri, savaşta Rusya ve İngiltere'yi zor durumda bırakmak için çeşitli propaganda faaliyetlerinde ve isyan girişimlerinde bulunmuştur. Rusya ve İngiltere'nin hâkim olduğu topraklarda yaşayan Müslümanları ayaklandırabilmek için hem 14 Kasım 1914 tarihinde Cihat ilanında bulunulmuş; aynı zamanda Teşkilat-ı Mahsusa üyeleri, Kafkasya, Mısır, İran gibi bölgelerdeki çalışmalarıyla, Müslüman halkları isyana teşvik etmişlerdir.

Fakat isyan girişimleri ve propaganda faaliyetleri sadece Müslümanlar ile sınırlı kalmamış; Ukraynalılara yönelik girişimlerde de bulunulmuştur. Rusların Lviv üzerine yürüyüşe geçtiği zamanda, Ukraynalı milliyetçiler tarafından kurulan Ukrayna İstiklal Fırkası, İttifak Devletleri tarafından destek görmüştür. Rusya'nın zor durumda kalması için Ukrayna'da isyan çıkarma, Odessa ve Kuban'a bir çıkartma yapılması ile ilgili bir harekât planı oluşturulmuştur. Teşkilat-ı Mahsusa Başkanı Binbaşı Süleyman Askerî Bey, Ukraynalılar ve diğer Osmanlı paramiliter güçleri, Karadeniz üzerinden Odesa'ya gönderilerek, buradan Rus birlikleri üzerine harekete geçilmesi planlanmıştır (Reynolds, 2016, s. 125). Fakat Rus Donanması'nın Karadeniz'de çok kuvvetli bir durumda olması;

Osmanlı Devleti'nin Sarıkamış'ta aldığı ağır yenilgi ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Ukrayna'nın kendisine katılmasına mâni olacak her hareketi reddedeceğini söylemesi, Almanya'nın harekâta vereceği desteğin iptaline neden olmuş böylece harekât planı hayata geçmemiştir (Shaw, 2021, s. 101-102) .

Avusturya-Macaristan'ın Rusya karşısında aldığı mağlubiyetler neticesinde Galiçya bölgesinde bağımsız Ukrayna Devleti'nin ortaya çıkmasına sebep vereceği endişesi taşıyan Viyana, Ukrayna'nın bağımsızlık davasına yönelik girişimlere sıcak bakmamaya başlamıştır (Reynolds, 2016, s. 138). Fakat hem Osmanlı Devleti'nin hem de Almanya'nın Ukrayna'nın bağımsızlığına yönelik ilgili faaliyetleri Brest-Litovsk görüşmelerine kadar devam etmiştir.

1914 yılındaki yıkıcı muharebeler, 1915 yılında da devam etmiştir. Hem Avusturya-Macaristan'ın hem de Rusya'nın yaşadığı büyük kayıplara rağmen Rusya nüfus gücü sayesinde kayıpların yerini çok çabuk bir şekilde doldurabilmiş, bu sayede Avusturya-Macaristan'a karşı avantaj elde etmiştir. Rusya'nın elinde büyük bir nüfus gücü olmasına rağmen teknik açıdan eksikleri bir hayli fazlaydı. Çoğu Rus askerinin elinde doğru dürüst tüfek bulunmuyordu. Rus birlikleri yaşadıkları teçhizat problemine rağmen 1915 yılındaki muharebelerde Avusturya-Macaristan birliklerinin kaybı 2,1 milyon kişiyi buluyordu ve bunların 770.000'i esir düşmüştür (Berghahn, 2021, s. 92).

Avusturya-Macaristan'ın Galiçya Cephesi'nde bu kadar büyük kaybına rağmen, 1915 yılı İttifak Devletleri için umut dolu bir yıl olmuştur: Doğu Prusya ve Galiçya Cephelerinde Ruslar yenilgiye uğratılmış, Alman-Avusturya-Macaristan ve Bulgar ortak harekâtı sonrasında Sırp toprakları (Belgrad) işgal edilmiş (Candan, 2019, s. 162), Çanakkale'de yaşanan kesin zaferle birlikte Osmanlı Devleti'nin savaşın dışına itilme planları gerçekleşmemiş ve bu zafer sonrasında Bulgaristan İttifak Devletleri safında savaşa girmiştir.

1915 yılında Avusturya'da yayınlanan Neue Freie Presse gazetesinin haberinde Galiçya Cephesi'ndeki Avusturya-Macaristan zaferleri de yer almış, bu zaferlerin, İtilaf Devletleri'nin "*Türk müttefiklerimize*" karşı yaptıkları planları bozduğunun altı çizilmiştir (BOA, HR.SYS, 2410/37). Galiçya'da alınan zafer, Alman gazetelerinde ciddi yankı bulmuş ve Berlin Sefareti'nden Hariciye Nezareti'ne gönderilen 19 Mayıs 1915 tarihli belgeye göre; General Von Mackenzen ile General Hotzendorf'a Enver Paşa tarafından nişan verilmesinin uygun olacağı ve bunun Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından bildirileceği aktarılmıştır (BOA, HR.SYS, 2409/30).

1915 yılında Rusya'nın aldığı yenilgiler ve zayıat, cepheye yeni birliklerin sevk edilmesi kararını doğurmuştur. Rusya'nın cepheye yeni birliklerin gönderilmesi kararı, Alman ve Osmanlı askeri yazışmalarına yansımıştır. 18 Temmuz 1915 tarihli askeri rapor şu şekildedir (ATASE, BDH, 255/1058):

OSMANLI ORDU-YI HÜMÂYUNU
Baş Kumandanlığı Vekâleti

760/94

Şu'benin numerosu: 2/13093

Tarih-i tesvîdi: Fî 4 Temmuz sene 331

Üçüncü Ordu'ya

Şifreli telgraf

Şifre: 5621

Rusların Galiçya mağlûbiyeti üzerine Rus erkân-ı harbiyesinin Kafkasya'da bulunan ordunun bir kısmını Polonya hududuna sevke başladığını 7 Temmuz tarihli "Novosiyekal" gazetesini haber veriyor.

Şifreye tahvîl edilmiştir.

Fî 5 Temmuz sene 331

Yukarıdaki rapordan da anlaşılacağı üzere, Rusya'nın Galiçya Cephesi'nde aldığı mağlubiyetlerin önüne geçebilmek adına farklı cephelerden Galiçya Cephesi'ne asker gönderilmesine başlanmıştır. Bu nedenle Sarıkamış Harekâtı sonrasında Osmanlı Devleti'nin Kafkas Cephesi'nde savunma pozisyonuna geçmesi ve Rus birliklerinin ilerleyişi, Kafkas Cephesi'nden Galiçya Cephesi'ne asker kaydırılmasına olanak vermiştir.

Bu askeri rapordan yaklaşık bir ay önce de Harbiye Nezareti tarafından gönderilen yazıda; Galiçya Cephesi'nde Rus birliklerinin görüldüğü ve 3. Ordu'nun Kafkas Cephesi'nde hangi Rus birliklerinin olduğuna dair bilgilendirme yapmasını "acele" notuyla iletmiştir. (ATASE, BDH, 255/1058):

OSMANLI ORDU-YI HÜMÂYUNU
Baş Kumandanlığı Vekâleti

760/63

Şu'benin numerosu: 2/11663

Tarih-i tesvîdi: 1/4/331

Mübeyyize konulan numero: 3/4546

Gayet aceledir / şifre

Üçüncü Ordu Kumandanlığına

Alman Erkân-ı Harbiye-i Umûmiyesi birinci Kafkas kolordusunun 20. ve 39'uncu fırkalarının kâmilten Galiçya Cephesi'nde görüldüğünü ve Kafkasya-Kiyef şimendifer hattında nakliyât-ı askeriye devam olunduğunu haber veriyor. Cephendezde hangi düşman cüz'-i tamlarının kaldığının serî'an işmârını rica ederim. Şifreye tahvîl edilmiştir.

Fî 1 Haziran sene 331

Osmanlı birliklerinin, cepheye ulaşmasından hemen önce yine cepheye şiddetli Rus taarruzları başlamış ve Rus birlikleri ilerleme katetmiştir. Rus saldırıları Galiçya, Bukovin ve Volhynie bölgelerinde başarıya ulaşmış; Aleksey Brusilov kumandasındaki

Rus birlikleri, 6 Haziran 1916 günü itibarıyla Avusturya-Macaristan ordusuna karşı Doğu Cephesi'nde taarruza geçmiştir. 9-10 Haziran tarihlerinde Karl von Pflanzer-Baltin komutasındaki Macar ve Hırvat birliklerden oluşan Avusturya-Macaristan 7. Ordusu'nun çökmesinin ardından, Rus birlikleri Karpat geçitlerine doğru ilerleme fırsatı elde etmiştir (Herwig, 2014, s. 214) Rus ordusu bu ilerleme sonucunda Avusturya-Macaristan ordusunda görevli 900 subay ve 40.000 askeri esir alırken; 77 top, 134 makineli tüfek, projektör, telefon, sahra mutfağı ve mühimmatı da ele geçirmiştir (BOA, HR.SYS., 2112/10).

1915 yılında İttifak Devletleri için savaş umut dolu olsa da 1916 yılı oldukça sıkıntılı geçmiştir. 1916 yılında Avrupa Doğu Cephesi'nde Alman ve Avusturya-Macaristan birliklerinin farklı harekât planı uygulaması, Avusturya-Macaristan cephesinin çökmesine neden olmuştur. Alman birliklerinin, Rusya üzerine yaptığı taarruzun da sonuç vermemesi nedeniyle Romanya, 28 Ağustos 1916 tarihinde tam da 15. Kolordu'ya bağlı birlikler Galiçya'ya ulaştığı tarihlerde İtilaf Devletleri safında savaşa dahil olmuştur (Candan, 2019, s. 165).

Bu dönemde yaşanan Brusilov Taarruzu Avusturya-Macaristan'ı zor durumda bırakmış ve buna bağlı olarak yardım amacıyla Osmanlı birlikleri bölgeye gönderilmiş olmasına rağmen bu taarruzun çok da önemli olmadığını düşünenler de vardır. Daha öncesinde Alman Genelkurmay Başkanlığı da yapmış olan Erich von Falkenhayn, *"Somme'da ilk kurşun atılmadan, Galiçya'da Rus [Brusilov] taarruzunun en tehlikeli anı geçmişti."* ifadesini kullanmıştır (Fuller, 2012, s. 59). Brusilov Taarruzu, Haziran 1916'da başlayıp, Eylül 1916'ya kadar devam ederken Somme Muharebeleri, 1 Temmuz 1916 tarihinde başlamıştır. Falkenhayn'a göre; Rusların Doğu Cephesi'nde yarattığı tehdit, bir ay bile sürmemiştir.

Galiçya Cephesi'nde savaş devam ederken, Galiçya'nın kalkınması ve bölge halkının Avusturya-Macaristan'a bağlılığını artırmak adına çalışmalar da yapılmıştır. 29 Mayıs 1916'da Avusturya Başbakanı Kont Karl von Stürgkh, Bakanlar Kurulu toplantısında yaptığı açıklamada Galiçya'nın ekonomik anlamda yenilenebilmesi için il merkezi çalışmalarına başlanacağını, il merkezi sistemiyle birlikte Galiçya'nın gerekli mali ve idari özgürlüğe kavuşacağını bildirmiştir. Bununla beraber Galiçya'daki maddi zararların tazmin edilebilmesi için Galiçya Savaş Sigortası Kurumu ile özel bir banka kurulacağını, savaş yardımı ödemelerinin gerçekleşeceğini ve yeniden inşa çalışmaları kapsamında okul ve kiliselerin yapılacağını belirtmiştir (L'Osservatore Triestino, 1916:30 Mayıs, s. 1).

2. 2. Osmanlı Birliklerinin Galiçya Cephesi'ne Gönderilmesi Kararı ve Birliklerin Cepheye Sevk Edilmesi

Çanakkale Cephesi'nde İtilaf kuvvetlerinin, hezimete uğratılmasının ardından bu cephede yer alan birliklerin; hangi cephede kullanılacağı sorusu ortaya çıkmıştır. Avusturya-Macaristan birliklerinin, Rus birlikleri karşısında ilerleme kat edememesi, Sırbistan karşısında bile galip gelmek için İttifak kuvvetlerinin ortak harekâtına ihtiyaç duyulması, İtalya ve Romanya'nın da savaşa katılmasıyla birlikte Avusturya-Macaristan'ın dört farklı cephede dört düşman devletle mücadele etmesi; Osmanlı birliklerinin, Avrupa'da görevlendirme ihtimalini ortaya çıkarmıştır.

Osmanlı birliklerinin Galiçya'ya gönderilmesi hakkında çeşitli iddialar vardır: Bu iddialardan ilki Enver Paşa'nın Osmanlı birliklerinin Avrupa'ya gönderilmesi hakkında Alman Genelkurmay Başkanı Falkenhayn görüşmesi, Falkenhayn'ın ilk başta bu fikre sıcak bakmaması; daha sonrasında ise Doğu Cephesi'nde düğümün çözülebilmesi için Osmanlı birliklerinin cepheye intikal etmesi üzerinedir (Kaya, 2018, s. 2483) .

İkinci iddia, Şubat 1916'da Avusturya-Macaristan Genelkurmayı tarafından, Osmanlı birliklerinin Galiçya'ya gönderilmesi için Enver Paşa ile iletişim kurulması, fakat Enver Paşa'nın bu fikre ilk başta sıcak bakmaması, Brusilov Taarruzu'nun Avusturya-Macaristan birlikleri üzerinde bıraktığı ağır tahribat sonrasında kabul etmesi yönündedir (Karbi, 2014, s. 116). Üçüncü iddia ise, 6 Temmuz 1916'da Oberste Heeresleitung (OHL) tarafından Enver Paşa'ya Avrupa'ya asker gönderilmesi yönünde yapılan müracaattır (Trumpener, 2023, s. 142).

Enver Paşa'nın, Avrupa cephelerine asker gönderme yönündeki fikri ve kararı, savaştan İttifak bloğunun galip ayrıldığı takdirde; Osmanlı Devleti'nin elinin güçlü olması ve yeni toprak kazanımları için yapıldığı düşünülmektedir. Ancak Alman kumandanlar Osmanlı askerinin Avrupa cephelerine gönderilmesine sıcak bakmamaktadırlar. Bunun nedeni ise yapılacak yardımların savaş sonunda Almanya'dan bulunulacak yeni siyasî talepleri meşrulaştırmak olmasından duyulan endişedir (Trumpener, 2023, s. 142). Fakat İttihatçılar, Çanakkale Cephesi başta olmak üzere diğer cephelerde kritik bir savunma uyguladıklarını ve savaşın seyrini değiştirdiklerine inanıyorlardı; Avrupa'ya asker gönderilmesi, İstanbul'un müzakere masasında Berlin ve Viyana'yla eşit bir noktaya gelmesine yol açacağını düşünüyorlardı. Bu nedenle Osmanlı

Devleti yöneticileri, ittifak ülkeleri yöneticilerine her fırsatta Çanakkale'de yaptıkları katkıları ve fedakârlıkları hatırlatıyorlardı (Ahmad, 2020, s. 164). Avusturya-Macaristan Cephesi'nde ise bu karara karşı olan kişiler bulunmaktaydı. Galiçya'ya gönderilen 15. Kolordu'ya karşılık olarak Avusturya-Macaristan birliklerinin, Kafkas Cephesi'nde Osmanlı Devleti'ne yardım gönderilmesi beklentisinin oluşabileceği fikri nedeniyle Pallavicini, Osmanlı birliklerinin Galiçya'ya gelmesine karşıydı (Karbi, 2016, s. 201-202). Pallavicini endişelerinde haksız çıkmayacak, Osmanlı topraklarına gönderilen Avusturya-Macaristan obüslerinin, Kafkas Cephesi'nde kullanılması talebi Osmanlı Genelkurmayı tarafından Avusturya-Macaristan yetkililerine iletilecektir (Saral & Saral, 2020, s. 152).

Alman Genelkurmay Başkanı Paul von Hindenburg ve General Erich Ludendorff, Wiener Freire Presse Berlin muhabirine verdikleri mülakatta, savaşın seyrinin Avrupa cephelerinde değişeceğini çok net bir şekilde ifade etmişlerdir: *“Bizim bazı mahalli yenilgileri ta önceden göze almadan savaşı devam ettirmemiz mümkün olamazdı. Ben bu yenilgileri küçümsemiyorum, bu yenilgiler sırasına göre oldukça acı vericidir; fakat bunlar savaşın genel seyri bakımından önemsizdir.”* (Dağlar, 2006, s. 48-49). Hindenburg ve Ludendorff'un, *mahalli yenilgileri* olarak bahsettiği yenilgiler, Osmanlı Devleti sınırları içerisinde açılmış cephelerin olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır.

Harbiye Nazırlığı tarafından 10 Haziran 1916 tarihli emirle, 15. Kolordu'ya bağlı 19. ve 20. Tümenlerin Galiçya Cephesi'ne gönderilmesine karar verilmiştir. 15. Kolordu Kumandanı olarak Albay Yakup Şevki Bey (Subaşı) görevlendirilmiştir (Kaya, 2018, s. 2483). Galiçya Cephesi'ne gönderilecek birliklerdeki askerlerin seçilmesine ise özellikle dikkat edilmiştir. Cepheye gidecek hem er hem de subayların 32 yaş ve altındakilerden (yani 1884 ve daha sonrasında doğmuş olanlar) seçilmesi, bizzat Harbiye Nazırı Enver Paşa tarafından emredilmiştir. Zayıf cüsseli ile hasta er ve subaylar başka birliklere kaydırılarak yerlerine genç, sağlıklı ve kuvvetli er ve subaylar getirilmiştir (Dağlar, 2006, s. 51).

Ayrıca birliklerde alaylı subaylar yerine mektepli subaylar tercih edilmiştir. Bunun sebepleri arasında mektepli subayların Almanca ve Fransızca bilmesinin cephede Avusturya-Macaristan ve Alman subaylar ile yaşanacak iletişim sorunlarının önüne geçmesinde büyük rol oynayacak (Dağlar, 2006, s. 51) ve mektepli subayların harekât planlarında daha donanımlı olmalarını sağlayacaktır. Fakat bazı kaynaklarda, iletişim sorunlarının yaşandığı ve Türk subaylarının Almancayı pek bilmediği; Avusturya-Macaristan ordusunda görevli olan subayın da Türkçeyi pek bilmemesi nedeniyle 15.

Kolordu Kumandanlığı, Harbiye Nezareti'ne gönderdiği telgrafta, *tercüme yapılacak birkaç subayın gönderilmesini istemiştir* (Toker, 2016, s. 41).

15. Kolordu'nun, başkent İstanbul'a göndereceği posta işleri, müttefik ordu tarafından kontrol edilmiş ve telgraflar Latin harfleri ile Türkçe olarak yazılmasına karar verilmiştir (Ertem, 1992, s. 90).

Galiçya Cephesi'ne gönderilen 15. Kolordu 535 subay, 32.017 er ve 5.220 hayvan mevcudundan oluşmuştur (Toker, 2016, s. 36). 15. Kolordu'ya bağlı 19. Tümen'in birlikleri şu şekildedir (Toker, 2016, s. 27):

*Dörder taburdan oluşan 57., 72. ve 77. Piyade Alayları
İki makineli tüfek bölüğü
Süvari bölüğü
25. Topçu Alay'ının 2. Seri Ateşli Tabur'uyla 9. Alay'ın 1. Taburu
3. İstihkâm Tabur'unun 4. Bölüğü
19. Sıhhiye Bölüğü
Telgraf takımı*

15. Kolordu'ya bağlı 20. Tümen birlikleri ise aşağıdaki gibidir (Toker, 2016:28):

*Dörder taburdan oluşan 61., 62. ve 63. Piyade Alayları
İki makineli tüfek bölüğü
Süvari bölüğü
20. Topçu Alayı
4. İstihkâm Tabur'unun 4. Bölüğü
20. Sıhhiye Bölüğü
Telgraf takımı
Hafif cephane kolları*

Galiçya Cephesi'ne gönderilecek birliklerimizin kumandanları ise şu kişilerden oluşmaktaydı (Görgülü, 2021, s. 249):

*15. Kolordu Kumandanı Kurmay Albay Yakup Şevki Bey (10 Kasım 1916 tarihinde Cevat Paşa (Çobanlı) görevi devralacak)
19. Tümen Kumandanı Yarbay Sedat (Doğruer) (16 Aralık 1916 tarihinde Yarbay Mehmet Şefik (Aker) görevi devralacak)
19. Tümen Kurmay Başkanı Binbaşı Ömer Lütfü
19. Tümen'e Bağlı 57. Alay Kumandanı Binbaşı Hayri
19. Tümen'e Bağlı 72. Alay Kumandanı Yarbay Rıfat
19. Tümen'e Bağlı 77. Alay Kumandanı Yarbay Saip
19. Tümen'e Bağlı Topçu Alayı Kumandanı Binbaşı Ziya Vehbi
20. Tümen Kumandanı Kurmay Yarbay Yasin Hilmi
20. Tümen Kurmay Başkanı Yüzbaşı İsmail Hakkı (Akoğuz)
20. Tümen'e Bağlı 61. Alay Kumandanı Yarbay Bahattin
20. Tümen'e Bağlı 62. Alay Kumandanı Binbaşı Mehmet Nazmi (Toker)
20. Tümen'e Bağlı 63. Alay Kumandanı Binbaşı Ahmet Muhtar
20. Tümen'e Bağlı Topçu Alayı Kumandanı Binbaşı Süleyman Avni*

Galiçya'ya gönderilen 15. Kolordu sevkıyatı, 23 Temmuz 1916 tarihinden itibaren başlamış ve cepheye gönderilen ilk birlik, Çanakkale Cephesi'nde büyük kahramanlıklar gösteren 57. Alay olmuştur (Dağlar, 2006, s. 56). 57. Alay'ın ardından Yarbay Yasin Hilmi komutasındaki 20. Piyade Tümeni 22 Temmuz'da ve Yarbay Şefik komutasındaki 19.

Piyade Tümeni 24 Temmuz'da Galiçya Cephesi'ne gitmek üzere hareket etmişlerdir (Erickson, 2017, s. 197). Galiçya'ya gidecek birliklerin hareket güzergahı şu şekildedir: (Yazman, 2007, s. 97)

*Uzunköprü-Karaağaç-Filibe-Sofya-Niş-Küpria-Belgrad-Zemlin-
Budapeşte-Bekeşçaba-Lemberg-Stiri-Rohatin-Podvisceki*

57. Alay Kumandanı tarafından, Keşan'a hareket öncesinde 19. Tümen Kumandanlığı'na alayın genel durumu, er ve hayvanların sıhhati ile alayın eksikleri hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır. 18 Haziran 1916 tarihli telgrafta, "*Ordugâhın temizliğinin gayet iyi*" ve alaya ait "*hayvanların sıhhatte*" (ATASE, BDH, 4913/82) olduğundan bahsedilmiştir.

Ayrıca yine 18 Haziran 1916 tarihli telgrafta Üsteğmen Fahri Efendi'nin vazifesine yeterince dikkat vermemesi nedeniyle bir günlüğüne hapsedildiği ve yine Üsteğmen Fahri Efendi ile Teğmen İzzet Efendi'ye hastalık nedeniyle doktor tarafından istirahat raporu verildiği ve ikinci tabur ile üçüncü taburdan üç erin yine hastalık nedeniyle Kuruçeşme¹⁴ revirine yatırıldığı bildirilmiştir (ATASE, BDH, 4913/82):

Galiçya'ya gönderilecek 15. Kolordu hakkındaki karar, 10 Haziran 1916 tarihinde bildirilmesine rağmen ilk birliklerin yola çıkması 23 Temmuz 1916 tarihinde gerçekleşmiştir. Yaklaşık 1,5 aylık bu sürenin nedeni, birliklerdeki eksiklerin giderilme çabasıdır. Birlikteki askerlerin üniformalarının birbirinden uyumsuz olması, çorap üstüne çarık giymiş subayların bulunması, palaskasız askerlerin varlığı ve diğer teçhizat konusunda da sıkıntılar yaşandığı bildirilmiş ve bu sorunlar çözülmeye çalışılmıştır. Hatta sürenin yetersiz olması nedeniyle bazı teçhizat eksiklikleri çözülememiş ve Galiçya'ya ilk sevk edilen 57. Alay kafilesinde hâlen çarık giyen askerlerin bulunduğu, 15. Tümen Kumandanı Yakup Şevki Bey tarafından bildirilmiştir (Dağlar, 2006, s. 52-54). Teçhizat eksikliğini M. Şevki Yazman da hatıralarında "*Daha ne sırtımız pek ne de ayaklarımız sağlam.*" cümleleriyle ifade etmiştir (Yazman, 2007, s. 41) .

57. Alay Kumandanı Hayri Bey tarafından da Keşan'a hareket öncesinde eksiklikler 15. Tümen Kumandanlığı'na bildirilmiş ve eksikliklerin ivedi bir şekilde çözülmesi istenmiştir. 57. Alay'ın eksikleri arasında *sahra telefonu pili, süvari bineği ile topçu koşumuna uygun tay, alay askerlerinin elbise, çamaşır ve kunduraları* yer almıştır (ATASE, BDH, 4913/82).

¹⁴ Sazlıdere ile Keşan arasında kalan bölge. 20. yüzyıl başlarında Rum Ortodoks nüfusun yaşadığı bu bölge, günümüzde ölü yerleşim yeri olarak geçmektedir.

Galiçya'ya gidecek Osmanlı birlikleri, Karaağaç-Filiba-Sofya-Niş güzergahını takip ederek Belgrad'a ulaşmıştır (Çolak, 2022, s. 141). 15. Kolordu'nun öncü birlikleri 5 Ağustos'ta Macaristan'a ulaşırken 15. Kolordu'nun tamamının Belgrad'a ulaşması, 12 Ağustos 1916 gününü bulmuştur (Erickson, 2017, s. 198). Albay Yakup Şevki Bey Belgrad'a ulaştıklarında, bu haberi Harbiye Nezareti'ne iletmiştir (ATASE, BDH, 237/985):

OSMANLI ORDU-YI HÜMÂYUNU

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: Belgrad'dan Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine

Número: 3498 Numerolu şifredir

1. *Bugün saat üçte Belgrad'a muvâsalat ettik. Beş gün Zelin mevkiinde kalacağız.*
2. *19. Fırka, zeline kâmilten şimendüferler sevk edilmiş 20. Fırka'nın da sevkياتına başlanmıştır. İskamet hareket kolorduca meçhuldür.*
3. *Kolordunun tahaşşüd ve ilhâk edeceği ordunun şimdiden bilinmesine lüzum-ı katî hissediyorum. Burada bu hususu bildiren yoktur. Taraf-ı kumandânîlerinden bu babda müdâhale ve vesâtat buyurulmasını istihâm eylerim.*
4. *Avusturya ordusuna mensûb bir erkân-ı harbiye binbaşısı ile idâre sıhhiye baytariye topçu sınıfına mensûb birçok ümerâ ve zâbitân belgrad'da nezdime gelerek gidenlerinin kolorduya ilhak edildiklerini beyân edilir. Bunların miktâr ve vazife ve salâhiyetleri hakkında bir emr-i resmî ve bir talimât-ı muayyene icâb etmektedir. Bu babda dahî vesâtat buyurulmasını istihâm eylerim.*

Fi 30 Temmuz 332

15. Kolordu Kumandanlığı Şevki

Birkaç gün sonra ise Belgrad'a ulaşan birlikler yine Harbiye Nezareti'ne bildirilmiştir (ATASE, BDH, 237/985):

Tablo 1. *Şimdiye kadar Belgrad'a vürûd eden Kıtât-ı Osmâniye cetvelidir.*

Sıra Numarası	Kıtât		Mekâdir			
	Fırka	Alay Tabur Bölük	Zâbitan	Efrâd	Hayvan	Araba
1	19	Adet 57 tabur 1/ bölük 1, 2, 3	14	850	76	0
2	19	Adet 57 Tabur/Bölük 4/ ve Tabur 2, Bölük 1, 2	10	850	72	0
3	19	Adet 57 Tabur 2, Bölük 403, Tabur 3, Bölük 1	13	814	72	0
4	19	Adet 57 Tabur 3, Bölük 2, 3, 4	10	861	102	0
5	19	Sahra topu 9, Tabur 1, Bölük 1	8	182	114	5
6	19	Sahra topu 9, Tabur 1, Bölük 2	8	191	125	0
7	19	Adet 57 Tabur 4, Bölük 1, 2, 4	10	872	72	0
8	19	Adet 57 Tabur 4, Bölük 3/	8	899	72	0

9	19	Adet 72 Tabur, Bölük 3, 4	11	853	77	0
10	19	Adet 72 Tabur, Bölük 2, 3, 4	11	890	83	0
11	19	Adet 72 Tabur 3, Bölük 1, 2, 3	17	880	90	0
12	19	Adet 72 Tabur 3, Bölük 4, Tabur 4, Bölük 1, 2	13	845	47	0
13	19	Adet 72 tabur 4, Bölük 3, 4 76 makine	10	797	125	1
14	19	Bölük 22, Bölük 23, makine	7	618	123	0
16	19	Fırka Karargâhı Sıhhiye Bölüğü Müsika Bölüğü	26	430	125	19
17	20	Bölük 21, Tabur 1, Bölük 1, 2, 2	17	903	120	0
18	19	Adet 4 Süvari, Bölük 5	3	138	120	0
19	19	Adet 77, Tabur 1, Bölük 1, 2, 3	14	883	80	0
20	20	Adet 61, Bölük, 2	12	847	101	0
+15		Sahra Topu 95 Hafif Cenaze Kuvveti	14+ 4	100	144	62

Tablo 2. Belgrad'a Ulaşan Osmanlı Birlikleri ve Envanterleri

Kıta	Zâbitan	Efrâd	Hayvan	Araba
Alay 57	65	4616	394	0
Alay 72 ve 73 Makine	62	4795	494	1
Alay 9	34	473	383	67
Alay 4 Süvari 5	3	138	120	0
19 Karargâhiye-i Sıhhiye Müzika Bölüğü	26	430	125	19
Alay 22 bölük 23 Makine	7	218	123	0
Alay 77 Mensub	29	1750	221	0

Belgrad'a ulaşan Osmanlı birlikleri arasında salgın hastalıklar görülmüştür. Bu nedenle Osmanlı birlikleri Belgrad'a ulaştıklarında Avusturya tahaffuzhanelerinde temizlik ve tıbbi muayeneden geçirilmiş ve daha sonra Tuna Nehri'nin kuzeyinde yer alan Zemplen kasabasına tifo ve kolera aşılı yapılmaları için gönderilmişlerdir (Çolak, 2022, s. 141). Osmanlı birliklerinin Galiçya Cephesi'ne gönderilmesiyle beraber hayatlarında bazı değişiklikler de gerçekleşmiştir. Zemplen kasabasına vardıklarında Mehmet Şevki

Yazman kendilerine verilen günlük erzak listesini *12 koyun, 2 teneke yağ, 200 kilo patates, nefer başına 1 kilo ekmek, 15 sigara, 300 gram şeker, 50 gram kahve* olarak ifade etmiş ve Türkiye’de iken sık sık zeytinyağlı bulgur pilavı yediklerini aktarmıştır (Yazman, 2007, s. 24). 57. Alay’a 18 ve 22 Haziran 1916’da verilen yemek listelerine bakıldığında Yazman’ın haklı olduğu görülmektedir.

Tablo 3. 57. Alay 18 Haziran 1916 Yemek Listesi (ATASE, BDH, 4913/82)

	Sabah	Öğle	Akşam Ta'mı
1. Tabur:	Konserve çorbası verilmiştir		Zeytin yağlı fasulye
2. Tabur:	Konserve çorbası	Sirkeli balık	Etli yahni
3. Tabur:	Konserve çorbası	Balık	Zeytin yağlı fasulye
4. Tabur:	Konserve çorbası	Z. yağlı balık	Konserve çorbası

Tablo 4. 57. Alay 22 Haziran 1916 Yemek Listesi (ATASE, BDH, 4913/82)

	Sabah	Öğle	Akşam
1. Tabur:	Konserve çorbası verilmiştir		Kuzu Çorbası
2. Tabur:	Konserve çorbası	Çay	Kuzu Çorbası
4. Tabur:	Konserve çorbası	Zeytin darı	Kuzu Çorbası

2. 3. Osmanlı Birliklerinin 1916’da Galiçya Cephesi’nde Katıldığı Muharebeler

Osmanlı birlikleri Galiçya Cephesi’ne ulaştığında cephedeki İttifak askerlerinin durumu şöyledir (Akçakayaoğlu, 1967, s. 21):

Alman genel karargâhına bağlı üç ordu: Doğu, Batı ve Balkan Cephesi Ordular Grubu.

Avusturya-Macaristan ordusuna bağlı Avusturya Veliahtı Karl Ordular grubu ve İtalya Cephesi Ordular Grubu.

Osmanlı birlikleri, Galiçya’ya geldiğinde durum İttifak Devletleri açısından pek de iç açıcı değildir. 1915 yılında, İttifak Devletleri tarafından kazanılan başarılar geride kalmış; Galiçya Cephesi’nde Brusilov Taarruzu olarak adlandırılan Rus taarruzu ikinci ayını doldurmuş ve Avusturya-Macaristan güçleri karşısında ilerlemeler kaydedilmiştir. Rusların ilerleyişi, “*Ruslar Avusturyalıları Dinyester Nehri boyunca takip ediyor.*” (The Washington Times, 1916:12 Ağustos, s. 1), “*Ruslar düşmanlarını cepheden 90 mil geri itti.*” (The Washington Times, 1916:14 Ağustos, s. 1) ve “*Lemberg yolu açıldı*” (The Seattle Star, 1916:14 Ağustos, s. 1) şeklinde dünya basınında yer bulmuştur.

Osmanlı birlikleri için yabancı bir bölge olan Galiçya’da, cephe hattına aşına olmamaları nedeniyle cepheye alışma süresi hayli uzun sürmüştür. Bu nedenle Alexander von Linsingen, Osmanlı birliklerini ilk başta Lviv’in kuzeyinde Kiev’in ise batısında yer

alan Kovel-Rovno şehirleri arasındaki demiryolu etrafına konuşlandırmıştır (Horstenau, 1934, s. 137).

Osmanlı 15. Kolordusu, Avusturya-Macaristan Savaş Bakanı Franz Conrad von Hötzendorf'un emriyle, Güney Ordusu (Alman Güney Ordu Yüksek Kumandanlığı) emrine girmiştir (Horstenau, 1934, s. 184). Alman Güney Ordusu, 1915 yılı itibarıyla Doğu Cephesi'nde Avusturya-Macaristan'a destek vermek üzere bölgeye gönderilmiştir.

Osmanlı askerlerinin Galiçya Cephesi'ne gelmesinin, cephenin seyrinde büyük bir değişiklik yaratıp yaratmadığı hâlen tartışma konusudur. Ama Osmanlı askerlerinin, Kafkas Cephesi'nde olduğu gibi bu cephede de Ruslar üzerine büyük bir şevkle yürüdüğü tartışılmaz bir gerçektir. Bu durumun altındaki temel neden, yaklaşık 300 yıldır Ruslarla yapılan muharebeler ve Rusya önünde alınan mağlubiyetlerdir.

Şevket Süreyya Aydemir "*Suyu Arayan Adam*" kitabında, Kafkas Cephesi'ndeki Osmanlı askerlerinin, Rusya üzerine nasıl bir şevkle yürüdüğünü ve nasıl bir manevi hissiyat içerisinde olduklarını askerlerin her daim telaffuz ettiği "*Evet, kabemiz yüce, parlak Turan'dır.*" sloganı ile ifade etmiştir (Aydemir, 2019, s. 132).

Buna benzer bir durum Galiçya Cephesi için de geçerlidir. Süleyman Nazif'in 1916 yılında yayınlanan "*Anavatandan Selam Galiçya'daki Askerlerimize*" başlıklı eserinde yer alan Ziya Gökalp'in "*Galiçya Yolunda*" şiirinde, Rus düşmanlığı ve Osmanlıların kahramanlıkları dile getirilmiştir (Nazif, 1916, s. 7):

"Kinimiz değil dinden
Din yaptık milli kinden
Gelir sana gayzımız
Ruhumuzun içinden
Acıkmışız canına
Susamışız kanına
Yaptıkların ey Moskoğ
Kalmayacak yarına"

Yine aynı eserin 33. sayfasında Aziz mahlasıyla yazılan "*Ordunun Destanı*" şiirinde de Rusların kan emici olduğunu ve bu kan emicinin zulmüne son verecek olanın İttifak Devletleri bloğu olduğu ifade edilmiştir (Nazif, 1916, s. 33):

"Alman müttefikin, Macar kardaşın
El ele vererek dağları aşın
Ayının postunu yüzüp paylaşın
Kurtulsun beladan Avrupa Asya
Kan içmek Moskoğun dini, mezhebi
Saldırır etrafa köpekler gibi
Rusya'dır vahşetin yurdu mektebi
Kalkmalı cihandan bu dert bu bela"

Bu tarz kahramanlık dolu şiir ve yazılar arasında Osmanlı 19. Tümeni 14 Ağustos günü, Rus kuvvetleriyle ilk temasa geçmiş ve Rus ilerleyişini durdurmuştur (Toker, 2016, s. 38). 14 Ağustos'taki muharebe, Osmanlı basını tarafından da yakından takip edilmiştir. İkdam gazetesi, 16 Ağustos 1916 tarihli nüshasında muharebe hakkında “*Kahraman kıtaatımız Galiçya’da ilk defa Ruslarla karşılaştılar ve Rus taarruzunu pek şeciane ve Ruslara azim zayıyat verdirmek suretiyle tard ettiler. Zabitan ve askerlerimiz büyük bir şevk ve neşe içinde Ruslara vurulacak yeni darbelere hazır bulunuyorlar.*” şeklinde okuyucularını bilgilendirmiştir (İkdam, 1916:16 Ağustos, s. 1) .

Alman basını da Osmanlı birliklerinin, Galiçya Cephesi’ne ulaşmasıyla ilgili haberler yayınlamışlardır. Zarya gazetesinin haberine göre; Türk birliklerinin Galiçya cephesine gelmesi müttefik ülkelerde sevinçle karşılanmıştır. Bu kadar uzak mesafeye birlik gönderilmesi Balkanlar'daki zaferlerle elde edilen toprak birliğinin ve Orta Avrupa ile Doğu arasındaki iletişimin mükemmel bir şekilde düzenlendiğinin bir kanıtı olduğu, yazılmıştır. Yine aynı yazıdaki habere göre; Doğu Cephesi’ne Osmanlı birliklerinin gelmesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'daki askeri durumu açısından son derece olumlu bir gösterge olduğu belirtilmiştir (BOA, HR.SYS., 2980/6).

Fakat Alman basınının dediği gibi Asya'daki askeri durum, olumlu değildi. Osmanlı birliklerinin Galiçya Cephesi’ne ulaştığı dönemdeki cephe durumuna bakıldığında; sadece Irak Cephesi’nde üstünlük kurduğu görülmektedir. Diğer cephelerde ise Hicaz Cephesi’nde Arap isyanıyla mücadele edilirken, Sina-Filistin Cephesi’nde II. Kanal Taarruzu da başarısızlığa uğrayarak ve Osmanlı birliklerinin kanalı tehdit etme durumu ortadan kalkacaktır. Kafkas Cephesi’nde ise Rusya’nın ileri harekâtına karşı mücadele edilmiştir. Bu dört cephedeki durum göz önüne alınırsa Asya’daki askeri durum sanıldığı kadar olumlu değildir. Alman gazetesinde bu tarz bir söyleme yer verilmesi, cepheye gelen askerlerin motivasyonunu yükseltmek ve Osmanlı devlet erkanının, Galiçya’ya asker gönderme kararına karşı bir jest olarak görülebilir.

Osmanlı 15. Kolordusu’nun cepheye gelmesi, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph’te de bir memnuniyet uyandırmış ve Osmanlı Sultanı V. Mehmed Reşad’a aşağıda yer alan telgrafı göndermiştir (BOA, HR.SYS, 2424/52):

“Majesteleri,
En sakın ve güçlü Prense,
Osmanlı İmparatoru Gazi V. Mehmed Reşad
Constantinople

*Daha önce Osmanlı kuvvetlerinin XV. kolordusunun muhteşem birliklerini
ağırlamaktan büyük memnuniyet duydum. Müttefiklerinin muharebelerine katılmak
üzere gelen bu yiğit alayların harikulade ve mükemmel disiplinli davranışları, sahip
oldukları büyük değerlerin kesin bir kanıtıdır. Bu talihli gerçekleri Zat-ı Alilerinizin en*

şanlı tanıdıklarına bildirmek bana samimi bir sevinç veriyor ve Tanrı'nın tüm savaşlarımızı ve haklı ve kutsal davamızı koruyacağına inanıyorum.

*Arşidük Charles François Joseph
Avusturya-Macaristan Veliaht Prensi*

Osmanlı Sultanı V. Mehmet Reşad ise cevap olarak şu telgrafi yollamıştır (BOA, HR.SYS, 2424/52):

“Osmanlı birliklerinin Avusturya-Macaristanlı silah arkadaşlarının yanına vardığını bildiren telgrafi İmparatorluk ve Kraliyet Ekselanslarından almaktan büyük memnuniyet duydum.

Ekselanslarının komutası altındaki yiğit askerlerimin, Avusturya-Macaristanlı ve Alman yoldaşlarıyla birlikte ortak düşmanımıza karşı parlak başarılar kazanarak cesaretlerinin yeni bir kanıtını vereceklerini umuyorum.”

Cephedeki mücadelelerin sertleşmeye başladığı bu dönemde, Galiçya Cephesi'nden sorumlu ordular grubu kumandanlığı görevini yürüten Avusturya-Macaristan veliahdı Arşidük Fredrich Karl, 21 Ağustos 1916 günü 15. Kolordu Kumandanı Albay Yakup Şevki Beyi ve karargâh subaylarını, Khodorov İstasyonu'nda kabul ederek tanışmıştır (Toker, 2016, s. 38).

Albay Yakup Şevki Bey, aynı gün Harbiye Nezareti'ne gönderdiği raporda *“Veliaht Karl Hazretleri kolordu karargâhını teftiş ve mazhar-ı iltifat buyurdular.”* diyerek Veliahdın gelişini bildirmiş ayrıca *“Kolordu karargahının Pidvysoke'ye ulaştığını”* ve *“20. Tümen'in de gece harp meydanına gireceğini”* yazmıştır (ATASE, BDH, 237/985).

1916 yılının Eylül ayı, Galiçya Cephesi açısından en kritik dönemden biri olarak kayıtlara geçmiştir. Eylül 1916 itibarıyla, Galiçya Cephesi'ndeki muharebeler hız kazanmış ve büyük çarpışmalara neden olmuştur. Rus saldırılarına, Avusturya-Macaristan birlikleriyle beraber Osmanlı 15. Kolordu birlikleri karşı koymuştur. 1 Eylül 1916 tarihinde, hafif topçu ve piyade atışıyla başlayan Rus saldırıları Eylül ayı boyunca devam etmiştir. 11 Eylül 1916 tarihli ATASE Arşivi belgesine göre; 3 Eylül 1916 tarihinde, Rus birlikleri ile yaşanan mücadelelerde 15. Kolordu'ya bağlı 20 subay ve 131 asker şehit olurken, 476 asker yaralanmıştır (ATASE, BDH, 237/980). 5 Eylül'de Rus saldırısı karşısında Osmanlı 15. Kolordusu ile Alman Güney Ordusu'nun, Rus kuşatması altına girmek üzere olduğu anlaşılmış ve birlikler süratli bir şekilde geri çekilmeye başlamıştır. Yaklaşık 20-30 kilometre geri çekilişin ardından bu bölge Rus kontrolüne geçmiştir (Toker, 2016, s. 62).

15. Kolordu ve Alman Güney Ordusu'nun çekilmesinin ardından Rus taarruzu devam etmiş ve taarruz bölgede hakim konumda bulunan 341 rakımlı tepe gerisi ile 322. ve 397. tepelerine yönelmiştir. Fakat Rus ilerleyişi, Osmanlı askerlerinin şiddetli karşı koyması ile durdurulmuştur (Akçakayaoğlu, 1967, s. 39). Tepelerin stratejik açıdan önem

arz etmesi ve tepelere hâkim olan tarafın cephede üstünlük sağlaması, Rus saldırılarının tepelere yoğunlaşmasına neden olmuştur.

8 Eylül 1916'da Kiev'in kuzeydoğusunda yer alan Trostyanets bölgesinde Türk birlikleri, Rus saldırısını geri püskürtmüş ve çekilen Rus askerlerini takipleri esnasında yüzlerce Rus askerini esir etmişlerdir (Horstenau, 1934, s. 395). 15 Eylül günü ise bu sefer Lviv'in doğu bölgesinde yer alan Zboriv, Berezhany ve Narayiv bölgesinden yoğun bir topçu atışıyla birlikte Rus taarruzu başlamıştır. Osmanlı 15. Kolordu birliklerinin mevzilerine sızmaya çalışan Rus birliklerinin girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Horstenau, 1934, s. 397)

Eylül ayının sonlarına doğru Osmanlı birlikleri, karşı saldırılar ile bazı Rus mevzilerini ele geçirmiştir. 18 Eylül günü Lviv'in güneydoğusunda yer alan Mechyshchiv yakınlarında bir Rus mevzisi ile 19 Eylül günü Dinyeper Nehri'nin hemen doğusunda yer alan Svitanok bölgesi ise Osmanlı birlikleri tarafından ele geçirilmiştir (Horstenau, 1934, s. 414-463). Galiçya bölgesinde yaşanan şiddetli kış şartları nedeniyle 22 Eylül'deki taarruzdan sonra cephede sükûnet hâkim olmuş ve 1917 yılının ilkbaharına kadar cephede kayda değer bir gelişme yaşanmamıştır (Yazman, 2007, s. 130) .

15. Kolordu'nun cepheye ulaştıktan sonra geçen zaman zarfında ve bölgeye alışmasıyla birlikte; bölgedeki tepe ve muhitlerin adları arşiv belgelerinde Türkçeye çevrilerek ifade edilmiştir. Örneğin, 1917 yılı itibarıyla arşiv belgelerinde Cevattepe, Nuri Deresi ve Mehmet Mintıkası gibi tabirlere rastlamak mümkündür. Tepe ve muhitlere verilen isimler, o bölgede daha önce şehit düşmüş askerlerin adı ile adlandırılmıştır¹⁵ (Toker, 2016, s. 178).

Cevattepe, 24 Eylül 1916 tarihinde Rus birliklerinin saldırısı sonucunda Ruslar tarafından ele geçirilmiştir (Toker, 2016, s. 105). Rus saldırılarında iki taraf da ağır zayıatlar vermiştir. 15. Kolordu Kumandanı Albay Yakup Şevki Bey 24 Eylül 1916 tarihli telgrafta, cephede Rus birlikleriyle yaşanan muharebeleri ve iki tarafın verdiği zayıatları şöyle bildirmiştir (ATASE, BDH, 237/985):

OSMANLI ORDU-YI HÜMÂYUNU

Başkumandanlığı Vekâleti

Şube: Osdemfelden Başkumandanlık Vekâlet-i Celîlesine Mevrûd

Número: 511 Numerolu şifredir

11 Eylül 332 tarihinde Rusların 47. Fırkası 162., 163., 164. Alaylarından bir kuvve-i mertebe muhtelifü'l-cins on bataryanın iştirâkıyla kol ordunun merkezinde bulunan

¹⁵ Cevattepe ismi, 15. Kolordu Kumandanı Cevat Paşa'dan geliyor.

62. Piyâde Alayı'na hücum etmiş ve bilâ hücum düşmana binlerce telefât verdirilerek tard edilmiştir.

Sabahleyin saat yediden zevâle kadar düşman topçu ateşiyle, kolordu cephesini ve bilhassa hücum mıntıkasını döğmüş ve bir saat kadar fâsıladan sonra hücum mıntikasının en çıkıntılı noktasına düşman topçu ateşlerini temerrüküz ettirerek orasını tahrib ile piyâdeler hücumu başlamış ve infisâh hâlinde kalan iki Rus taburu çıkıntı mahalline girebilmiş ise de diğer Rus kütâtı kolordu'nun tek mil batarayalarının müteharrikz ateşleriyle ve siperlerimize girmiş olan Rus tabur efrâd hem topçu ve hem de ihtiyaçları mukâbil taarruzları tarafeyn tard edilmiş öğleden sonra saat beşe doğru düşman kısmen kendi mevzilerine kısmen de daha geride ve uzaklardaki ormanlara ricat ve firâr ve topçu ve piyâde ateşlerimiz takib edilmiştir. Bu muhârebe telefâtımız sekiz zâbıt ve altı yüz efrâddır; düşman yüz altı ise ve binlerce telefât vermiştir. Taarruz eden iki alay kuvvetinin kâmile-i harâb olduğunu tahmin etmekteyiz.

Ekim ayında da muharebeler devam etmiştir. Ruslar; İttifak birlikleri elinde yer alan 421 rakımlı tepeyi ele geçirmek isterken, İttifak birlikleri ise Eylül ayında Ruslar tarafından ele geçirilen Cevattepe'de hakimiyeti yeniden tesis etmek istiyordu (Akçakayaoğlu, 1967, s. 51).

Kasım ayı başından itibaren hem Galiçya bölgesinde yaşanan zorlu kış şartları nedeniyle çarpışmaların hafiflemesi hem de cephede ön hatta olan birliklerin dinlendirilmesi ihtiyacı baş gösterdiğinden 15. Kolordu'ya bağlı birlikler, yerlerini Alman ihtiyat birliklerine bırakarak savaş bölgesinden uzaklaşmışlardır. Bu dinlenme süresi esnasında 15. Kolordu'ya bağlı bazı subay ve erler, Berlin'e gönderilmiş ve burada gaz eğitimi almaları sağlanmıştır (Yazman, 2007, s. 175). 15. Kolordu cephedeki ön saftan ayrılıp dinlenmeye başladığı tarihlerde 15. Kolordu Kumandanlığı'nda görev değişimi de yaşanmıştır. 15. Kolordu Kumandanı Albay Yakup Şevki (Subaşı) Bey görevini Tuğgeneral Cevat (Çobanlı) Paşa'ya bırakmıştır (Dağlar, 2006, s. 51). 1917 yılının bahar aylarına kadar cephede ufak çaplı muharebeler devam etmiş, cephenin seyrini değiştirecek bir gelişme yaşanmamıştır.

2. 4. Rusya'da Şubat Devrimi ve Devrimin Doğu Cephesi'ne Yansıması

I. Dünya Savaşı'na girmeden önce Rusya'nın içerisinde bulunduğu durum, çok da iç açıcı değildir. Gelişmiş bir ulaşım ağının olmaması, ekonominin diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha az gelişmiş olması ve bunların savaşın getirdiği ağır ve yıkıcı tahribatla bir araya gelmesi, Rusya'nın sonunu getirmiştir. Savaşın başlamasından bir ay

sonra Rus birliklerinde cephane yetersizliği baş göstermiştir. 1914 yılında yaşanan bu cephane ve dağıtım krizi, tedarik problemi; ekonomi ve siyasi problemlerle birlikte 1917 yılındaki Ekim Devrimi'ne giden sürecin başlangıcı olmuştur (Joll&Martel, 2018, s. 239). Prens Georgi Lvov, 1915 yılının sonunda yaptığı konuşmada, savaşın getirdiği ağır yükler nedeniyle rejim mekanizmasının çökmek üzere olduğunu belirtmiştir (Berghahn, 2021, s. 107). Yaşanan ekonomik ve siyasi bunalımlara; Rusların 1916 yılı sonunda Doğu Cephesi'nde asker kaybının 6.6 milyona ulaşması (Westwell, 2012, s. 186) ordu içerisindeki huzursuzluğu ve savaş bıkkınlığını da artırmıştır.

22 Ocak 1917'de¹⁶1905 Devrimi'nin yıldönümü olan Kanlı Pazar'da, yaklaşık 150 bin işçi greve gitmiştir (Tabinowitch, 2017, s. 26). 22 Ocak'ta başlayan grev hareketi, hızlı bir şekilde mart ayının başına kadar devam etmiştir. 8 Mart 1917'de kadın işçilerin de gıda ürünlerine ulaşmadaki zorluk ve artan pahalılık nedeniyle sokağa inmesiyle birlikte, Petrograd'taki askerlerin silahlı müdahalesiyle karşılaşmışlardır (Westwell, 2012, s. 186). Gösterilerin büyümesi, başkent Petrograd'a gönderilen yeni askerlerin silah kullanmayı reddetmesi ve gösteri yapan işçilere katılmasıyla birlikte Çar II. Nikola, tahttan feragat ettiğini açıklamış ve böylece Rusya'da Romanov Hanedanlığı'nın hükümlerini son bulmuştur (Gerwarth, 2018, s. 40-41).

Romanov Hanedanlığı'nın ortadan kalkmasının ardından Kasım 1917'ye kadarki süreçte Rusya'da "*ikili iktidar*" adı verilen süreç yaşanmıştır. Bir tarafta Çarlık Hükümeti'nin yasal temsilcisi, dış ülkeler tarafından tanınan liberal görüşteki Geçici Hükümet; diğer tarafta işçiler ve askerler tarafından oluşturulan, içerisinde Menşevik ve Sosyal Devrimcilerin de yer aldığı Petrograd Sovyeti'nin¹⁷ oluşturduğu ikili yönetim Rusya'da baş göstermiş; Petrograd Sovyeti, Geçici Hükümeti tehdit eder hâle gelmiştir. Geçici Hükümet; her ne kadar liberal görüşte olsa da farklı görüşten kişiler de bu yapı içerisinde yer almıştır. Bu isimlerden birisi de Aleksandr Kerensky'dir. Kerensky; Sosyalist Devrimci Parti üyesi olup; hem Petrograd Sovyeti Başkan Yardımcılığı hem de Geçici Hükümet'te Adalet Bakanlığı görevlerini üstlenmiş, Mayıs 1917 tarihinden itibaren Geçici Hükümet'te Savaş Bakanlığı görevine de getirilmiştir.

Kerensky'nin görevde bulunduğu Geçici Hükümet; İtilaf Devletleri safında savaşa devam etmek istiyordu ve bu nedenle 1917 yılının yaz aylarında Almanya ve Avusturya-Macaristan'a yönelik bir taarruza hazırlanıyordu. Savaş Bakanı Kerensky'nin hedefi: Doğu Cephesi'nin kuzeyinde yer alan Alman hedeflerine yerel saldırılar

¹⁶ Rusya'daki Gregoryen Takvime göre 9 Ocak.

¹⁷ Petrograd İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti

düzenlerken; asıl büyük saldırı ise Galiçya’da yer alan Avusturya-Macaristan birliklerine karşı planlanmıştır (Turker, 1995, s. 148). Kerensky, savaş bıkkınlığı içerisinde olan askerlere, duygu dolu konuşmalar yaparak savaşma iradelerini artırmayı amaçlamış fakat başarılı olamamıştır. Üç yıldır süren savaş, Rusya’da yaşanan ekonomik sıkıntılar, askerlerin yetersiz beslenmesi, siyasi otorite boşluğu; Lenin’in ulusların kendi kaderini tayin hakkı fikri, fabrikalarda denetim işçilere geçecek, burjuvazi ve kilisenin sahip olduğu topraklar halka devredilecek vaatleri artık askerler arasında da ilgiyle takip ediliyor (Gerwarth, 2018, s. 47) ve askeri birlikler içerisinde Bolşeviklere olan sempati giderek artıyordu. Ayrıca yıllar süren savaş nedeniyle askerlerdeki düşman algısı da değişmiştir. M. Şevki Yazman’ın aktardığına göre Rus askerleri *“biz Asya’nın kuzeyinde Sibiry’a’da doğduk yaşıyoruz. Siz Anadolu insanlarısınız. Birbirimize bir kötülük, düşmanlık yapmadık ki savaşalım, birbirimizi öldürelim. (...) Eğer bizim Çarımız, sizin Sultanla geçinemiyorsa, onlar ikisi dövüşsün, bize ne?”* (Yazman, 2017, s. XXIV) cümleleriyle daha Çarlık yıkılmadan hem Çar’ın otoritesine hem de savaşın mantığına karşı isyan düşüncelerine girmişlerdir. Galiçya Cephesi’ndeki Rus askerleri, 18 Kasım 1916’da hazırladıkları beyannamede, *“Şimdilik birbirimize kurşun atmak lâzım değildir... Bu menhûs (uğursuz) harp can sıkı. Sizin yiyeceğiniz olduğu gibi bizim de yiyeceğimiz, elbisemiz var. Kurşun atmaktan faide yok... Serbestçe gezebilirsiniz. Bizimkiler size kurşun atmayacaktır.”* (Sarısaman, 1999:77) cümlelerini kullanarak gayri resmi bir ateşkese de imza atmıştır. Bu ateşkes metninden de anlaşılacağı üzere hem İttifak hem de İtilaf bloğunda, savaş bıkkınlığı 1918’den çok önce kendisini göstermeye başlamıştır.

Bu ortamdan faydalanmak isteyen Almanya ve Osmanlı Devleti; Rus ordusu içerisinde propaganda faaliyeti yürüterek, Rus birliklerinden büyük firarlar gerçekleşmesini ümit etmişse de beklenen olmamıştır (Sarısaman, 1999, s. 78). Propaganda faaliyetleriyle Rus birlikleri içerisinde görev alan Müslüman askerlerin de firar etmesi planlanmış ve bu nedenle Arap veya Kiril alfabeleri ile hazırlanan Türkçe ve Rusça bildiriler kaleme alınmıştır (Sarısaman, 1999, s. 10). Birliklerden firar eden Müslüman Rus askerler daha sonra İttifak birlikleri safında eğitim alarak *“Asya Taburu”* adı altında birlik oluşturulmuş ve Irak Cephesi’nde İngilizlere karşı mücadele etmiştir.

Rusya ise Galiçya Cephesi’nde savaşan düşman birliklerinin direncini kırmak ve firar edebilmelerini sağlayabilmek açısından cephe bölgesinde Almanca, Lehçe ve Rumence bildiriler dağıtmıştır. Ayrıca Türk askerlerine yönelik hazırlanan bildirilerde, Osmanlı ülkesinde fakruzaruretin hâkim olduğu, yiyecek fiyatlarının aşırı derecede yükseldiği ve Türk parasının değerinin iyice düştüğü yazılmıştır (Sarısaman, 1999, s. 86).

Şubat Devrimi¹⁸ sonrasında İttifak askerlerine yönelik propaganda faaliyetlerinde “hürriyet” kavramı üzerinde durulmuş ve “*Geliniz, bu azap ve yorgunluktan kaçınız. Bu suretle harp bitecek ve sulh ve müsalemet temin edilecektir.*” (Sarısaman, 1999, s. 87) cümlesi propaganda metnine işlenmiştir.

İlkbahar aylarında İttifak askerleri ile Rus askerler arasında karşılıklı muhabbet ve çay-sigara ikramları gerçekleşirken (Yazman, 2007, s. 218) Kerensky’nin Rusya’daki Geçici Hükümet’te Savaş Bakanı’nın olmasının ardından Galiçya Cephesi’ndeki dostluk rüzgarları son bulmuş ve Rus taarruzu şiddetli bir şekilde yeniden başlamıştır.

Rus Orduları Başkumandanı Mikhail Vasilyevich Alekseyev ve diğer ordu kumandanları, Geçici Hükümet ve Petrograd Sovyet’ine seslenerek; ordunun mahvolma eşiğinde olduğunu, Bolşeviklerin “ilhaksız barış” çağrılarına kulak verilmesi gerektiklerini belirtmişlerdir. Bu söylemden sonra Kerensky, Alekseyev’i görevden almış ve yerine savaş konusunda daha istekli olan Brusilov göreve getirilmiştir. Brusilov göreve gelir gelmez 1916’da Galiçya Cephesi’nde denediği taarruz harekâtının küçültülmüş bir versiyonunu uygulamaya koymuştur. Rus 7. ve 11. Ordusu, Avusturya-Macaristan’ın elinde bulunan Lviv’i ele geçirecek (Jukes, 2003, s. 62-63) ve savaşın başlangıcından beri zor günler yaşayan Avusturya-Macaristan birliklerine, büyük bir darbe daha vurulacaktı.

1 Temmuz’da yeniden taarruza geçen Rus birlikleri, İttifak güçleri karşısında ilerleme fırsatı bulamamış ve 10 Temmuz’dan itibaren taarruzu terk ederek, savunma pozisyonuna geçmişlerdir (Toker, 2016, s. 197-201). Temmuz ayının ortasından itibaren cephedeki çarpışmalar giderek azalmış ve Rus birlikleri içerisinde savaşma arzusunun azalması ile birliklerden firar had safhaya çıkmıştır (Yazman, 2007, s. 232) Kerensky Taarruzu’nun sona ermesinin ardından¹⁹ İttifak Kuvvetleri; Rusya’da yaşanan siyasi kriz ve toplumsal olaylardan yararlanıp Rusya’yı savaş dışı edebilmek için 22 Temmuz 1917 günü taarruz harekâtına girişmiştir (Toker, 2016, s. 203). Alman Doğu Cephesi ile eşgüdümlü şekilde yapılan taarruzda, dağınık hâldeki Rus ordusu tamamen dağılmış ve Alman İmparatoru Kayzer Wilhelm’in “*Doğu Cephesi yarılmıştır; ordular ileri!*” (Yazman, 2007, s. 236) emriyle ileri harekât başlamıştır.

Rus ordusunun geri çekilmesiyle İttifak Devletleri birlikleri, çekilen birlikleri takibe başlamıştır. Bu takip esnasında 20. Tümen’e bağlı 61. Alay’ın askeri olan İbrahim

¹⁸ Sadık Sarısaman eserinde, “Bolşevik Devrimi” olarak belirtmiştir ama Ağustos 1917 tarihinde daha Ekim Devrimi gerçekleşmemiş ve Bolşevikler iktidara gelmemiştir. Bu nedenle metinde bu ifade “Şubat Devrimi” olarak kullanılmıştır.

¹⁹ 1 Temmuz – 19 Temmuz 1917 tarihleri arasında gerçekleşmiştir.

Arıkan, hatıralarına yazdığı cümle ile belki de 15. Kolordu'nun bir yıllık Galiçya sürecini özetlemiştir (Arıkan, 2007, s. 164)

“Yürüyüşe devam ederek 21 Ağustos 1332 (3 Eylül 1916) günü yani bir sene evvel Avusturya ordusunun bozulması üzerine mecburen hiç harp etmeden düşmana terk etmiş olduğumuz siperlere geldik.”

15. Kolordu'nun 1917 Temmuz taarruzundaki görevi, bir yıl önce terk ettiği bölgeyi yeniden almaktır. Bu cümleden de anlaşacağı üzere Galiçya Cephesi'nde Osmanlı birlikleri, savaşın seyrini değiştirdiği çıkarımı yapılamamaktadır.

Temmuz 1917'den itibaren Galiçya'da bulunan Osmanlı birliklerinin yurda dönüşüne başlanmıştır. Osmanlı birliklerinin dönüşünün sebebi olarak Bolşevik İhtilali'nin gerçekleşmesi ile birlikte Rusların savaşa azminin düşmesi ve birliklerden firar etmesi; Galiçya'daki birliklere artık ihtiyaç duyulmaması olarak ifade edilmiştir. Gözden kaçırıldığı düşünülen önemli bir nokta ise; Bolşevik İhtilali, Mart 1917'de değil Kasım 1917'de gerçekleşmiştir. Kasım 1917'den önce Galiçya'yı terk eden Osmanlı birliklerinin dönüşünde, Bolşevik İhtilali'nin etkisi olmayıp, daha çok Türk askerinin dönüşünden önce gerçekleşen Şubat Devrimi'nin etkisi olmuştur. Ayrıca 1917 yılının yaz aylarında Osmanlı Devleti'nin savaştığı diğer cephelerdeki duruma bakıldığında durum hiç de iç açıcı değildir. Ruslar ile mücadele edilen Kafkas Cephesi haricinde Irak, Sina-Filistin ve Hicaz-Yemen Cephesi'nde İngiliz birliklerine karşı Osmanlı birlikleri savunma pozisyonundadır. Bağdat İngilizler tarafından işgal edilmiş, Galiçya'daki birliklerin ayrılmasından birkaç ay sonra da Kudüs İngiliz birlikleri tarafından işgal edilecektir. Diğer cephelerdeki mağlubiyet durumu göz önüne alındığında, 15. Kolordu'ya bağlı birliklerin yurda dönme sebebi Rusya'daki ihtilalden çok, güney cephelerinde alınan mağlubiyetlerdir. Galiçya'dan dönen birliklerin, daha sonrasında Sina-Filistin Cephesi'ne sevk edilmesi de bu görüşü doğrular niteliktedir.

Yurda dönüş birlikler arasında kısım kısım planlanmış ve ilk önce 15. Kolordu'ya bağlı olan 20. Tümen'in dönüşü 1 Ağustos 1917 günü gerçekleşmeye başlamıştır. Yurda dönüş sırasında ilk önce topçu birlikleri, ardından da piyade birlikleri sevk edilmiştir.

Dönüş güzergahı *Nivre, Poythayç, Dinyeper Nehri, Bug Nehri, Dinyester Nehri, Hotin Kalesi, Birjejani Şehri, Zelitolipa Nehri, Kurjani kasabası, Lepiçegorna, Bokof, Tarnapol, Ruhatin, Istirya, Senborg, Lemberg, Arlav, Budapeşte, Mohaç, Nuzaç, Petroarat, Sankın, Zemlin, Tuna, Belgrat, Niş, Sofya, Filibe, Edirne, İstanbul* (Arıkan, 2007, s. 182) şeklindedir. Rus birliklerin havadan ve topçu ateşiyle demiryolu ağına zarar vermesi, zarar gören ağın tamirinin uzun sürmesi ve tamir edilen ağda sadece cepheye

yeni asker sevkiyatının gerçekleşmesi nedeniyle Mehmetçik, yaklaşık 200 kilometre ilerideki istasyona kadar yürümek zorunda kalmış (Yazman, 2007, s. 266), bu durum da yurda dönüş süresinin uzamasına sebep olmuştur.

15. Kolordu'ya bağlı birliklerin İstanbul'a tamamen ulaşması 26 Eylül 1917 tarihini bulmuştur. 15. Kolordu birliklerinin bıraktığı görevi; 24. Alman İhtiyat Tümeni, 27. Alman İhtiyat Tümeni ve 25. Avusturya-Macaristan Kolordusu üstlenmiştir (Toker, 2016, s. 205-206).

Galiçya'da mücadele eden 15. Kolordu'nun zayıfatı ile ilgili çeşitli bilgiler bulunmaktadır. Kimi kaynakta ölü, yaralı ve esir sayısı 15 bin (Akçakayalıoğlu, 1967, s. 88) olarak geçerken bir başka kaynakta ölü, yaralı ve esir 18 bin (Nykiel, 2016, s. 347) olarak geçmektedir. 33 bin mevcudlu 15. Kolordu'nun Galiçya Cephesi'ndeki bir yıllık süreçte mevcudiyetinin yarısını kaybettiği anlaşılmaktadır.

2. 5. Cepheye Yapılan Ziyaretler

Temmuz 1917'de Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Karl, Almanya İmparatoru Wilhelm ve maiyeti Galiçya bölgesine ziyaret gerçekleştirmişlerdir. Ziyaretin amacı; İttifak kuvvetlerinin birleşik harekâtlarını yakından takip etmek, fethedilen bölgelerdeki Rusların yarattığı tahribatı inceleyebilmektir.

Trieste'de yayınlanan L'Osservatore Triestino gazetesi, bu ziyaretle yakından ilgilenmiş ve ziyarette yaşananları okuyucularına aktarmıştır. Gazete haberine göre; Temmuz ayı başında Rusların elinden alınan Kalusz bölgesine gelinmiş ve bölge halkı, iki imparatoru büyük bir sevinçle karşılamıştır. Ziyaret sırasında Rusov ve Horodenka tepeleri ele geçirilmiş, düşman takibine başlanmıştır. Bu zafer anına canlı olarak tanık olan İmparator aynı gün bölgeden ayrılmıştır (L'Osservatore Triestino, 1917:31 Temmuz, s. 1). İmparator Karl, bu ziyareti esnasında 15. Kolordu Kumandanı Cevat Paşa'ya 1. dereceden Front de Faire nişanını takmıştır (Ertem, 1992, s. 186).

Başkumandan Vekili Enver Paşa, 6-12 Eylül 1916 tarihleri arasında Galiçya Cephesi'ne gelerek hem Osmanlı birliklerini hem de Avusturya-Macaristan birlikleri ile Alman Genel Karargahı'nı da ziyaret etmiştir (Akandere, 2020, s. 9). Bu ziyarette kendisine Avusturya-Macaristan Kralı I. Karl da eşlik etmiştir. Enver Paşa dışında Şehzade Ömer Faruk, Şehzade Abdurrahim ve Şehzade Osman Efendiler de Galiçya'da

mücadele eden 15. Kolordu birliklerini ziyaret etmiştir. Şehzade Abdurrahim ve Şehzade Osman Efendiler 4 Ocak 1917’de (Ertem, 1992:181); Şehzade Ömer Faruk Efendi 18 Nisan 1917’de (Ertem, 1992:185) Galiçya Cephesi’ne gelerek 15. Kolordu birliklerini denetlemiş, padişahın selam ve dualarını iletmişlerdir.

2. 6. Galiçya Cephesi Dışında Osmanlı Devleti ile Avusturya-Macaristan Arasındaki İlişkiler

15. Kolordu, Avusturya-Macaristan’a yardım amacıyla Galiçya Cephesi’ne gitmesi gibi aynı şekilde Avusturya-Macaristan birlikleri de Osmanlı Devleti’ne yardım için Osmanlı topraklarına gelmiştir. 1915 yılının kasım ve aralık aylarında 24 cm’lik Motorlu Havan Bataryası ve 15 cm’lik obüs bataryasına sahip 1195 kişilik Avusturya-Macaristan birliği Anafartalar ve Soğanlıdere bölgesine gelerek (Saral&Saral, 2020, s. 49) Gelibolu Yarımadası’nda güvenliği sağlamak için konuşlanmışlardır.

Bu iki batarya Çanakkale Cephesi’nin kapanmasının ardından 24 cm’lik batarya ikiye ayrılmış Sina-Filistin Cephesi’nde görev yapan 4. Ordu emrine verilmiştir. Bataryanın bir yarısı 10,4 cm’lik toplarla güçlendirilerek 20 numaralı 10 cm’lik Topçu Bataryası adını almış ve İstanbul’a getirilerek Enver Paşa’nın emriyle 14 Haziran 1916 günü resmigeçit yapmıştır (Saral&Saral, 2020, s. 115-116).

Batarya İstanbul’un ardından İzmir’de görevlendirilmiştir. İzmir görevi esnasında batarya subaylarından Üsteğmen Engelbert Filipp, batarya ile İzmir halkı arasındaki ilişkiyi *“fakir Rum halkı kiliselerde mum yakıp Avusturya-Macaristan askerlerinin İzmir’de kalmaları için dua etmekte”* şeklinde aktarmıştır. Ayrıca bataryanın sahra mutfağı tarafından yapılan yemekler İzmir halkına dağıtılmış ve bu yemeklerden hem Rum hem Müslüman halk faydalanmıştır (Saral & Saral, 2020, s 124-125).

Aralık 1915’te Budapeşte’de yer alan Gül Baba Türbesi, tarihi eser statüsü kazanmış; yine Budapeşte’deki Müze Bulvarı’nın adı Sultan Mehmed Reşad Bulvarı olarak değiştirilmiştir. Budapeşte Eötvös Loránd Üniversitesi, 1915-1916 eğitim-öğretim yılında Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa’ya fahri doktor unvanı vermiştir (Saral & Saral, 2020, s. 102).

1914 yılının son aylarında Macaristan Başbakanı Kont István Tisza tarafından Macar Parlamentosunda yapılan toplantıda Hilal-i Ahmer’i desteklemek için bir komite

oluşturulması kararı alınmıştır. Macar Bankası Ticaret Anonim Şirketi tarafından üstlenilen bağış organizasyonunda, bağış geceleri düzenlenmiştir. 1915 yılının ocak ayına kadar yapılan bağış gecelerinde 156.376,87 Kron gelir elde edilmiş ve bu gelir Hilal-i Ahmer'e aktarılmıştır (Çolak, 2022, s. 93-96)

2. 7. Galiçya'daki Osmanlı Şehitlikleri

15. Kolordu'ya bağlı olup savaş sırasında hayatını kaybeden askerler, cephe hattına en yakın noktaya defnedilmiştir. Bu şehitlikler günümüzde Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Ukrayna, Polonya, Romanya, Rusya sınırları içerisinde yer almaktadır.

Şehitliklerin listesi şu şekildedir (Dönmez, 2014, s. 144-158):

*Çek Cumhuriyeti - Hodonin Türk Şehitliği, Pardubice Türk Şehitliği,
Valasske Mezirici Türk Şehitliği
Macaristan – Budapeşte Türk Şehitliği
Polonya - Krakow Türk Şehitliği,
Romanya - Slobozia Türk Şehitliği
Rusya - Krasnoyarsk Türk Şehitliği
Ukrayna - Gutisko Türk Şehitliği, Lopuşnya ve Verhnya Lıptsya Türk
Şehitlikleri, Meçişçiv Türk Şehitliği, Pukiv Türk Şehitliği, Rohatin Türk
Şehitliği*

15. Kolordu birliklerine mensup askerler, Galiçya Cephesi'nde görev yaparken ebediyete intikal eden silah arkadaşları için şehitliklere kitabeler yaptırmışlardır. 19. Tümen'in yurda dönüşünün ardından yurda dönmek için bekleyen 20. Tümen askerleri, kahraman silah arkadaşları için şehitliklere gitmiş; mezarların üstlerini beton tabakalarla kaplamış ve bir de abide inşa etmişlerdir. Abidenin üstüne ise “*Ey Ziyaretçi! On iki ay düşmanına cansiperane göğüs gerdikten sonra onu kendi vatanına kadar kovan 20'nci Türk Fırkası'nın aziz şehitlerini hürmetle selamla, vatan için vatanın dışında hayatını veren bu kahramanların ruhlarına Fatiha oku.*” yazmışlardır (Yazman, 2007, s. 270).

SONUÇ

1914-1918 yılları arasında cereyan eden I. Dünya Savaşı; Avrupa, Asya ve Afrika topraklarında cereyan etmiştir. Türk literatürüne Avrupa Cepheleri Galiçya, Makedonya, Romanya olarak geçerken; aslında Avrupa Cepheleri Doğu ve Batı Cepheleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Batı Cephesi'nde Almanya ile Fransa arasında Verdun bölgesine sıkışan siper muharebeleri yaşanırken Doğu Cephesi'nde Almanya ile Avusturya-Macaristan, Rusya ile mücadele etmiştir.

Türkiye'de I. Dünya Savaşı ile ilgili yapılan çalışmalar, genellikle büyük zaferler kazanılan veyahut büyük mağlubiyetlerin yaşandığı Çanakkale, Kafkas, Sina-Filistin Cepheleri üzerinde yoğunlaşırken Osmanlı Devleti'nin yardım gönderdiği Avrupa Cepheleri konusunda şu ana kadar yeterli çalışma yayınlanmamıştır.

Osmanlı Devleti'nin savaşta Alman yardımlarına ihtiyaç duyduğu kadar diğer İttifak Devletleri de Osmanlı Devleti'nin nüfus gücüne ihtiyaç duyduğu için Galiçya-Romanya-Makedonya Cepheleri'ne çeşitli Osmanlı birlikleri gönderilmiştir.

Galiçya Cephesi'ne hangi şartlar altında birlik gönderildiği, birlik gönderilmesi kararı arkasındaki sebepleri, cephede Osmanlı askerlerinin faaliyetleri ile bu birliklerin cephenin ve savaşın genel seyrine katkısı yönündeki soruların hala muallakta olması, bu çalışmanın hazırlanma sebebi olmuştur.

Avusturya-Macaristan ordusunun, savaşın başından beri hem Rusya hem de Sırbistan karşısında karşılaştığı zorluklar nedeniyle -bu gruba daha sonra İtalya da eklenecektir- Osmanlı birlikleri Avrupa Cephelerine gönderilmiştir. Osmanlı 15. Kolordusu, 23 Temmuz 1916 tarihinden itibaren Galiçya Cephesi'ne sevk edilmiş ve 1917 yılının Ağustos'una kadar cephede kalarak Rus birliklerinin düzenlediği taarruzlara göğüs germiştir.

15. Kolordu'nun cepheye gönderilme kararındaki en önemli etkinin, İttifak Kuvvetleri'nin elini rahatlatmak olduğu söylenebilir. Çünkü Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı boyunca hem Kafkas Cephesi'nde hem de Filistin Cephesi'nde düzenlediği taarruz hareketleri ile İtilaf Devletleri'nin bu bölgeye asker sevk etmesini; bu sayede Avrupa Cepheleri'nde Almanların daha rahat ilerlemesi hedeflenmiştir. Bu iki cephedeki taarruz planları da Alman ilerlemesi de başarıya ulaşamamıştır.

15. Kolordu, Galiçya Cephesi'ne gelir gelmez Rus güçlerinin Brusilov Taarruzuna karşı koymuş ve Rus ilerlemesinin önüne geçilmesinde pay sahibi olmuştur. Brusilov

Taarruzunun Eylül 1916'da son bulmasının ardından Kasım 1916'ya kadar cephede mücadeleler yaşanmış daha sonrasında zorlu kış şartları nedeniyle 1917'nin bahar aylarına kadar cephede bir sükûnet gerçekleşmiştir.

Şubat 1917'de Şubat Devrimi'nin gerçekleşmesi ve Romanov Hanedanlığı'nın ortadan kalkmasıyla birlikte Rusya'da siyasi otorite boşluğu oluşmuş, yıllardır ekonomik sıkıntılarla bocalayan Rus toplumu, bir refleks olarak savaş karşıtı bir çizgiye doğru ilerlemiştir. Bolşeviklerin "ilhaksız tazminatsız barış" sloganı; cephedeki askerler üzerinde de büyük bir etki yaratmış ve Rus birlikleri arasında firarlar görülmüş, gerçekleşen taarruzlarda askerlerin isteksiz oluşu nedeniyle başarıya ulaşılamamıştır.

Bu dönemde Kerensky askerlerdeki milli duyguları ateşlemek adına propaganda yazıları ve konuşmaları gerçekleştirse de bu konuşmalar askerler üzerinde beklenen ateşi yakamamıştır. Kerensky, Savaş Bakanı olmasının ardından Brusilov'u tekrardan Doğu Cephesi'nde kumandan olarak atamış ve 1917 yılının 1 Temmuz'un da Brusilov'un yönettiği ikinci taarruz Avusturya-Macaristan birlikleri ile Osmanlı 15. Kolordusu'na karşı gerçekleşmiştir. Bu taarruz da aynı ilk taarruz gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Başarısız taarruzun ardından Rus birliklerindeki direnç iyiden iyiye kırılmış ve geri çekiliş başlamıştır. 1917 Temmuz'undan Rusya'nın Brest-Litovsk Antlaşması'nı imzalayarak savaştan çekildiği 3 Mart 1918 tarihine kadar Rus birlikleri savunma pozisyonunda kalmış ve temmuz ayındaki sınırın çok daha gerisine çekilmiştir.

Cephedeki mücadele incelendiğinde Osmanlı 15. Kolordusu hem taarruzlara karşı başarılı müdafaalar vermiş hem de taarruz konusunda aynı mahareti göstermiştir. Lâkin 15. Kolordu'nun cepheye gelmesinden sonraki sınır değişikliklerine bakıldığında, çok küçük sınır değişiklikleri olmuş ve 15. Kolordu'ya bağlı 20. Tümen cepheden ayrılmadan hemen öncesinde, 3 Eylül 1916'daki sınırına tekrar gelmiştir. Ayrıca Rusya'daki devrim gerçekleşmemiş olsaydı, Rusların bu denli geri çekilmesinin mümkün olması çok zor bir ihtimal olarak görülmüştür.

Osmanlı 15. Kolordusu, 26 Eylül 1917 tarihinde tamamen İstanbul'a ulaşmıştır. Fakat Kolordu'nun Galiçya'dan ayrılmasında sebep olarak; Rusya'daki iç isyanlar nedeniyle Rus birliklerinin savaşmadığı, bu nedenle 15. Kolordu'ya ihtiyaç kalmadığı ifade edilmektedir. Bu iddiada haklılık payı olsa da Osmanlı Devleti'nin İngiltere'ye karşı mücadele ettiği Suriye ve Irak Cephelelerinde durum hiç de iç açıcı değildir. Irak Cephesi'nde 1917 yılında Bağdat kaybedilmiş, Sina-Filistin Cephesi'nde ise başarısız iki Kanal Taarruzunun ardından İngiliz birliklerine karşı savunma pozisyonuna geçilmiştir.

Bu sırada memlekete geri dönmüş olan Galiçya'daki birliklerin Filistin'e sevk edilmesinin sürdüğü 8 Aralık 1917 tarihinde ise Kudüs kaybedilmiştir.

Savaşlarda galibiyet olduğu kadar mağlubiyet de vardır. Tarih yazımında “*tamamen başarılı olduk*”, “*askerlerimiz cephede kahramanlıklar yarattı*” söylemleri güzel ve milli duyguları besleyen ifadeler olsa da objektif bir bakış açısıyla 15. Kolordu'nun Galiçya Cephesi'ne gönderilmesi, tamamen yanlış bir karardır. Galiçya'da yardım edilen Avusturya-Macaristan İmparatorluğu savaşın devam ettiği dönemde Ekim 1918'de Osmanlı Devleti'nden önce savaştan çekilerek İtilaf Devletleri ile barış masasına oturmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi (ATASE)

ATASE Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu

ATASE, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 237/980

ATASE, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 237/985

ATASE, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 255/1058

ATASE, Birinci Dünya Harbi Koleksiyonu, 4913/82

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi

BOA, Dahiliye Nezareti Şifre Kalemi, 44/29

Hariciye Nezareti Siyasi Kısım

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2112/10

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2266/89

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2401/36

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2403/18

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2409/30

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2410/37

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2424/52

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2453/66

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2919/97

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2919/108

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2919/116

BOA, Hariciye Nezareti Siyasi, 2980/6

Hariciye Nezareti Sofya Sefareti

BOA, Hariciye Nezareti Sofya Sefareti, 893/61

BOA, Hariciye Nezareti Sofya Sefareti, 284/69

Österreichisches Staatsarchiv

Österreichisches Staatsarchiv, HHSTA, MDÄ PA I 1092

Österreichisches Staatsarchiv, KA, AOK EVB 3507

Österreichisches Staatsarchiv, HHSTA, MDÄ PA, 972, KRIEG 31

Sürelî Yayınlar

Bisbee Daily Review

İkdam

L'Osservatore Triestino

Peyam

Takvim-i Vekayi

The New York Times

The Seattle Star

The Washington Times

Kitaplar

Ahmad, F., (2020). *Jön Türkler - Osmanlı İmparatorluğu'nu Kurtarma Mücadelesi - 1914-1918*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Ahmed Cemal Paşa, (2021). *Cemal Paşa'nın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Akçakayaoğlu, C., (1967). *Birinci Dünya Harbi VII. Cilt Avrupa Cepheleleri – 1. Kısım Galiçya Cephesi*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.

Aksakal, M., (2018). *Harb-i Umumi Eşiğinde, Osmanlı Devleti Son Savaşına Nasıl Girdi?*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Aldoğan & Bayrak Özçelik, Ş.M., (2022). *Çanakkale Muharebeleri Anlatım ve Değerlendirme*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Alkan, N., (2020). *İmparatorluğun Son Savaşı – Birinci Dünya Savaşı'na Nasıl ve Neden Girdik?*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Arıkan, İ., (2007). *Harp hatıralarım: Bir Mehmetçiğin Çanakkale-Galiçya-Filistin Cephesi Anıları*. İstanbul: Timaş Yayınları.

Armaoğlu, F. (2019). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap

Atınur, İ. E., (2019). *Tehcirin Ardından Meseleler-Uygulamalar*. Ankara: Hitabevi Yayınları.

Aydemir, Ş. S., (2019). *Suyu Arayan Adam*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Babacan, H., (2014). *Mehmed Talât Paşa 1874-1921*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Beller, S., (2023). *Kısa Avusturya Tarihi*. İstanbul: Kronik Kitap.

Berghahn, V., (2021). *Birinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Runik Kitap.

- Beşikçi, M., (2015). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Seferberliği*. İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Cengizer, A., (2017). *Adil Hafızanın Işığında Osmanlı'nın Son Savaşı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Çolak, M., (2022). *Türk-Macar Askeri İlişkileri 1912-1918 Macar Kaynaklarına Göre*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Erickson, E. J., (2017). *Size Ölmeyi Emrediyorum! Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusu*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Ertem, Ş., (1992). *Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa'da Yüzbin Türk Askeri*. İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Ford, R., (2018). *Cennetten Mahşere Ortadoğu'da Birinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gerwarth, R., (2018). *Mağluplar Birinci Dünya Savaşı Neden Bitmedi? 1917-1923*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Görgülü, İ., (2021). *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gürboy, B. S., (2019). *Mutlak Savaş - Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri Üzerine Clausewitzyen Bir Çözümleme*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Herwig, H. H., (2014). *The First World War, Germany and Austria-Hungary 1914-1918*. Londra: Bloomsbury Academic.
- Horstenau, E. G. D., (1934). *Die Ereignisse Von August Bis Zur Jahreswende; 5: Das Kriegsjahr 1916*. Viyana: Verl. der Militärwiss. Mitteilungen.
- Joll & Martel, J. G., (2018). *Birinci Dünya Savaşı Neden Çıktı?*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Jukes, G., (2003). *The First World War: The Eastern Front 1914-1918*. Oxford: Osprey Publishing.
- Karbi, B., (2021). *Gölgedeki İttifak: Harb-i Umumi'de Osmanlı-Habsburg İktisadi İlişkileri*. İstanbul: Libra Kitap.
- Kaşıyuğun, A., (2015). *Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na Girişi*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Kolektif, (2011). *Denizlerde Yenilmediler – Cihan Harbi'nde Alman Bahriyeliler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kon, K., (2013). *Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'nın İslam Stratejisi*. İstanbul: Küre Yayınları.

- Kozlov, D. Y., (2021). *Karadeniz'de Garip Bir Savaş (Ağustos-Ekim 1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Larcher, M., (2018), *Büyük Harpte Türk Harbi Cilt II*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Mehmed Talat Paşa, (2015). *Talat Paşa'nın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Mulligan, W., (2020). *Birinci Dünya Savaşı'nın Kökenleri*. İstanbul: Babil Kitap.
- Murphy, D., (2020). *Arap İsyanı 1916-18*. Çev. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özder, F., (2022). *Bolşevikleşme Sürecinde Ermeni-Gürcü İlişkileri ve Türkiye (1917-1921)*. Ankara: Altınordu Yayınları.
- Polat, Ü. G., (2021). *I. Dünya Savaşı'nda Kanal Harekâtları (Hazırlık-Harekât-Netice)*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Prusin, A.V., (2015). *Nationalizing a Borderland War, Ethnicity, and Anti-Jewish Violence in East Galicia, 1914-1920*. Tuscaloosa: The University of Alabama Press.
- Rabinowitch, A., (2017). *Devrime Doğru - Petrograd Bolşevikleri ve 1917 Temmuz Ayaklanması*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Reynolds, M. A., (2016). *İmparatorlukların Çöküşü*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Robbins, K., (2005). *Birinci Dünya Savaşı*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Rogan, E., (2018). *Osmanlı'nın Çöküşü – Ortadoğu'da Büyük Savaş 1914-1920*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Rozenblit, M. L., (2001). *Reconstructing a National Identity: The Jews of Habsburg Austria during World War I*. Oxford: Oxford University Press.
- Said Halim Paşa, (2019). *Osmanlı İmparatorluğu ve Dünya Savaşı*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Saral E. & Saral, İ., (2020). *Türklerle Beraber 1914-1918 Osmanlı Cephelerindeki Avusturya-Macaristan Askeri Birlikleri*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- Sarısaman, S., (1999). *Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Cephelerinde Beyannamelerle Psikolojik Harp*. Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Shaw, S. J., (2021). *Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu -Ermeniler-*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,
- Strachan, H., (2014). *Birinci Dünya Savaşı*. İstanbul: Say Yayınları.

- Süleyman Nazif, (1916). *Anavatandan Selam Galiçya'daki Askerlerimize*, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- Tekir, S., (2021). *Beyaz Harp & Kafkas Cephesi - Sarıkamış Harekatı - Teşkilat-ı Mahsusa Operasyonları*. İstanbul: Kronik Kitap.
- Toker, H., (2016). Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi 15'inci Kolordunun Harekâtı. Ankara: Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları.
- Trumpener, U., (2023). *Almanya ve Osmanlı İmparatorluğu 1914-1918*. İstanbul: Selenge Yayınları.
- Turker, S. C., (1995). *The Great War 1914-18*, Londra: UCL Press.
- Yazman, M. Ş., (2007). *Kumandanım Galiçya Ne Yana Düşer? Mehmetçik Avrupa'da: M. Şevki Yazman'ın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yılmazata, M., (2013). *Savaş Giden Yol – 1908 Bosna-Hersek'in İlhakı*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Westwell, I., (2012). *I. Dünya Savaşı – Resimli Harp Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wolf, K., (2014). *Gelibolu 1915 – Birinci Dünya Harbi'nde Alman-Türk Askeri İttifakı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Kitap Bölümleri

- Aksakal, M., (2019). Osmanlıların Cihat İlanı, E. J. Zürcher (Ed.) *Birinci Dünya Savaşı'nda Cihat ve İslam* içinde (s. 43-60). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Candan, C., (2019). Alman ve Osmanlı Sefer Planları ve Osmanlı Sefer Planlaması ve Harekatında Alman Etkisi, N. Alkan ve E. Şimşek (Ed.) *Savaşın Gözüyle Türk-Alman İttifakı (1914-1918)* içinde (s. 145-175). İstanbul: Kronik Kitap.
- Fuller, W. C., (2012). Doğu Cephesi, J. Winter (Ed.) *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl* içinde (s. 31-62). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Herwig, H. H., (2012). İnsanlar ve Mitoslar Üzerine: Tarihin ve Dünya Savaşı'nın Kullanımı ve Suistimal, J. Winter (Ed.) *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl* içinde (s. 267-295). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Howard, M., (2012). I. Dünya Savaşı'nı Yeniden Değerlendirmek, J. Winter (Ed.) *I. Dünya Savaşı ve 20. Yüzyıl* içinde, (s. 15-30). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Meriç, N., (2018). Siyaset Fetva İlişkisi: Birinci Dünya Savaşında Cihat Fetvası, İ. Yurdakul (Ed.), *Savaşan Devletlerin Tarihçilerinin Gözüyle Birinci Dünya Savaşı Sempozyumu* içinde, (s. 1002-1030), Antalya: Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Türkmen, Z., (2015). Birinci Dünya Harbinde Irak Cephesinde Türk-İngiliz Mücadelesi, Z. Türkmen (Ed.) *1914'ten 2014'e 100'üncü Yılında Birinci Dünya Savaşı'nı Anlamak Uluslararası Sempozyumu* içinde (s. 381-433), İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.

Lisansüstü Tezler

- Bayazıt, B., (2022). Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya, Romanya ve Makedonya Cepheleeri. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş
- Bardakçı, V. V., (1998). Birinci Dünya Savaşında Galiçya Cephesi'nde Türk Kuvvetlerinin Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Kaplan, Ç., (2019). Mehmet Şefik (Aker) Bey: Çanakkale ve Galiçya cepheleerindeki ve Türk istiklal harbindeki faaliyetleri (1915-1922), Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara
- Şar, O., (2019). Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nin asker anlatılarıyla değerlendirilmesi, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli

Makaleler

- Akandere, O., (2020). Enver Paşa'nın Avrupa Cepheleerine Türk Birliklerini Gönderme Kararına Alman Komutanlarının Yaklaşımları, *Atatürk Yolu Dergisi*, 67, 1-23
- Dağlar, O., (2006). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordularının Galiçya Cephesi'ne Gönderilmesi ve Cephe Gerisinde Yaşananlar, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 10, 45-76
- Doğan, O., (2008). Ermeni Komiteleri Hınçak ve Taşnaksütun (Rus Adalet Bakanı Y. Muravyev'in Ermeni Komitelerine İlişkin Raporu), *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 307 – 328
- Dönmez, C., (2014). I. Dünya Savaşıyla İlgili Yurt Dışındaki Türk Şehitlikleri, *Gazi Akademik Bakış*, 7 (14), 137-162
- Karbi, B., (2014). Der k.u.k. Wüstenkrieg: Österreich-Ungarn Drient im Vorderen 1915-1918, *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 25, 113-118

- Karbi, B., (2016). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti ve Avusturya-Macaristan Askerî Yardımlarına Bir Örnek: Osmanlı Birliklerinin Galiçya Cephesi'ne Gönderilmesi Kararı Etrafındaki Tartışmalar, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, 14 (20), 193-206
- Kaya, Y., (2018). Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'nin Açılması ve 15. Osmanlı Kolordusunun Cepheye Gönderilmesi Meselesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (4), 2474 – 2489
- Kosiarski, J., (2015). Germany, Mitteleuropa and the Revolutionising of Russia, *Stosunki Międzynarodowe – International Relations*, 51 (2), 305-352
- Nykiel, P., (2016). 1916 ile 1919 Yılları Arasında Krakov Müstahkem Mevkii Hastanelerinde Osmanlı Askerleri (Polonya Kaynakları Işığında), *Belleten Dergisi*, 80, 261-278
- Öğün, T., (2015). Kafkas Cephesi'nde Rus Ruleti: Sarıkamış Harekâtı, *Yeni Türkiye*, 73, 765-794
- Sarı, M., (2017). Batum'da Son Türk İdaresi (1921), *VAKANÜVİS - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2, 475-506
- Saygılı, H., (2013). Birinci Dünya Harbi'nde Rumeli'nden Osmanlı Ordusuna Müslüman Gönüllü Katılımları, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18, 231-255
- Yeşilyurt, Y., (2018). I. Dünya Savaşı'nda Yemen'de Osmanlı-İngiliz Mücadelesi ve Mark Sykes'ın Yemen'den Gönderdiği Rapor, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 61, 357-373
- Ünal, L., (2021). Birinci Dünya Harbi'nde Hicaz Cephesi ve Medine Müdafaası, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 49, 126-153
- Yılmaz, T., (2021). Armageddon Yolun Sonu, Yıldırım Orduları Kuzey Filistin'i Nasıl Terk Etti?, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, 9, 40-76

Ekler

21. März 1917

Die Richtigkeit der Schreibweise des Namens wird bestätigt.

Zu Nr. 188 Vik 18. März 1917

114001/1
SWF 24735
4/6.16 S
t.

Belohnungsantrag

1	Charge	K.k.Ldst.Oberleutnant
2	Vor- und Zuname	phil.Dr.Robert Musil
3	Standeskörper	Lst. Bez. Kmdo Wien. 128
4	Diensteseinteilung	HGKmdo.FW.Erzherzog Eugen
5	Personaldaten	zum Ldst.Oblt.ernannt am 1./11.1914
6	Anlaß (Waffentat, Dienstleistung usw.) bei Angabe von Ort und Zeit	In Anerkennung vorzüglicher Dienstleistung vor dem Feinde. Nach Auflösung des LVK. in Tirol mußte daran gedacht werden, die vom LVK. seinerzeit gegründete und für die im Stellungskriege liegenden Truppen geradezu unentbehrliche "Tiroler Soldatenzeitung" zu erhalten. Ldst.Oblt.Dr.Musil hat sich unter den schwierigsten Verhältnissen bereit erklärt, diese Zeitung fortzuführen. Er hat sie durch unermüdlichen Fleiss, besonderes Taktgefühl und ausserordentliche Begabung auf eine solche Höhe gebracht, dass sie heute alle übrigen Soldatenzeitungen weit überragt und an der Front nicht allein durch ihre unterhaltenden, sondern insbesondere durch ihre belehrenden Aufsätze von ganz besonders patriotischem Einflusse ist. Dieser Einfluss wurde vom AOK. auch anerkannt; es hat dem HGK. mit Op.Nr.36771 vom 29./1.1917 mitgeteilt, dass die Zei- :/:
7	Seit wann im Felde (von—bis)	1.August 1914.
8	Verwundet, gefallen, vermißt oder kriegs- gefangen	./.
9	Etwa unerledigter Antrag	./.
10	Besitz bereits inlän- dische Friedens- und Kriegsdekorationen	bronzene Militärverdienstmedaille am Bande des Miltärverdienstkreuzes mit Schwertern
11	Antrag des Verfassers	FJO-R. mit Kriegsdekoration
12	Datum und Unterschrift des Verfassers	Feldpost 339, am 9/3. 1917. <i>Oregmischauspnee</i>
13	Brigadiers	am 191
14	Divisionärs	am 191
15	Korps- Kommandanten	am 191
16	Armee- Kommandanten	K. u. k. Kommando der SW. Front Res. Nr. 382/22 k. u. k. am 191
17	Für eventuelle Bemerkungen und Anträge sonstiger Kommandanten und Dienststellen	am 191

STAATSBÜRO
WIEN
VII. Städtgasse 11
2
FRESSART

FJO-R. 19/3.1917.
(KD.)

145322
Res. 19. IV. 1917

OBA 145322 16.165

Ek 1 Yazar Robert Musil, Tirol Cephesi'nde çıkardığı "Tiroler Soldatenzeitung" gazetesi sebebiyle İmparatorluk ve Kraliyet Ordusu (k.u.k.) tarafından ödül aldığına dair arşiv belgesi. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, KA, OBA 145.322)

Ek 2 "Seferberlik Var! Herkes Silah Altına" yazan Osmanlı Devleti seferberlik afişi, 1914. (Kaynak: atlasdergisi.com)

Ek 3 Avusturya Macaristan safında savaşan Boşnak Piyadeler (Bosnisch-Hercegovinische Infanterie), Kasım 1915. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB055/15345, 00085029)

Ek 4 Galiçya Cephesi'nde esir alınan Rus askerleri. (Kaynak: Necmettin Özçelik Arşivi)

Ek 5 Galiçya Cephesi'nde gaz hücum topu eğitimi alan Osmanlı askerleri. (Necmettin Özçelik Arşivi)

Ek 6 Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa, Galiçya Cephesi'nde, 1916. (Kaynak: Necmettin Özçelik Arşivi)

Ek 7 Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa, Galiçya Cephesi ziyareti sırasında Avusturya-Macaristan İmparatoru I. Karl ile birlikte Khodoriv'de, 1916. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB059/16351, 00086208)

Ek 8 Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa'nın, 1916 yılında, Khodoriv'i ziyareti sırasında çekilen bir görüntü. Yanında Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl bulunuyor. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB059/16350, 00082055)

Ek 9 Avusturya-Macaristan obüs topu, Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Enver Paşa ve subaylar tarafından İstanbul'da inceleniyor. (Kaynak: The New York Public Library Digital Collections)

Ek 10 Podwiesoky'deki Türk şehitliği, 1916 civarı. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB050/13789, 00486807)

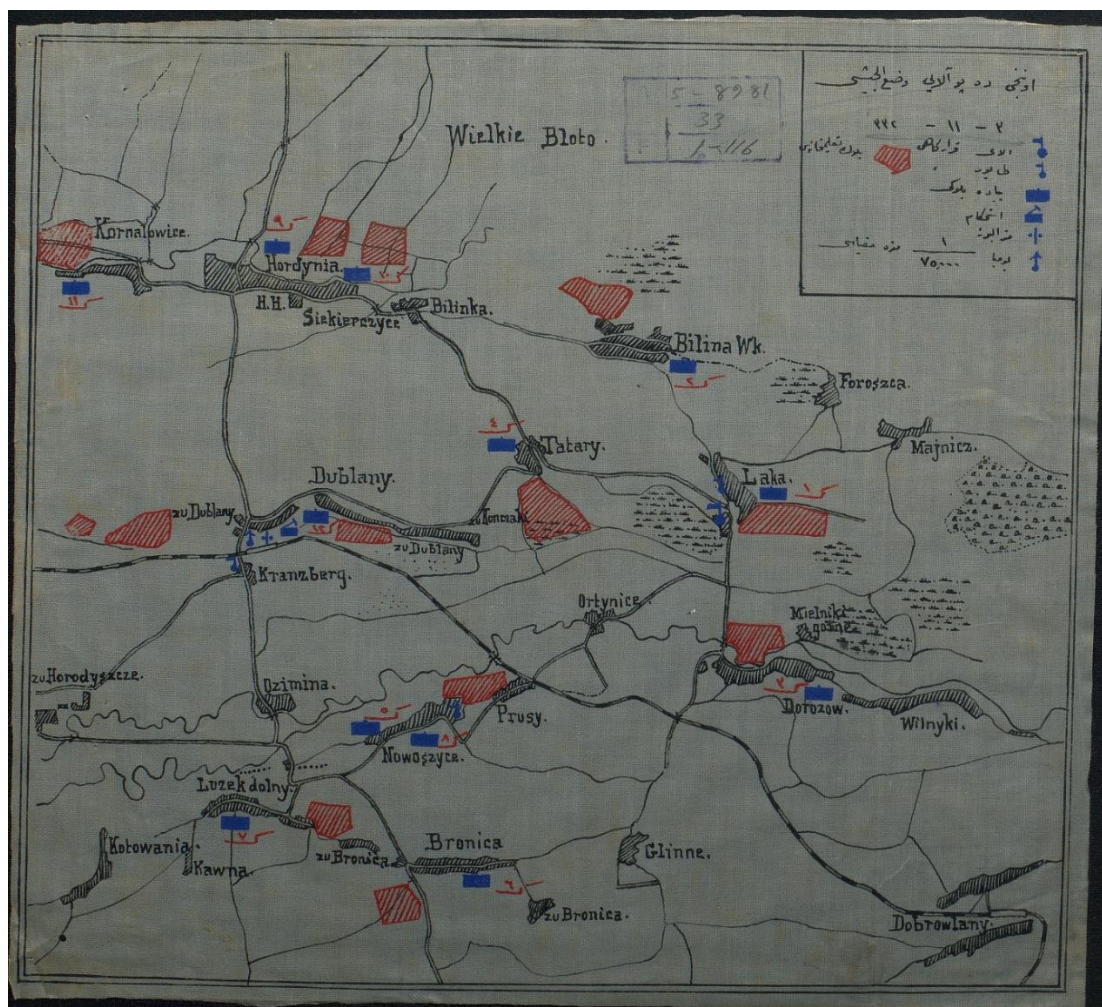
Ek 11 15. Kolordu'ya bağlı Osmanlı askerleri, 15 Ağustos 1916. (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB056/15588, 00085901)

Ek 12 Sultan Mehmed Reşad'ın tahta çıkışının yıldönümü nedeniyle 15. Kolordu tarafından düzenlenen tören, 27 Nisan 1917 (Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, WK1/ALB108/33373, 00101103)

Ek 13 Osmanlı ve Avusturya-Macaristan askerinin altında "Galiçya'daki Türk birlikleri için savaş yardımı."
"Türk silah arkadaşlarını unutmayın!" başlıklı bir Avusturya-Macaristan propaganda afişi, Viyana, 1916.
(Kaynak: Österreichische Nationalbibliothek, KS 16305338, 00456796)

Ek 14 15. Kolordu'ya Ait Krokiler. (Kaynak: ATASE, BDH, K:4387, D:139, F:8)

ÖZGEÇMİŞ

1. Adı Soyadı : Mustafa Kemal KAYA

2. Ünvanı : Öğrenci

3. Öğrenim Durumu : Lisans

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Bitirme Yılı
Lisans	Tarih	Ege Üniversitesi	2020
Yüksek Lisans	Tarih	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	2025

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU FORMU
(SAVUNMA SONRASI)

FORM
TEZLİ YL-24

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı	Mustafa Kemal KAYA
Öğrenci Numarası	2121106112
Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı	Tarih Ana Bilim Dalı
Danışman Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER
Tez Başlığı (Türkçe)	Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda Galiçya Cephesi'ndeki Faaliyetleri

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Özet ve Abstract c) Giriş, d) Ana bölümler, e) Sonuç ve f) Kaynakça kısımlarından oluşan toplam 80 sayfalık kısmına ilişkin, 26 /02 /2025 tarihinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6 'tür.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30) ☐

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10) ☒

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç,
- 3- Alıntılar hariç,
- 4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Tarih ve İmza

Öğrenci

Danışman Onayı
UYGUNDUR

Unvanı, Adı Soyadı
(İmzası)

Enstitü Onayı
UYGUNDUR

Adı Soyadı
(İmzası)

AÇIKLAMALAR

- Lisansüstü tezler, savunma öncesinde benzerlik raporu ile birlikte Enstitüye teslim edilir.
- Benzerlik raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar hariç" en fazla %10, "alıntılar dahil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).